

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av elmarknadslagen och 14 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att elmarknadslagen och lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden ändras. Propositionen syftar till att dämpa prisstegringen inom eldistributionen genom åtgärder som sänker distributionsnätsinnehavarnas kostnadsnivå och jämnar ut höjningen av kostnadsnivån. De föreslagna ändringarna ändrar i omfattande utsträckning de bestämmelser som gäller distributionsnätsinnehavare. Enligt lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra sina beslut om beräkningsmetoderna för överförings- och distributionsavgifter under beslutens giltighetstid, om ändringen grundar sig på en sådan ändring av lagstiftningen som påverkar regleringen av elnäten. Propositionen bedöms förutsätta att Energimyndigheten efter det att lagförslagen trätt i kraft på grund av de ändringar som gjorts i bestämmelserna om elnät måste ändra de gällande besluten om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer.

I den paragraf i elmarknadslagen som gäller skyldigheten att utveckla elnätet föreslås en bestämmelse enligt vilken nätinnehavaren ska planera, bygga och upprätthålla elnätet på ett sådant sätt att nätinnehavaren producerar överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt. Det föreslås att bestämmelsen om utvecklingsplanen för distributionsnätet i elmarknadslagen kompletteras så att man i fortsättningen med hjälp av planen kan övervaka kostnadseffektiviteten vid utvecklingen av distributionsnätet. I fortsättningen ska utvecklingsplanen för distributionsnätet även innehålla en plan för eventuell användning av flexibilitet i elförbrukningen, ellager, nätinnehavarens energieffektiviserande åtgärder och andra resurser som ett alternativ till en utvidgning av överföringskapaciteten i distributionsnätet. Syftet med förslaget är att distributionsnätsinnehavarna utöver jordkabler i allt större utsträckning ska beakta alla tillgängliga möjliga åtgärder som kan vidtas för att förnya nätet, utöka kapaciteten och höja nivån på leveranssäkerheten. För Energimyndigheten föreslås befogenhet att bestämma att distributionsnätsinnehavaren ska ändra sin utvecklingsplan för distributionsnätet ifall åtgärderna i planen inte som helhet betraktade kan bedömas vara kostnadseffektiva jämfört med sådana alternativa åtgärder som uppfyller kraven.

Det föreslås att tidsfristen för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen förlängs med åtta år från 2028 till utgången av 2036 för de distributionsnätsinnehavare som främst finns i glesbygden och som är tvungna att genomföra stora strukturella nätförändringar under 2020-talet för att kunna uppfylla kraven på leveranssäkerhet. Det nuvarande förfarandet med undantagstillstånd slopas. Det föreslås att bestämmelserna i elmarknadslagen om de tidsgränser som berättigar till standardersättning på grund av elavbrott ändras som kompensation för att kraven på driftsäkerhet uppfylls med fördröjning i fråga om en del av nätanvändarna.

Det föreslås att den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution sänks från 15 procent till 8 procent.

I elmarknadslagen föreslås det en bestämmelse som gör det möjligt att ansluta småskalig elproduktion genom direktledning över fastighetsgränsen till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps elnät för direkt elleverans. Distributionsnätsinnehavarens samtycke till byggande av en direktledning slopas.

RP 265/2020 rd

Det föreslås att Energimyndigheten av vägande skäl kan förlänga utjämningsperioden för överskott eller underskott som uppkommit för en el- eller naturgasnätinnehavare under tillsynsperioden för överförings- och distributionsavgifter med högst fyra år. Det föreslås preciseringar i bestämmelserna om utjämningsperioden för underskott. Energimyndigheten ska bevilja elnätinnehavaren en förlängning av utjämningsperioden för underskott till underskottets hela belopp, om nätinnehavaren har ansökt om förlängning för ett underskott som uppkommit under den tillsynsperiod för överförings- och distributionsavgifter som upphörde den 31 december 2019.

De lagar som ingår i propositionen avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÄGE	7
2.1 Lagstiftning och praxis.....	7
Regleringen av prissättningen av elöverföring och eldistribution	7
Regleringen av prishöjningar inom eldistributionen	9
Regleringen av leveranssäkerheten inom eldistributionen	10
Ersättningar för avbrott i eldistributionen	11
Direktledningar.....	12
2.2 Europeiska unionens lagstiftning	12
Elmarknadsdirektivet.....	12
Elhandelsförordningen	16
2.3 Lösningar i några andra länder.....	17
Nivån på skälig avkastning och prisnivån på eldistribution i EU-länderna.....	17
Tillsynen över skälig avkastning i Sverige.....	18
Regleringen av elleveranssäkerheten i Sverige	19
2.4 Bedömning av nuläget	19
En överblick över prisutvecklingen inom eldistributionen.....	19
Hur bestämmelsen om ett prishöjningstak fungerar	22
Kostnadseffekterna av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen.....	23
Utvecklingen av leveranssäkerheten inom eldistributionen	24
Direktledningar.....	26
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	27
3.1 Målsättning	27
3.2 Alternativa handlingsvägar	27
Huvudalternativ för att dämpa höjningen av priserna på elöverföring och eldistribution	27
Ändring av sättet att fastställa en skälig prissättning av elöverföring och eldistribution.....	28
Inverkan på kostnads- och kravnivån för produktion av överförings- och distributionstjänster	33
Granskning av gränsen för den maximala höjningen av elöverförings- och eldistributionsavgifter och utjämningsperioden för underskottet i en skälig avkastning.....	36
Direktledningar.....	41
3.3 De viktigaste förslagen.....	42
Allmänt.....	42
Ökad kostnadseffektivitet vid förnyelse och byggande av nät	42
Förlängning av tiden för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen	43
Sänkning av den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution och förlängning av utjämningsperioden för underskottet i en skälig avkastning	44
Direktledningar.....	45
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	45
4.1 Ekonomiska konsekvenser	45

RP 265/2020 rd

Konsekvenser för elföretag.....	45
Konsekvenser för företag och hushåll i egenskap av elanvändare	50
Konsekvenser för den kommunala ekonomin	53
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	53
4.3 Konsekvenser för miljön.....	54
4.4 Samhälleliga konsekvenser	54
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	55
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	55
5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats.....	55
DETALJMOTIVERING	57
1 LAGFÖRSLAG	57
1.1 Elmarknadslagen.....	57
1.2 Lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden	64
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	64
3 IKRAFTTRÄDANDE	65
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	66
4.1 Egendomsskydd	66
4.2 Näringsfrihet	68
4.3 Delegering av lagstiftningsbehörigheten	69
4.4 Bedömning av lagstiftningsordningen	70
LAGFÖRSLAG	71
1. Lag om ändring av elmarknadslagen.....	71
2. Lag om ändring av 14 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden.....	75
BILAGA	76
PARALLELLEXT	76
1. Lag om ändring av elmarknadslagen.....	76
1. Lag om ändring av 14 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden.....	83

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Vinterstormarna Tapani och Hannu slog i december 2011 till mot stora områden i sydvästra och södra Finland. De träd som föll i stormarna orsakade sådana skador på luftledningarna i eldistributionsnäten som ledde till omfattande och delvis långvariga elavbrott i glesbygden och i tätorter på landsbygden. Stormarna medförde elavbrott för sammanlagt 570 000 elanvändare, dvs. ca 17 procent av alla elanvändare som anslutit sig till mellanspännings- och lågspänningsnäten. Som mest var 300 000 elanvändare, dvs. ca 9 procent av alla elanvändare, utan el samtidigt. De längsta rapporterade elavbrotten varade i 15 dygn. Många samhällsfunktioner, t.ex. kommunikationsnät, drabbades av störningar till följd av elavbrotten. Stormar eller tunga snölastar som orsakat stora avbrott eller annars omfattande störningar i eldistributionsnäten förekom på 2000-talet åtminstone 2001, 2004, 2005, 2010 och 2011 och även senare.

Till följd av de omfattande störningarna 2001—2005 inledde handels- och industriministeriet 2006 i samarbete med andra ansvariga myndigheter och akademiska forskare ett förberedande arbete med att sätta mål för leveranssäkerheten inom eldistributionen.

Statsminister Jyrki Katainens regering lämnade våren 2013 en proposition som innehöll ett förslag till ny elmarknadslag (RP 20/2013 rd). I propositionen föreslogs det en omfattande ny helhet av bestämmelser med vilken syftet var att förbättra leveranssäkerheten i elnäten och särskilt i distributionsnäten samt att effektivisera elnätsinnehavarnas beredskap. Syftet med att sätta mål för leveranssäkerheten var att reagera på de ökande behoven av leveranssäkerhet i ett allt mer elberoende samhälle, förebygga att underhållet av eldistributionsnäten blir eftersatt och förbereda sig på ett ökat antal extrema väderfenomen till följd av klimatförändringen.

Riksdagens ekonomiutskott konstaterade i sitt betänkande om propositionen (EkUB 17/2013 rd) bl.a. att ett av propositionens huvudsyften är att förhindra långa störningar i eldistributionen och på så vis jämställa landets olika delar vad leveranssäkerheten beträffar. Leveranssäkerheten kommer att öka särskilt i glesbygden och i tätorter på landsbygden. Utskottet gav sitt fulla stöd för regleringen. I vårt allt mer elberoende samhälle drabbas enligt utskottet såväl elanvändare som samhället i stort av kännbara kostnader när avbrotten i eldistributionen blir långa. Å andra sidan kräver en rejäl förbättring av leveranssäkerheten stora investeringar. Utskottet påpekade vidare att förslagen som ska förbättra leveranssäkerheten bygger på antagandet om fortsatta extrema väderfenomen som t.o.m. kan bli vanligare. Utskottet gick igenom en avsevärd mängd forskningsmaterial på området och konstaterade som sin slutsats att forskningsrönen talar för att den föreslagna lagstiftningen behövs.

Den nya elmarknadslagen (588/2013) trädde i kraft den 1 september 2013. För att förhindra att kunderna drabbas av olägenheter på grund av elavbrott sattes det för distributionsnätsinnehavarna i lagen mål i syfte att förbättra leveranssäkerheten. Dessa mål skapar en grund för distributionsnätinnehavarna när det gäller planeringen och dimensioneringen av nätet. Också kraven i fråga om driftsäkerheten för stamnätet och högspänningsdistributionsnäten preciserades.

Enligt elmarknadslagen ska ett distributionsnät planeras, byggas och upprätthållas så att fel i distributionsnätet som uppkommit till följd av storm eller snöbelastning inte orsakar avbrott i eldistributionen på över sex timmar för kunder inom detaljplaneområden eller avbrott på över 36 timmar för kunder på andra områden. När det gäller öar och små objekt som ligger avlägset kan man iakttä en leveranssäkerhet som grundar sig på de lokala förhållandena. Distributions-

RP 265/2020 rd

nätinnehavaren ska inom sitt ansvarsområde uppfylla kraven senast vid utgången av 2028. Kraven ska uppfyllas stegvis så att de uppfylls för minst 50 procent av distributionsnätinnehavarens kunder vid utgången av 2019 och för minst 75 procent av kunderna vid utgången av 2023. Delmålen inkluderar inte fritidsbostäder. I lagen infördes också en undantagsbestämmelse enligt vilken distributionsnätinnehavare som blir tvungna att dra mer jordkablar än genomsnittligt kan ansöka om en förlängning av verkställighetstiden till utgången av 2036. I fråga om stamnätet och högspänningsdistributionsnätet ska kravet på trädsäkerhet för ledningsgator iakttas.

Nätinnehavarna får själva besluta om de tekniska lösningar som elmarknadslagens krav på leveranssäkerhet förutsätter. Elmarknadslagen påför ingen skyldighet att använda enbart jordkablar för att nå upp till den målsatta nivån på leveranssäkerheten. Nätinnehavarna kan använda de mest kostnadseffektiva tekniska lösningarna för att uppfylla dimensioneringskriteriet. Distributionsnätinnehavarna förutsätts göra upp en utvecklingsplan för distributionsnät, vars genomförande ska leda till att den fastställda nivån på leveranssäkerheten nås i varje distributionsnät.

Vissa distributörer av el och naturgas meddelade vintern 2016 sina kunder om exceptionellt stora höjningar av distributionspriserna. Särskilt två distributionsföretags höjningar gav upphov till stor allmän uppståndelse och ett stort antal klagomål till konsumenttvistenämnden och konsumentombudsmannen. Dessa företags prishöjningar påverkade hundratusentals kunder. Konsumentombudsmannen inledde förhandlingar med de två distributionsföretagen med anledning av anmälningarna om prishöjningar. Förhandlingarna ledde till att företagen i fråga ändrade sin prissättning på ett sätt som godtas av konsumentombudsmannen. Till följd av den allmänna uppståndelsen föreslog statsminister Juha Sipiläs regering 2017 en årlig övre gräns på 15 procent för höjning av priserna på elöverföring och eldistribution. I samma proposition föreslogs det dessutom i elmarknadslagen nya grunder som gör det lättare att förlänga verkställighetstiden för kraven på leveranssäkerhet i distributionsnäten. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 september 2017.

I statsrådets redogörelse om nationell energi- och klimatstrategi fram till 2030 (SRR 7/2016 rd) sattes det som mål för elmarknaden att bl.a. säkerställa att målet för leveranssäkerhet i distributionsnäten och en god nivå på leveranssäkerheten i distributionsnäten uppnås och att ersätande investeringar görs.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering kommer det, för att priset på elöverföring ska kunna stävjas, bland annat att fattas beslut om en kostnadsutredning när det gäller elöverföring, såsom en förlängning av utjämningsperioden vid underavkastning. Dessutom ska flexibiliteten i elnätet utvecklas och det tas fram alternativa sätt att säkra elleveransen framför allt i glesbygdsområden. Vidare ska möjligheten att begränsa den årliga höjningen av elöverföringsavgifterna utredas. Potentialen för smarta elnät och efterfrågeflexibilitet bör utnyttjas fullt ut. Regleringen ska utvecklas så att det blir lättare för alla parter, även för husbolag, småhus och gårdsbruksheter, att dra nytta av småskalig energiproduktion. Enligt regeringsprogrammet tar regeringen i sitt beslutsfattande också hänsyn till att livsviktig infrastruktur fungerar samt till befolkningens utkomst och förmåga att fungera i samhället. Även levnadsmöjligheterna och förutsättningarna för företagande i hela Finland ska säkerställas på ett mångsidigt sätt så att regionernas och städernas behov beaktas, och människors rätt till basservice i glesbefolkade områden och skärgården ska tryggas genom att samarbetet mellan regionerna stöds, nya tillvägagångssätt införs och tillräckliga resurser anvisas (med tanke på tillgången på tjänster, social trygghet, förutsättningar för att kunna röra på sig).

Syftet med denna proposition är att förverkliga dessa mål i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering.

I propositionen används termerna i Europeiska unionens lagstiftning och i den nationella lagstiftningen för att beskriva överföringen av el i elnäten. Med elöverföring avses överföring av el i elöverföringsnät och med eldistribution överföring av el i distributionsnät.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Regleringen av prissättningen av elöverföring och eldistribution

Enligt 24 § i elmarknadslagen ska försäljningspriserna och försäljningsvillkoren för nättjänsterna samt grunderna för hur de bestäms vara objektiva och icke-diskriminerande för alla nätanvändare. Undantag från dem får göras endast av särskilda skäl. Försäljningsvillkor som riktas till konsumenter ska dessutom meddelas på ett klart och lättbegripligt språk och får inte omfatta sådana hinder för konsumenternas utövande av sina rättigheter som inte följer direkt av avtal. Prissättningen av nättjänsterna ska vara skälig enligt en helhetsbedömning. I prissättningen av nättjänsterna får det inte finnas villkor som är ogrundade eller som uppenbarligen begränsar konkurrensen inom elhandeln. Elsystemets driftsäkerhet och effektivitet samt de kostnader och fördelar som följer av att ett kraftverk ansluts till nätet ska emellertid beaktas i prissättningen.

Energimyndigheten utövar i enlighet med lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013, nedan *tillsynslagen*) tillsyn över efterlevnaden av elmarknadslagen och av bestämmelser som utfärdats med stöd av den. Energimyndighetens behörighet som den nationella energitillsynsmyndighet som avses i Europeiska unionens lagstiftning innefattar både behörighet som utövas på förhand och behörighet som utövas i efterhand. I viktiga nättillsynsärenden utövas Energimyndighetens behörighet på förhand. Energimyndigheten ska för alla elnätsnätinnehavare och för den systemansvarige stamnätinnehavaren genom bolagsspecifika beslut fastställa villkor för de viktigaste tjänsterna och metoder för prissättning av tjänsterna innan de införs. Enligt 10 § i tillsynslagen ska prissättningen av elöverföring och eldistribution regleras på förhand. Energimyndigheten ska för en nätinnehavare på förhand bl.a. fastställa metoderna för bestämmande av nätinnehavarens intäkter av nätverksamheten och de avgifter som ska tas ut för överföringstjänsten.

Ett beslut om fastställande av prissättningen av överförings- och distributionstjänster gäller under två på varandra följande tillsynsperioder på fyra år. Under tillsynsperioden ska nätprissättningen som helhet vara skälig. Undantag från detta kan förekomma under enskilda år. Efter att tillsynsperioden gått ut meddelar Energimyndigheten ett beslut där det utvärderas om prissättningen har varit i överensstämmelse med bestämmelser och metoder. Vid utgången av tillsynsperioden ska nätinnehavaren på grundval av Energimyndighetens beslut betala tillbaka ett eventuellt överskott till kunderna i form av sänkta priser på överföringstjänsterna under följande tillsynsperiod. Om överskottet är betydande ska nätinnehavaren på det belopp som betalas tillbaka betala ränta för hela den tillsynsperiod under vilken överskottet har uppkommit. Om avkastningen på nätverksamheten understiger en nivå som ska anses godtagbar, kan nätinnehavaren på motsvarande sätt under följande tillsynsperiod samla in det belopp som motsvarar underskottet i form av högre avgifter för överföringstjänsterna. Tillsynen över nätprissättningen förhindrar till denna del en oskälig prissättning i elnäten under det granskningsintervall som baserar sig på tillsynsperioderna.

Med stöd av befogenheterna enligt 10 § i tillsynslagen fastställer Energimyndigheten i ett beslut före tillsynsperioden principerna för värdering av det kapital som är bundet till nätverksam-

heten, sättet för bestämmande av en godtagbar avkastning på kapital som är bundet till nätverksamheten samt sättet för bestämmande av nätverksamhetens resultat och sådan rättelse av resultaträkningen och balansräkningen som detta kräver. Genom beslutet fastställs dessutom sporrar för effektivisering av nätverksamheten, upprätthållande av kvalitetsnivån och innovationer samt sättet för hur sporrarna bestäms och de metoder enligt vilka sporrarna tillämpas i prissättningen.

Energimyndigheten har godkänt de nuvarande beräkningsmetoderna för prissättningen av överförings- och distributionstjänster för de två tillsynsperioderna åren 2016—2023.

Enligt dessa beräkningsmetoder bestäms det kapital som är bundet till elnätet genom antalet nätverkskomponenter som nätinnehavaren investerat i elnätet och priserna per enhet. Priserna per enhet bestäms vid en viss tidpunkt utifrån den genomsnittliga byggkostnaden. Priset per enhet är således för varje nätverkskomponent ett återanskaffningspris som baserar sig på ett nationellt genomsnitt. Energimyndigheten uppdaterar priserna per enhet innan nästa beslut om fastställande meddelas. Priset per enhet för en viss komponent kan alltså förändras till följd av den tekniska utvecklingen. Exempelvis kommer priset för dragning av jordkablar utifrån de nya metoderna sannolikt att sjunka betydligt jämfört med nuläget, eftersom metoderna för dragning av jordkablar har utvecklats snabbt i och med att jordkablar har blivit allt vanligare. För varje nätverkskomponent som en nätinnehavare har bildas ett kapitalvärde genom att man från nätverkskomponentens värde enligt priset per enhet drar av de linjära avskrivningar utifrån komponentens ålder som beräknas enligt den livstid som Energimyndigheten fastställt för nätverkskomponenterna. Regleringskapital blir således det sammanlagda aktuella bruksvärdet på de nätverkskomponenter som hör till varje nätinnehavares elnät. Metoden baserar sig till denna del på ett ställningstagande från riksdagens ekonomiutskott om elmarknadslagen från 1995 (EkUB 56/1994 rd). Ekonomiutskottet slog i sitt betänkande fast att regleringskapital inte ska bildas utifrån värden i anslutning till företagsaffärer eller bokföringsvärden. Utskottet fann det viktigt att den övervakning av att priserna är rimliga som elmarknadslagen kräver utgår från det faktiska marknadsvärdet på företagens anläggningstillgångar, och inte på värdepapper vars värde kanske har trissats upp genom spekulationer. Utskottet påpekade vidare att nätbolaget har rätt att få en rimlig ersättning för överföringstjänster, och att en rimlig ersättning innefattar också ett fullgott resultat för att bolaget ska kunna uppfylla skyldigheten att utveckla nätet. Utskottet förutsatte att elmarknadsmyndigheten vid övervakningen av att elnätsbolagen tillämpar rimliga priser utgår från en kalkyl där inte bara en rimlig avkastning på kapitalet utifrån det historiska anskaffningspriset på anläggningstillgångarna räknas in, utan att det också tas hänsyn till behovet att generera ett visst resultat för att skyldigheten att upprätthålla och utveckla näten ska kunna uppfyllas. Eftersom de avskrivningstider som används i bokföringen vanligen är betydligt kortare än nätverkskomponenternas livstider enligt beräkningsmetoderna, är nätens aktuella bruksvärden i regel högre än deras bokföringsvärden.

I Energimyndighetens tillsynsmetoder grundar sig beräkningen av den tillåtna avkastningen för det bundna kapitalet på den inom finansieringsteorin allmänt tillämpade modellen med vägdd genomsnittlig kapitalkostnad (Weighted Average Cost of Capital, WACC), som används för att bestämma en skälig avkastningsnivå. Modellen grundar sig på en riskfri räntesats. Den som Energimyndigheten använder är ett medelvärde för tio år av Finlands Banks ränta på tioåriga statsobligationer eller medelvärdet för ett år, om det överstiger medelvärdet för tio år. Vid beräkningen av den vägdda genomsnittliga kapitalkostnaden används som förhållande mellan eget kapital och främmande kapital den optimala kapitalstruktur som bestämts för nätinnehavarna. Den tillåtna avkastningen fastställs årligen. Nivån på den tillåtna avkastningen följer marknadsräntornas utveckling: avkastningsnivån sjunker när referensräntan sjunker och stiger när referensräntan stiger. Förändringen sker med en viss fördröjning eftersom den årliga avkastningsnivån bestäms utifrån referensräntorna för tidigare år.

Enligt 13 § 1 mom. i tillsynslagen kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra ett beslut om beräkningsmetoderna för överförings- och distributionsavgifter medan beslutet är i kraft, om ändringen grundar sig på en ändring i lagstiftningen.

Regleringen av prishöjningar inom eldistributionen

Enligt 93 § 1 mom. i elmarknadslagen får distributionsnätinnehavaren ändra de priser och övriga avtalsvillkor som anges i elnätsavtalet endast 1) på en grund som har specificerats i avtalet, förutsatt att innehållet i avtalet inte ändras i väsentlig mån, 2) om ändringen baserar sig på en ändring av lagstiftningen eller på ett myndighetsbeslut som distributionsnätinnehavaren inte har kunnat beakta då avtalet ingicks, eller 3) om det finns särskilda skäl till ändringen till följd av en väsentlig förändring i förhållandena, översyn av föråldrade avtals- eller prissättningsarrangemang eller åtgärder som behövs för energisparandet. Distributionsnätinnehavaren har dessutom rätt att göra sådana små ändringar i avtalsvillkoren som inte påverkar det centrala innehållet i avtalet.

I 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen (38/1978) föreskrivs det att ett villkor i ett avtal som avses i lagen kan jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt mot konsumenten eller om tillämpningen av det skulle leda till oskälighet. Som ett avtalsvillkor betraktas även en utfästelse som gäller beloppet av vederlag. När oskäligheten bedöms ska hela innehållet i avtalet, parternas ställning, förhållandena vid avtalsslutet och, om inte något annat följer av 2 §, en förändring i förhållandena samt övriga omständigheter beaktas. Konsumenttvistenämnden ansåg i ett avgörande 2016 (Dnr 590/39/2016) att även en prishöjning i sig kan vara oskälig på det sätt som avses i 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen, oberoende av om överföringstjänstens pris är skäligt eller oskäligt. Oskälighet enligt den paragrafen ska i första hand bedömas ur konsumentens synvinkel, och dessutom ska en bedömning av oskäligheten alltid göras från fall till fall.

År 2017 fogades det till elmarknadslagen bestämmelser som syftar till att förhindra att priset på elöverföring och eldistribution höjs oskäligt på en gång eller inom en kort tid. Bestämmelserna grundar sig på tillämpningspraxis i fråga om 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen. De gäller emellertid också höjningar som riktar sig till företagskunder, eftersom kunderna i distributionsnäten inte bara är konsumenter utan också företag, och företagets behov av skydd kan inte särskiljas från konsumenternas. Dessutom gäller bestämmelserna elöverföringsnät och högspänningsdistributionsnät. Bestämmelserna omfattar inte slutna distributionsnät.

Bestämmelserna om höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution finns i 26 a § i elmarknadslagen. Enligt paragrafen får nätinnehavaren höja sina avgifter för elöverföring och eldistribution med högst 15 procent jämfört med de avgifter som nätinnehavaren tagit ut för elöverföring och eldistribution under de tolv månader som omedelbart föregår höjningen. Om nätinnehavaren under den period på tolv månader som börjar från och med höjningen höjer avgifterna för elöverföring och eldistribution ytterligare, får summan av de avgiftshöjningar som tas ut under denna tid inte heller överstiga 15 procent av beloppet av de avgifter som tagits ut under de tolv månader som föregick den första höjningen. Den maximala godtagbara höjningen beräknas utifrån den genomsnittliga totalavgift som nätinnehavaren tar ut av varje kundgrupp som representerar användarna av elnätet under en granskningsperiod på tolv månader. Den maximala godtagbara höjningen beräknas i varje kundgrupp på det skattepliktiga pris för elöverföring och eldistribution som fastställts enligt den högsta skattesats som tillämpas på de

nätanvändare som ingår i respektive kundgrupp¹. Enligt regeringens proposition RP 50/2017 rd baserar sig användningen av priset inklusive skatt som beräkningsgrund på att även den bedömning av oskälighet hos ett avtalsvillkor som avses i 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen görs på basis av priser inklusive skatt. Energimyndigheten övervakar prissättningen enligt 26 a § med stöd av den behörighet som anges i 9 § i tillsynslagen.

Även efter ikraftträdandet av 26 a § tillämpas på höjningar av avgifter för elöverföring och eldistribution fortfarande också villkoren i respektive avtal om eldistribution samt 93 § i elmarknadslagen och bestämmelserna i övrig lagstiftning. Således kan skäligheten hos en prishöjning som i enlighet med 26 a § har betraktats som tillåten även i fortsättningen i enskilda fall bedömas också enligt 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen (38/1978).

Regleringen av leveranssäkerheten inom eldistributionen

Leveranssäkerheten i elnäten regleras i elmarknadslagen dels genom skyldigheten att utveckla nätet och genom kvalitetskraven på eldistributionen, dels genom bestämmelserna om avtalsvillkor som gäller eldistribution.

Enligt 1 mom. i elmarknadslagens 19 §, som gäller skyldighet att utveckla nätet, ska nätinnehavaren för att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov. I 2 mom. preciseras de principer enligt vilka nätinnehavaren ska planera, bygga och upprätthålla sitt elnät. Enligt det momentet ska elnätet planeras, byggas och upprätthållas så att 1) det uppfyller kvalitetskraven på elnätsverksamhet och den tekniska kvaliteten på elöverföringen och eldistributionen också i övrigt är god, 2) det och elnätstjänsterna fungerar tillförlitligt och säkert vid normala klimatrelaterade, mekaniska och andra yttre störningar som kan förutses, 3) det och elnätstjänsterna fungerar så tillförlitligt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och vid sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011), 4) det är kompatibelt med elsystemet och vid behov kan anslutas till ett annat elnät, 5) driftställen och kraftverk som uppfyller kraven kan anslutas till elnätet och 6) nätinnehavaren i övrigt kan fullgöra de skyldigheter som hör till nätinnehavaren eller som denne ålagts med stöd av elmarknadslagen.

Bestämmelser om kvalitetskrav i fråga om distributionsnätets funktion finns i 51 § i elmarknadslagen. Ett distributionsnät ska planeras och byggas så att nätet uppfyller de krav i fråga om nätets driftsäkerhet och tillförlitlighet som en systemansvarig stamnätsinnehavare ställt. Dessutom föreskrivs det i paragrafen om de tidsgränser för avbrott i eldistributionen som är förpliktande för distributionsnätsinnehavarna. Sådana fel i distributionsnätet som uppkommit till följd av storm eller snöbelastning får inte orsaka avbrott i eldistributionen på över 6 timmar för nätanvändare inom detaljplaneområden och på över 36 timmar för nätanvändare inom andra områden än detaljplaneområden. Distributionsnätsinnehavaren kan bestämma en målnivå för driftstället med avvikelse från den allmänna målnivån i enlighet med de lokala förhållandena, om driftstället finns på en ö som saknar fast förbindelse eller förbindelse med en landsvägsfärja i reguljär trafik, eller om driftställets årliga elförbrukning är högst 2 500 kilowattimmar och kostnaderna för de investeringar som krävs för att nå den allmänna målnivån skulle bli exceptionellt

¹ Användningen av en avgift som inkluderar skatter som beräkningsgrund gör det möjligt att de facto höja den andel av överföringsavgiften som nätinnehavaren får med mer än 15 procent. Det maximala beloppet av höjningen påverkas då av vilken kundgrupp som granskas och de skattesatser som tillämpas på den.

höga för driftstället till följd av det långa avståndet till andra driftställen. Skyldigheten att utveckla nätet bestämmer tillsammans med kvalitetskraven i fråga om ett distributionsnätets funktion målnivån för distributionsnätets funktion. Energimyndigheten övervakar hur väl denna målnivå nås.

Övergångsperioden när det gäller driftsäkerheten i ett distributionsnät anges i övergångsbestämmelsen i 119 §. Enligt den paragrafen ska distributionsnätsinnehavaren inom sitt ansvarsområde senast den 31 december 2028 uppfylla de krav som i 51 § ställs i fråga om tidsgränserna för avbrott i eldistributionen. Kraven ska uppfyllas vid utgången av 2019 för minst 50 procent av alla distributionsnätetsanvändare, exklusive fritidsbostäder, och vid utgången av 2023 för minst 75 procent av alla distributionsnätetsanvändare, exklusive fritidsbostäder. Fritidsbostäderna har inte inkluderats i delmålet, och nätinnehavaren kan sist i prioritetsordningen se över vilka åtgärder som ska vidtas i dessa områden. Energimyndigheten har i vissa situationer kunnat bevilja distributionsnätsinnehavaren förlängning av verkställighetstiderna. Exempelvis har distributionsnätsinnehavare som blir tvungna att dra mer jordkablar än genomsnittligt kunnat ansöka om en förlängning av verkställighetstiden till utgången av 2036. Energimyndigheten har beviljat sammanlagt tio distributionsnätsinnehavare förlängning av verkställighetstiden.

Distributionsnätsinnehavaren ska göra upp en utvecklingsplan som innehåller de åtgärder som leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls och upprätthålls i distributionsnätet. Utvecklingsplanen ska i enlighet med 52 § i elmarknadslagen innehålla detaljerade åtgärder som är fördelade på perioder om två kalenderår och som systematiskt och långsiktigt förbättrar distributionsnätets tillförlitlighet och säkerhet och som leder till att distributionsnätet uppfyller de ovannämnda kraven. Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller och lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten kan inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att distributionsnätsinnehavaren gör ändringar i planen, om det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven uppfylls eller om planen inte uppfyller andra krav som anges i 52 §.

Enligt 97 § i elmarknadslagen föreligger det ett fel i eldistributionen, om elkvaliteten eller elleveranssättet inte stämmer överens med vad som kan anses avtalat eller om faktureringen av konsumenten är felaktig eller försenad. Om inte något annat har avtalats föreligger ett fel i eldistributionen, om elen till sin kvalitet inte motsvarar de standarder som ska följas i Finland eller om eldistributionen kontinuerligt eller upprepade gånger är avbruten och avbrottet inte kan anses ringa med beaktande av skälen till och förhållandena under avbrottet. Till följd av ett fel har slutförbrukarna rätt till ett prisavdrag som motsvarar felet och till ersättning för den skada som de lider till följd av ett fel.

Ersättningar för avbrott i eldistributionen

I 97—99 § i elmarknadslagen föreskrivs det om fel i eldistributionen och den övriga nättjänsten samt elleveransen och om en slutförbrukares rätt till prisavdrag och skadestånd till följd av ett fel. Bestämmelser om en slutförbrukares rätt till standardersättning på basis av ett kontinuerligt avbrott i eldistributionen eller elleveransen finns i 100 § i den lagen. Enligt paragrafen har slutförbrukaren rätt till en standardersättning, om inte distributionsnätsinnehavaren eller en detaljförsäljare visar att avbrottet beror på ett hinder som står utanför dennes kontroll, som denne skäligen inte kunde förväntas ha beaktat och vars följderna innehavaren eller försäljaren inte har kunnat undvika eller övervinna trots att denne har iakttagit all omsorgsfullhet. En slutförbrukare som till följd av ett avbrott i nättjänsten betalas standardersättning har inte rätt till prisavdrag för samma avbrott.

Storleken på standardersättningen beror på avbrottets längd och slutförbrukarens årliga avgift för överföringstjänsten. Av den årliga avgiften för överföringstjänsten utgör standardersättningen 1) 10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar, 2) 25 procent, när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 72 timmar, 3) 50 procent, när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar, 4) 100 procent, när avbrottet har varat minst 120 timmar men mindre än 192 timmar, 5) 150 procent, när avbrottet har varat minst 192 timmar men mindre än 288 timmar och 6) 200 procent, när avbrottet har varat minst 288 timmar. Beloppet av den standardersättning som betalas till en slutförbrukare under ett kalenderår är högst 200 procent av den årliga avgiften för överföringstjänsten, eller 2 000 euro.

Direktledningar

Enligt 13 § i elmarknadslagen har distributionsnätinnehavare ensamrätt att bygga distributionsnät på sitt ansvarsområde. Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om 1) det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken ett eldriftsställe ansluts till distributionsnätinnehavarens elnät på ansvarsområdet, 2) det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken ett eller flera kraftverk ansluts till distributionsnätinnehavarens eller någon annan nätinnehavares elnät på ansvarsområdet, 3) det är fråga om ett internt nät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp eller 4) nätinnehavaren ger någon annan sitt samtycke till att nätet byggs.

2.2 Europeiska unionens lagstiftning

Elmarknadsdirektivet

I Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU (nedan *elmarknadsdirektivet*) fastställs gemensamma regler för produktion, överföring, distribution, energilagring och leverans av el samt bestämmelser om konsumentskydd, i syfte att skapa verkligt integrerade, konkurrensutsatta, konsumentorienterade, flexibla, rättvisa och transparenta elmarknader i unionen. Medlemsstaterna ska senast den 31 december 2020 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Tredje parts tillträde till systemen

Artikel 6 i direktivet innehåller bestämmelser om tillträde för tredje part. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att det införs en ordning för tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystemen. Artikeln förutsätter att det införs en ordning grundad på offentliggjorda tariffer, som ska gälla för alla kunder. Medlemsstaterna ska i syfte att möjliggöra tredje parts tillträde till systemen säkerställa att överförings- och distributionstarifferna, eller de metoder som använts för att beräkna dem, i enlighet med artikel 59 är godkända enligt transparenta kriterier innan de träder i kraft samt att tarifferna – och metoderna om endast dessa har godkänts – offentliggörs innan de träder i kraft. Denna ordning ska tillämpas objektivt och utan diskriminering.

Direktledningar

Artikel 7 i direktivet innehåller bestämmelser om direktledningar. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt för producenter och elleverantörer som är etablerade inom deras territorium att leverera till sina egna fastigheter, dotterbolag och kunder genom en direktledning och för alla kunder inom deras territorium att, enskilt eller gemensamt,

få leveranser via en direktledning från producenter och elleverantörer. Medlemsstaterna ska fastställa kriterier för beviljandet av tillstånd att uppföra direktledningar inom deras territorium. Dessa kriterier ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Möjligheten att leverera el genom en direktledning ska inte påverka möjligheten att ingå elavtal i enlighet med bestämmelserna om tillträde för tredje part. Medlemsstaterna får införa ett förfarande för utfärdande av tillstånd att uppföra en direktledning där ett villkor för tillstånd är att tillträde till systemet har vägrats eller att ett tvistlösningsförfarande i anslutning till vägran har inletts. Medlemsstaterna får vägra att ge tillstånd för en direktledning om ett sådant tillstånd skulle försvåra tillämpningen av bestämmelserna om skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster i artikel 9.

Uppgifter som åligger systemansvariga för distributionssystem

Artikel 31 innehåller bestämmelser om de uppgifter som åligger systemansvariga för distributionssystem. Den systemansvarige för distributionssystemet ska säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på eldistribution, och på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla säker, tillförlitlig och effektiv eldistribution inom sitt område, med vederbörlig hänsyn till miljön och energieffektiviteten. Den systemansvarige för distributionssystemet får inte diskriminera mellan systemanvändare eller kategorier av systemanvändare och inte gynna sina anknutna företag. Den systemansvarige för distributionssystemet ska förse systemanvändarna med den information de behöver för effektiv tillgång till och användning av systemet.

Utveckling av nätet

Vid utveckling av nätet ska möjligheterna till flexibilitet på distributionsnätets nivå beaktas och incitament för det tillhandahållas i enlighet med kraven i artikel 31 i direktivet. Nätutvecklingsplanen ska ange de kommande 5—10 årens planerade investeringar i den distributionsinfrastruktur som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och ny last.

Nätutvecklingsplanen ska omfatta användningen av efterfrågefleksibilitet, energieffektivitet, energilagringssystem och andra resurser som den systemansvarige för distributionssystemet ska använda som ett alternativ till en utbyggnad av systemet. Utvecklingen av ett distributionssystem ska baseras på en transparent plan, och den systemansvarige för distributionssystemet ska samråda med alla berörda systemanvändare och med berörda systemansvariga för överföringssystemen om nätutvecklingsplanen. Medlemsstaterna kan låta bli att tillämpa denna skyldighet på integrerade elföretag som betjänar färre än 100 000 anslutna kunder eller som betjänar små enskilda system.

Tillsynsmyndighetens oberoende

Syftet med elmarknadsdirektivets bestämmelser om tillsynsmyndigheter är att harmonisera medlemsstaternas energitillsynsmyndigheters befogenheter och stärka deras oberoende. För att den inre marknaden för el ska fungera korrekt behöver, enligt skäl 80 i direktivet, de nationella tillsynsmyndigheterna kunna fatta beslut i alla relevanta tillsynsfrågor, och de behöver också vara fullständigt oberoende av övriga offentliga eller privata intressen.

Enligt artikel 57 ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. Medlemsstaterna ska särskilt säkerställa att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ.

Fastställande av tariffer eller av metoder för beräkning av dem

Enligt skäl 81 i elmarknadsdirektivet bör tillsynsmyndigheterna kunna fastställa eller godkänna tariffer eller beräkningsmetoder för tariffer på grundval av ett förslag från de systemansvariga för överförings- eller distributionssystemet eller på grundval av ett förslag som dessa systemansvariga och nätanvändare kommit överens om. Vid fastställandet eller godkännandet bör tillsynsmyndigheterna säkerställa att överförings- eller distributionstarifferna är icke-diskriminerande och avspeglar kostnaderna, och samtidigt ta hänsyn till de långsiktiga marginalkostnader för näten som går att undvika med hjälp av distribuerad produktion och åtgärder för styrning av efterfrågan. Enligt skäl 82 bör tillsynsmyndigheterna fastställa eller godkänna enskilda nättariffer för överförings- och distributionsnät eller fastställa en metod, eller båda delarna. I vardera fallen bör tillsynsmyndighetens oberoende när det gäller att fastställa nätavgifter enligt artikel 57.4 b ii bevaras. Enligt den nämnda bestämmelsen i artikel 57 ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. I det syftet ska medlemsstaterna säkerställa att tillsynsmyndigheten, när den utför de uppgifter som den tilldelas genom detta direktiv och tillhörande lagstiftning, säkerställer att dess personal och de personer som ansvarar för dess ledning inte söker eller tar emot direkta anvisningar från någon regering eller någon annan offentlig eller privat enhet när de utför sina tillsynsuppgifter.

Artikel 59 innehåller bestämmelser om de nationella tillsynsmyndigheternas uppgifter och befogenheter vid tillsynen över de systemansvariga för överförings- och distributionssystem. Enligt artikel 59.1 ska tillsynsmyndigheten fastställa eller godkänna, enligt transparenta kriterier, överförings- eller distributionstariffer eller metoder för beräkning av dem, eller båda. Enligt artikel 59.7 ska tillsynsmyndigheterna ansvara för att före ikraftträdandet fastställa eller godkänna åtminstone metoder för anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer. Dessa tariffer eller metoder ska utformas så att nödvändiga investeringar i näten kan göras på ett sätt som gör det möjligt att säkerställa nätens funktion.

De nationella tillsynsmyndigheterna ska vid behov kunna begära att systemansvariga för överförings- och distributionssystem ändrar de villkor som avses i artikel 60 för att säkerställa att de är proportionella och tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. Vid en bedömning av proportionalitet och icke-diskriminering när det gäller avgifter för tillträde till näten och för användning och förstärkning av näten ska kraven i artikel 18 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 om den inre marknaden för el (nedan *elhandelsförordningen*) beaktas.

Om fastställandet av överförings- och distributionstariffer försenas kan den nationella tillsynsmyndigheten enligt artikel 60 fastställa eller godkänna preliminära överförings- och distributionstariffer, eller metoder för att beräkna dessa, och fatta beslut om lämpliga kompensationsåtgärder om de slutliga tarifferna eller metoderna avviker från dessa preliminära tariffer eller metoder.

Kommissionens tillsynsåtgärder när det gäller den nationella tillsynsmyndighetens behörighet

Kommissionen övervakar tillämpningen av reglerna för den inre marknaden för el och har inlett överträdelseförfaranden om den nationella tillsynsmyndigheten inte har den oberoende behörighet som direktivet förutsätter att i förväg fastställa överförings- eller distributionstariffer eller beräkningsmetoder för dem, eller om en medlemsstat inte har säkerställt rätten till ett effektivt rättsmedel mot den nationella tillsynsmyndighetens beslut om fastställande av avgifter för tillträde till näten.

År 2009 ansåg EU-domstolen att Belgien hade brutit mot Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG, nedan *2003 års elmarknadsdirektiv*, när medlemsstaten i sin lagstiftning hade föreskrivit om sådana avgörande faktorer vid beräkning av tarifferna som den nationella tillsynsmyndigheten var bunden av. Avkastningsmarginalen och avskrivningarna behandlades i målet och ansågs vara sådana avgörande delar av beräkningsmetoden som tillsynsmyndigheten bör besluta om (C-474/08, kommissionen mot Belgien). Domstolen ansåg 2009 att också Sverige hade brutit mot 2003 års elmarknadsdirektiv genom att inte ålägga tillsynsmyndigheten ansvar för att på förhand godkänna åtminstone de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer (C-274/08, kommissionen mot Sverige).

EU-domstolen ansåg i sitt avgörande av den 3 december 2020 (C-767/19, kommissionen mot Belgien) att Belgien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG, nedan *2009 års elmarknadsdirektiv*, och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/73/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för naturgas och om upphävande av direktiv 2003/55/EG, nedan *naturgasmarknadsdirektivet*, genom att inte korrekt införliva artikel 37.4 a och b, 37.6 a–c och 37.9 i elmarknadsdirektivet eller artikel 41.4 a och b, 41.6 a–c och 41.9 i naturgasmarknadsdirektivet. Enligt punkt 4 i de nämnda bestämmelserna ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt och transparent sätt. För att bevara tillsynsmyndighetens oberoende ställning ska medlemsstaterna i synnerhet se till tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ. Enligt punkt 6 i bestämmelserna ska tillsynsmyndigheterna ansvara för att i förväg innan dessa träder i kraft fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för a) anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer eller deras beräkningsmetoder, b) tillhandahållande av balanstjänster, och c) tillträde till gränsöverskridande infrastruktur, inbegripet förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning. EU-domstolen konstaterade att den nationella lagstiftningen har gett den belgiska regeringen befogenhet att upprätta den tekniska förordningen för förvaltningen av och tillträde till överföringssystem för el, respektive uppförandekoden för tillträde till överföringssystem och lagringsanläggningar för naturgas, samt LNG-anläggningar. Enligt domstolen kan regeringen genom att fastställa den tekniska förordningen och uppförandekoden, vilka är av normativ karaktär, definiera vissa operativa krav och regler, samt villkor, förutsättningar och information som enligt el- och naturgasmarknadsdirektiven ska omfattas av tillsynsmyndighetens befogenheter. Domstolen påpekade att tillsynsmyndigheten måste kunna fatta sina beslut självständigt, enbart på grundval av allmänintresset, för att säkerställa att de mål som eftersträvas med direktiven uppnås, utan att påverkas av normer fastställda av regeringen. EU-domstolens dom i målet är av betydelse också av den anledningen att bestämmelserna i 2009 års elmarknadsdirektiv ingår med motsvarande innehåll i det gällande elmarknadsdirektiv från 2019.

EU-domstolen ansåg i sitt avgörande av den 16 juli 2020 i målet C-771/18, kommissionen mot Ungern, att Ungern har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt 2009 års elmarknadsdirektiv och naturgasmarknadsdirektivet genom att inte säkerställa rätten till ett effektivt rättsmedel mot den nationella tillsynsmyndighetens förordningar om fastställande av avgifter för tillträde till näten. Enligt ungersk lagstiftning har den nationella tillsynsmyndigheten fastställt de avgifter som tas ut för tillträde till nätet genom förordningar av normativ karaktär i vilka ändring inte har kunnat sökas på annat sätt än hos den ungerska författningsdomstolen, vars behörighet är begränsad till tillsyn över iakttagandet av vissa konstitutionella aspekter.

Kommissionen har också inlett överträdelseförfaranden mot Tyskland (C-718/18, kommissionen mot Tyskland) på grund av bristfällig behörighet för tillsynsmyndigheten. När det gäller Tyskland åsidosätter behörighetsfördelningen i lagstiftningen, bl.a. vid fastställandet av tariffer och beräkningsmetoder, enligt kommissionens talan den exklusiva behörighet som tilldelas den nationella tillsynsmyndigheten, sådan behörigheten anges i direktiven.

År 2018 gjordes det i Sverige genom förordning (2018:1520) om intäktsram för elnätsverksamhet en ändring av avkastningsnivån, som enligt EU-domstolens rättspraxis ansågs höra till beräkningsmetoden. Till följd av detta sände kommissionen ett brev till Sverige där den ansåg att det finns skäl att misstänka att fastställandet av avkastningsnivån genom förordning bryter mot elmarknadsdirektivets krav när det gäller tillsynsmyndighetens behörighet. I svaret från Sverige konstateras det att man ser det mål som i EU-domstolen har inletts mot Tyskland (C-718/18, kommissionen mot Tyskland) som ett prejudikat för egen del, och att Sverige vid behov kommer att ändra sin nationella lagstiftning i enlighet med EU-domstolens avgörande i det målet.

I de ovan beskrivna fallen har medlemsstaterna inte i tillräcklig grad säkerställt tillsynsmyndighetens oberoende eller ålagt tillsynsmyndigheten ansvar för att på förhand godkänna de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer. Att fastställa avkastningsmarginalen och avskrivningarna har uttryckligen ansetts vara sådana avgörande delar av beräkningsmetoden som tillsynsmyndigheten bör besluta om. De nationella bestämmelserna om fastställande av avgifter för tillträde till näten har i Ungerns fall dessutom ansetts strida mot den rätt till ett effektivt rättsmedel som föreskrivs i elmarknadsdirektivet.

Elhandelsförordningen

Artikel 18 i elhandelsförordningen innehåller bestämmelser om avgifter för tillträde till näten och för användning och förstärkning av näten. De avgifter som tas ut av nätoperatörerna för tillträde till näten ska avspegla kostnaderna, vara transparenta, beakta behovet av nätssäkerhet och nätflexibilitet och spegla de faktiska kostnaderna, i den mån dessa kostnader motsvaras av effektiva och strukturellt jämförbara nätoperatörers kostnader, samt tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt. Avgifterna ska inte innebära icke-relaterade kostnader för andra icke-relaterade politiska mål.

Den metod som används för att fastställa nätavgifterna ska på ett neutralt sätt stödja generell systemeffektivitet på lång sikt genom prissignaler till kunderna och producenterna och framför allt tillämpas på ett sådant sätt att den inte leder till positiv eller negativ diskriminering mellan produktion som är ansluten på distributionsnivå och produktion som är ansluten på överföringsnivå. Nätavgifterna får inte leda till diskriminering, varken positiv eller negativ, av energilagring eller energiaggregering, och får inte verka hämmande på egenproduktion, egenförbrukning eller på deltagande i efterfrågefleksibilitet. Avgifterna får inte vara avståndsrelaterade.

Tariffmetoderna ska avspegla de fasta kostnaderna för de systemansvariga och erbjuda dem tillräckliga incitament på både kort och lång sikt för att öka effektiviteten, inklusive energieffektiviteten, främja marknadsintegreringen och försörjningstryggheten och ge stöd till effektiva investeringar, stöd till relaterad forskningsverksamhet samt underlätta innovation i kundernas intresse inom exempelvis digitalisering, flexibilitetstjänster och sammanlänkningslösningar.

Vid behov ska den tariffnivå som tillämpas för producenter eller slutkunder tillhandahålla lokaliseringssignaler på unionsnivå och beakta de nätförluster och överbelastningar som orsakats, liksom investeringskostnader för infrastruktur.

Distributionstariffer ska avspegla kostnaderna och beakta systemanvändarnas, inklusive aktiva kunders, användning av distributionsnätet. Distributionstariffer får innehålla element för nätan slutningskapacitet och får differentieras på grundval av systemanvändarnas förbruknings- eller produktionsprofiler. Om medlemsstaterna har genomfört införandet av smarta mätersystem ska tidsdifferentierade nättariffer övervägas när det är lämpligt, för att avspegla användningen av nätet på ett sätt som är transparent, kostnadseffektivt och förutsebart för slutkunden.

Metoder för distributionstariffer ska ge systemansvariga för distributionssystem incitament för den mest kostnadseffektiva driften och utvecklingen av sina nät. För detta ändamål ska tillsynsmyndigheter betrakta relevanta kostnader som berättigade och inkludera dessa relevanta kostnader i distributionstariffer, och får införa prestationsmål för att ge de systemansvariga incitament till att öka effektiviteten i sina nät, inklusive genom energieffektivitet, flexibilitet och utveckling av smarta nät och intelligenta mätsystem.

2.3 Lösningar i några andra länder

Nivån på skälig avkastning och prisnivån på eldistribution i EU-länderna

Modellen för reglering av överföringspriserna bildar en helhet. Därför behöver jämförelsen av överföringsavgifterna i olika länder göras utifrån den totala avgiftsnivån och gärna vara köpkraftskorrigerad. En jämförelse av enbart avkastningsgraderna med varandra kan vara vilseledande eftersom fastställandet av överföringspriset också påverkas av sättet att fastställa intäktbasen (dvs. kapitalet), sättet att fastställa avskrivningar, sättet att reglera rörliga kostnader samt incitamenten för regleringsmodellerna. I Finland sammanfaller nivån på en skälig avkastning från elnätsverksamheten i vilket fall som helst mycket väl med de avkastningsnivåer som de europeiska tillsynsmyndigheterna tillämpar.

Land	WACC nominell före skatt	Beräkningsperiod
Belgien	5,33 %	2015–2020, medelvärde
Spanien	6,50 %	2016–2019, medelvärde
Österrike	6,09 %	2010–2023, medelvärde
Norge	6,10 %	2008–2017, medelvärde
Portugal	7,99 %	2008-2017, medelvärde
Slovakien	6,15 %	2013–2019, medelvärde
Finland	6,58 %	2005–2015, medelvärde
Finland	6,87 %	2016–2019, medelvärde
Finland	5,20 %	2020–2023, medelvärde, prognos
Sverige	8,35 %	2016–2019, medelvärde
Sverige	3,92 %	2020–2023, fast

Tjeckien	7,24 %	2008–2020, medelvärde
----------	--------	-----------------------

Tabell 1. Skälig avkastningsgrad i en europeisk jämförelse (WACC, nominell före skatt).
Källa: Energimyndigheten

I diagrammet nedan presenteras de genomsnittliga skattefria överföringspriserna på el för hushåll i de olika EU-medlemsländerna 2018. I Finland ligger det genomsnittliga överföringspriset mycket nära EU-genomsnittet. Det bör noteras att överföringspriserna i Norge, Sverige och Tyskland i genomsnitt är högre än i Finland.

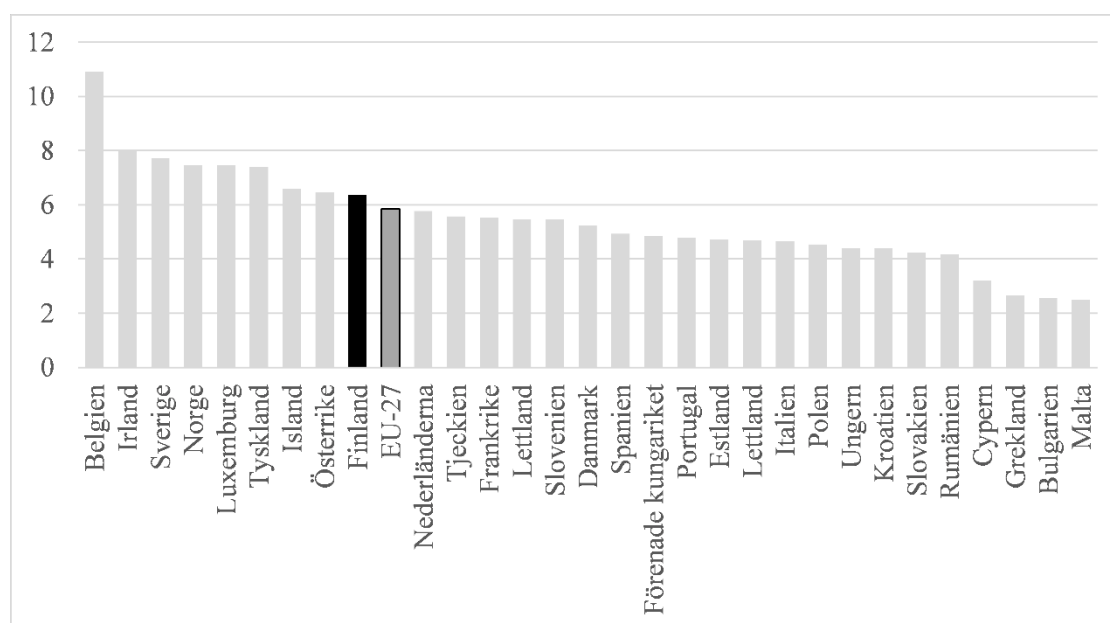

Diagram 1. Det skattefria eldistributionspriset för hushåll (förbrukning 2 500–5 000 kWh/år, c/kWh) 2019. Källa: Eurostat

Tillsynen över skälig avkastning i Sverige

Finland och Sverige har liknande modeller för reglering av överföringsavgifterna eftersom Sverige använde sig av den finländska modellen när landet övergick till de på förhand fastställda metoder för beräkning av tariffer som förutsätts i 2009 års elmarknadsdirektiv.

I Sverige anges grunderna för beräkningsmetoderna i ellagen (1997:857). Det svenska regleringssystemet skiljer sig emellertid från det finländska genom att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har ett bemyndigande i lag att meddela närmare bestämmelser om beräkningen av kapitalbasen och avskrivningarna samt om kapitalavkastningen. I Sverige slår regeringen fast avkastningsnivån genom en förordning. Den sänkta avkastningsnivån för den tillsynsperiod som börjar 2020 grundar sig på förordning (2018:1520) om intäktsram för elnätsverksamhet. Det var nu uppenbarligen första gången som bemyndigandet att utfärda förordning tillämpades. Åren 2016—2019 var den genomsnittliga skäliga avkastningsnivån i Sverige 8,35 procent. För åren 2020—2023 har Sverige fastställt en ny avkastningsnivå på 3,92 procent. Som det nämnts ovan har kommissionen sänt Sverige ett brev där den kräver att lagstiftningen ändras för att säkerställa tillsynsmyndighetens oberoende.

Regleringen av elleveranssäkerheten i Sverige

År 2001 beräknade man att det i Sverige fanns 57 000 kilometer oisolerade friledningar som gick genom skog. Arbetet med att ersätta de väderutsatta ledningarna med kablar, som till en början utfördes som en frivilligåtgärd från nätinnehavarnas sida, påskyndades på grund av de förödande stormar som härjade i Sverige i mitten av 2000-talet. Till Sveriges ellag fogades 2005 ett leveranskrav för eldistributionen, enligt vilket nätinnehavaren ska se till att avbrott i överföringen av el till en kund efter ingången av 2011 inte överstiger 24 timmar. Kravet har fått till stånd betydande investeringar i kabligen av elnätet i Sverige. De friledningar på sammanlagt 57 000 kilometer som ansågs känsliga för störningar har i dag i praktiken helt bytts ut mot kablar. Av hela Sveriges mellanspänningsnät har mer än 60 procent och av lågspänningsnätet mer än 80 procent kablat. Av lågspänningsnätet är endast cirka en procent numera oisolerade friledningar. Resten av lågspänningsnätet består av jordkablar och isolerade luftledningarna.

Efter de förödande stormarna 2005 införde man i Sverige ett lagstadgat system med standardersättning som gäller avbrott i nättjänsten. Distributionsnätsinnehavaren är skyldig att betala sin kund en standardersättning för elavbrott som varar minst 12 timmar. Standardersättningen är högre vid längre avbrott. Ersättningen per avbrott kan som högst uppgå till beloppet av kundens elnätsavgift för tre år.

Kunden har inte rätt till standardersättning om eldistributionen avbryts av underhålls- eller säkerhetsskäl och avbrottet inte varar längre än åtgärden kräver. Standardersättning betalas inte heller om orsaken till elavbrottet är att det uppstått ett fel i ett nät med en spänning på minst 220 kilovolt. Förfarandet med standardersättning tillämpas inte om det uppstått ett fel i nätinnehavarens nät och nätinnehavaren inte rimligen kan förutsättas ha kunnat förutspå eller undvika orsaken till felet.

Rätten till standardersättning gäller också andra kunder än konsumenter. Vid avbrott på minst 12 men högst 24 timmar är standardersättningen 12,5 procent av kundens årliga nätavgift. För varje påbörjad period på 24 timmar som överskrider ett dygn stiger ersättningen med en summa som motsvarar 25 procent av elnätsavgiften. Standardersättningen vid avbrott på 48—72 timmar är sålunda 37,5 procent av den årliga elnätsavgiften, ersättningen vid avbrott på 72—96 timmar 62,5 procent, osv. Den maximala ersättningen på 300 procent betalas vid avbrott som varar över 12 dygn. Dessutom finns det ett minimibelopp för ersättningen, vilket räknas utgående från den grundprisnivå som anges i lagstiftningen om socialförsäkringar.

Elavbrottet anses ha upphört vid den tidpunkt från och med vilken eldistributionen har fungerat utan avbrott i två timmar. Om eldistributionen avbryts på nytt efter dessa två timmar är det fråga om ett nytt elavbrott.

2.4 Bedömning av nuläget

En överblick över prisutvecklingen inom eldistributionen

I Finland är det totala elpriset för hushållen förmånligt i en europeisk jämförelse (diagram 2). Det skattefria priset för eldistributionen ligger däremot nära det europeiska genomsnittet (se diagram 1).

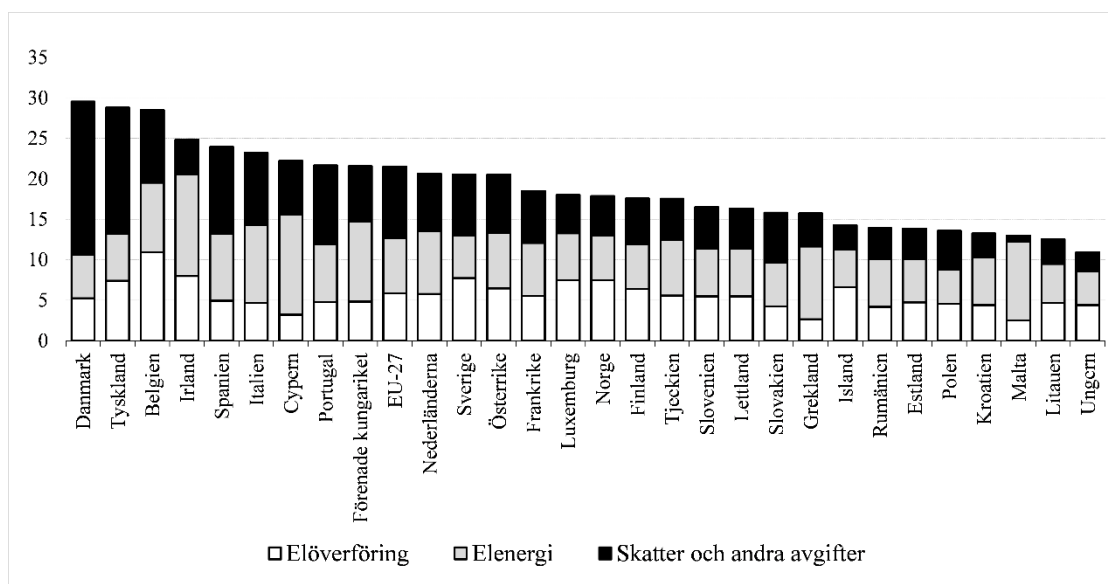

Diagram 2. Det totala elpriset för hushåll (förbrukning 2 500–5 000 kWh/år, c/kWh) det första halvåret 2019. Källa: Eurostat

Priserna på eldistributionen har under 2010-talet stigit klart för hushållen både nominellt och reellt. I diagram 3 anges hur elpriserna har utvecklats för småhuskundernas del. Det totala elpriset, som inkluderar överföring, energi och skatt, har på nio år stigit med ca 25 procent och överföringspriset med 30 procent. Under samma tid har överföringspriset inklusive skatt stigit med närmare 50 procent, vilket innebär att skatternas inverkan på kundens slutfaktura har varit betydande. Den ökning som en förbättrad leveranssäkerhet har medfört syns från ingången av 2014, efter ikraftträdandet av 2013 års elmarknadslag. Effekterna av de ändringar som Energimyndigheten gjort i tillsynsmetoderna syns vid ingången av 2016. Efter det kan man med början 2017 se den utjämnande effekten av genomförda korrigeringar i lagstiftningen och av en sänkning av den skäliga avkastningsgraden. Enligt Energimyndigheten och utredaren Partanen kommer distributionsnätinnehavarnas investeringsvolymerna att jämnas ut sig från ingången av 2020, vilket från och med samma tidpunkt kommer att jämnas ut trycket på att höja överföringspriserna.

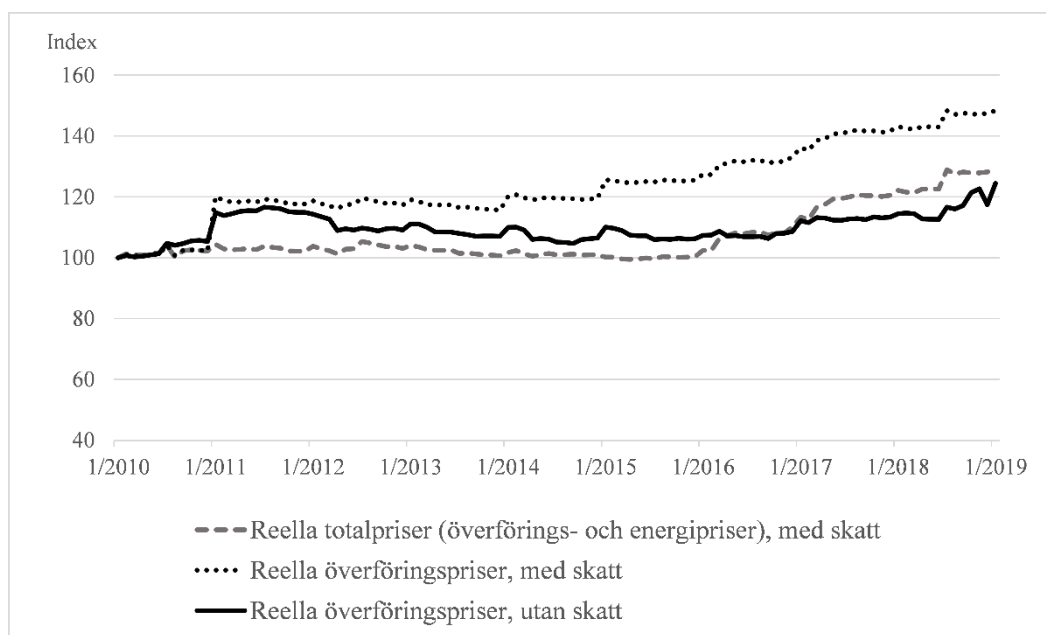

Diagram 3. Utvecklingen av distributionspriserna för hushåll (småhus 5 000 kWh/år) 2010–2019. Källa: Energimyndigheten.

Energimyndigheten har fastställt metoderna för beräkning av priserna på överförings- och distributionstjänster till utgången av 2023. Den tillåtna avkastningen uppdateras årligen utifrån beräkningsparametrarna. För den tillsynsperiod som inleds 2020 sänks riskpremien för främmande kapital, vilket leder till en sänkning av den tillåtna avkastningsgraden med 0,05 procentenheter. Också kravet på nätbolagens effektivitet skärps jämfört med den föregående perioden.

I diagrammet nedan presenteras de tillåtna avkastningsgraderna 2005—2023. Av diagrammet framgår tydligt den metodändring som gjordes 2016, då man vid beräkningen av den riskfria räntesatsen övergick till att använda medeltalet för tio år. På grund av den låga räntenivå som förutspås kommer avkastningsnivån att sjunka klart under den tillsynsperiod som inleds 2020. Enligt Energimyndighetens uppskattning kommer avkastningsgraden under nästa tillsynsperiod att vara i genomsnitt 5,2 procent, dvs. cirka en procentenhet högre än i Sverige. Om den riskfria räntesatsen ligger kvar nära noll eller är negativ, kommer avkastningsgraden med nuvarande metod att ligga något över 4 procent efter 2023.

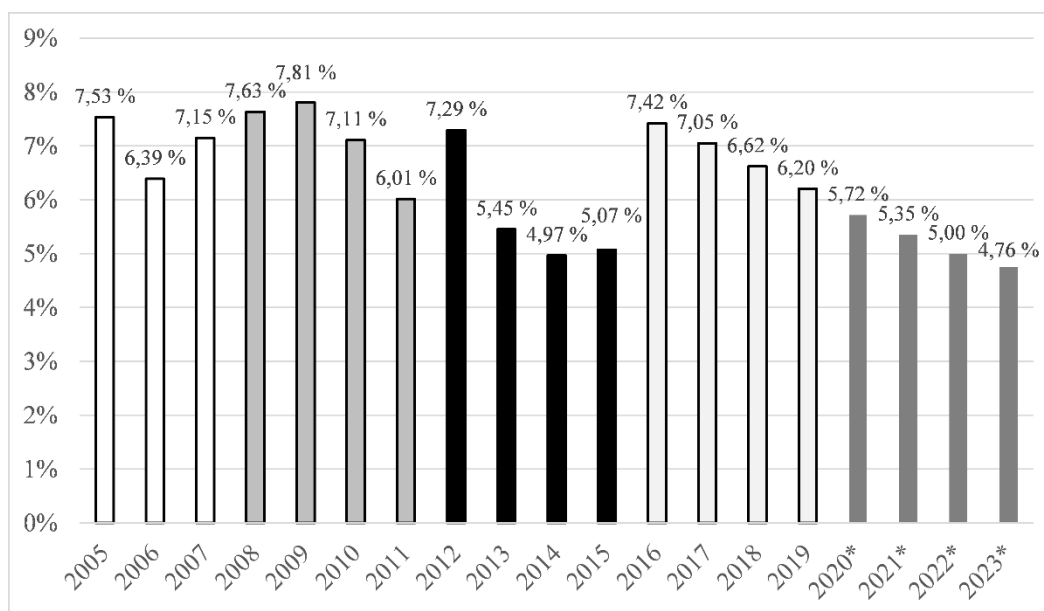

Diagram 4. Den skäliga avkastningsgraden i Finland 2005–2023. Siffrorna för 2020–2023 är prognoser. Källa: Energimyndigheten.

Hur bestämmelsen om ett prishöjningstak fungerar

Energimyndigheten övervakar att nätinnehavarnas prissättning inte överskrider den fastställda skäliga nivån under tillsynsperioden. Den tillsyn över nätprissättningen som sker enligt elmarknadslagen sätter stopp för en oskälig prissättning i elnäten med det granskningsintervall som baserar sig på tillsynsperioderna, men före 2017 års ändringar i elmarknadslagen kunde man inte via nätregleringen och nättillsynen ingripa i enskilda prishöjningar som var oskäliga för nätanvändarna.

Enskilda prishöjningar som gäller distribution av el och naturgas och riktar sig till konsumentkunder har jämkats på basis av bestämmelsen i 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen. Konsumentombudsmannen inledde med anledning av anmälningar om prishöjningar vintern 2016 förhandlingar med ett företag som distribuerar el och ett som distribuerar naturgas. Förhandlingarna ledde till att företagen i fråga ändrade sin prissättning på ett sätt som godtas av konsumentombudsmannen. Företagen gick med på att begränsa de prishöjningar som förhandlingarna gällde till en nivå på ca 15 procent räknat på konsumentkundernas genomsnittliga årliga distributionsavgifter. Också konsumenttvistenämnden har gett sådana rekommendationer till lösningar som baserar sig på bestämmelsen i 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen, och där en nivå på ca 15 procent har ansetts vara en godtagbar gräns för en engångshöjning av distributionsavgifter.

Genom den ändring av elmarknadslagen som trädde i kraft i september 2017 (509/2017) begränsades höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution under en granskningsperiod på tolv månader till högst 15 procent av det totala priset på överföring och distribution, inklusive skatt. Beloppet för en godtagbar höjning bedöms då i regel separat för varje grupp av typanvändare eller nätanvändare.

I diagrammet nedan presenteras de genomsnittliga förändringarna i distributionsnätsinnehavarnas distributionspriser under ett kalenderår. Prisändringarna har beräknats utifrån förändringen i genomsnittspriserna per nätinnehavare från ingången av 2010. Ändringarna baserar sig på förändringar i nätinnehavarnas samtliga anmälda genomsnittliga priser per typanvändare. För avstämningen har värdena för januari varje år använts, och prissänkningar, oförändrade priser och höjningar ingår. Av diagrammet framgår att distributionsnätsinnehavarna efter 2012 har höjt distributionspriserna med i genomsnitt ca 2—5 procent per år. Att prishöjningarna 2011 var större än vanligt förklaras till stor del av den avsevärda höjning av punktskatten på elström som då gjordes. Effekterna av den bestämmelse om ett prishöjningstak som trädde i kraft 2017 syns från ingången av 2018. Till följd av detta tak har enskilda distributionsnätsinnehavares största höjningar begränsats till under 14 procent. Bestämmelsen kan således anses ha fungerat som avsett.

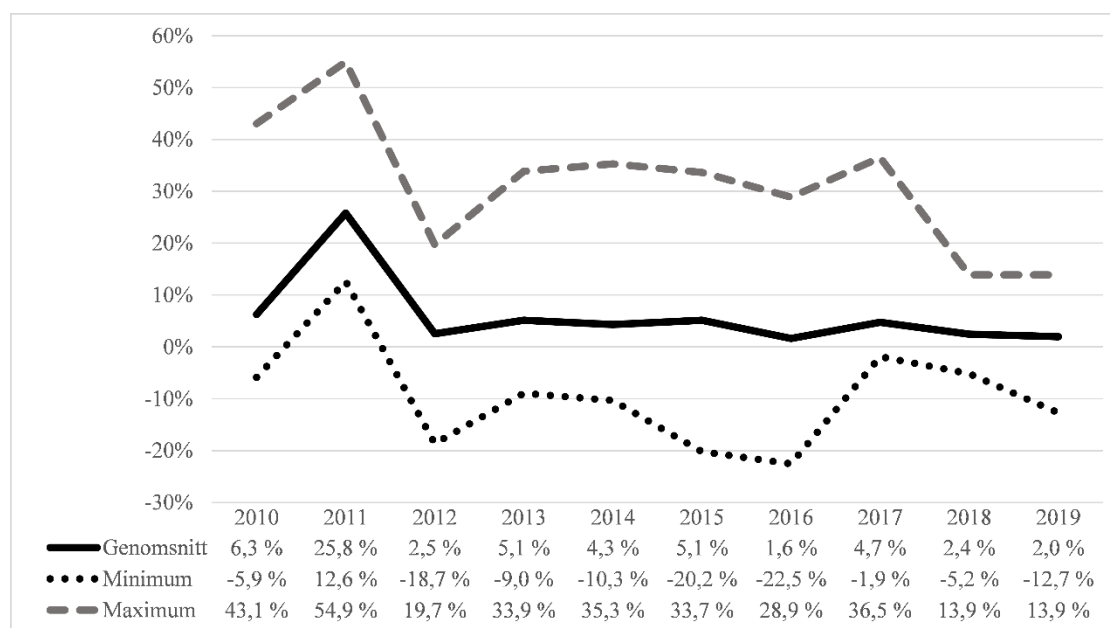

Diagram 5. Genomsnittliga förändringar i distributionsnätsinnehavarnas distributionspriser 2010–2019. Källa: Energimyndigheten

Kostnadseffekterna av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen

De krav på leveranssäkerhet som 2013 ställdes i elmarknadslagen har, som förväntat, orsakat elbolagen ett större investeringsbehov än tidigare. Dessutom är en stor del av elnätet byggt under perioden 1960—1980 och närmar sig således slutet av sin livslängd och måste förnyas. I propositionen RP 20/2013 rd bedömdes det att kraven på leveranssäkerhet kommer att förutsätta tilläggsinvesteringar på ca 3,5 miljarder euro sammanlagt inom en tidsram på 15 år och att investeringarna kommer att höja distributionspriserna med i genomsnitt ca 1,2 cent per kilowattimme. Det betonades också att behoven av att utveckla nätet varierar mycket mellan olika nätinnehavare och att de faktiska prishöjningarna hos en del nätinnehavare därför kan vara större och hos andra mindre än vad som uppskattats. Riksdagens ekonomiutskott konstaterade i sitt betänkande EkUB 17/2013 rd bl.a. att en rejäl förbättring av leveranssäkerheten kräver stora investeringar. Utskottet gav sitt fulla stöd för regleringen och ansåg att forskningsrönen talar för att den föreslagna lagstiftningen behövs.

Professor Jarmo Partanen har på uppdrag av arbets- och näringsministeriet bedömt prishöjningarna inom eldistributionen och orsakerna till dem (Partanen: Överföringspriset och leveranssäkerheten för el, arbets- och näringsministeriets publikationer 43/2018). Enligt utredningen uppgår det totala värdet av investeringarna i eldistributionsnäten 2014—2028 till ca 9,5 miljarder euro, varav ca 6,5 miljarder euro består av normalt utbyte av föråldrade komponenter och ca 3 miljarder euro föränleds av tilläggsbehov i anslutning till kraven på leveranssäkerhet.

Professor Partanen bedömer i sin utredning att den förändring i omsättningen som tillsynsmodellen för nätbolagen tillåter under perioden 2016—2028 antagligen kommer att uppgå till 10—40 procent beroende på nätbolagens regionala förhållanden. Detta är förenat med en betydande osäkerhet på grund av svårigheten att förutse den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Med stöd av den lagändring som gjordes 2017 har det varit möjligt att ansöka om förlängning av övergångsperioden till utgången av 2032 eller 2036 på grund av investeringsbehov som är större än genomsnittet. Efter ändringen av bestämmelsen har Energimyndigheten beviljat tio distributionsnätinnehavare förlängning. I utredningen ansåg professor Partanen att en förlängning av övergångsperioden är motiverad i särskilt glesbefolkade områden där det råder stor osäkerhet om hur elanvändningen kommer att utvecklas och om den rentav kommer att upphöra. Enligt Partanen är en förlängning av övergångsperioden en bra metod för riskhantering eftersom behovet av förhastade eller överdimensionerade nätinvesteringar minskar. Samtidigt minskar en förlängd övergångsperiod investeringsbehoven på 2020-talet.

Partanens uppskattning från 2018 av de investeringsbehov som kraven på leveranssäkerhet medför understiger den uppskattning av investeringarna som ingår i propositionen från 2013 med ca 0,5 miljarder euro. Dessutom har Energimyndigheten utifrån sin tillsynsinformation uppskattat att de tilläggsinvesteringar som orsakas av åtgärder för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet kommer att uppgå till 2,2 miljarder euro vid utgången av 2028. Storleken på de kostnadseffekter som kraven på leveranssäkerhet medför kan bedömas följa prognoserna. Till följd av ändringar i samband med riksdagsbehandlingen och senare har kostnaderna för reformen till och med kunnat minska något.

Utvecklingen av leveranssäkerheten inom eldistributionen

I enlighet med de krav som 2013 ställdes i elmarknadslagen ska ett distributionsnät planeras, byggas och upprätthållas så att det inom detaljplaneområden inte förekommer kontinuerliga avbrott i eldistributionen på över 6 timmar eller på andra områden förekommer kontinuerliga avbrott på över 36 timmar. Övergångsperioden för uppfyllandet av dessa krav fastställdes till utgången av 2028. Som etapper valdes den 31 december 2019, då minst 50 procent av kunderna skulle omfattas av den fastställda leveranssäkerheten, och den 31 december 2023, då 75 procent av kunderna skulle omfattas av den fastställda leveranssäkerheten. Distributionsnätinnehavarna kan på grund av investeringsbehov som är större än genomsnittet ansöka om förlängning av tiden till utgången av 2032 och av synnerligen vägande skäl till utgången av 2036. Energimyndigheten har beviljat åtta distributionsnätinnehavare förlängd tid till utgången av 2036. Dessutom har två distributionsnätinnehavare fått förlängd tid till utgången av 2032.

Enligt 52 § i elmarknadslagen ska distributionsnätinnehavarna göra upp en utvecklingsplan som uppdateras med två års intervaller och där de beskriver sina åtgärder för att nå målen i fråga om distributionssäkerheten.

Enligt de utvecklingsplaner som distributionsnätinnehavarna lämnat in uppfyllde 74 procent av alla driftställen kraven på leveranssäkerhet vid ingången av 2018. Av de driftställen som

fanns inom detaljplaneområden uppfyllde då 87 procent kraven på leveranssäkerhet. Utanför detaljplaneområdena uppfylldes kraven på leveranssäkerhet på 38 procent av driftställena. Vid ingången av 2018 fanns det 920 000 driftställena som ännu inte uppfyllde kraven på leveranssäkerhet.

Nästa gång ska nätbolagen lämna en utvecklingsplan till Energimyndigheten vid utgången av juni 2020, och då kan Energimyndigheten bedöma hur den första etappen har lyckats när det gäller kraven på leveranssäkerhet. Enligt preliminära uppgifter från Energimyndigheten håller delmålet för 2019, att leveranssäkerheten ska omfatta 50 procent av kunderna, i huvudsak på att nås. Dessa uppgifter kan dock bekräftas först i slutet av 2020, när Energimyndigheten har bedömt de nya utvecklingsplanerna.

Professor Jarmo Partanen har på uppdrag av arbets- och näringsministeriet utrett frågor i anslutning till kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen i två olika utredningar, 2018 i utredningen om elöverföringspriser och leveranssäkerhet och 2019 i en analys av konsekvenserna av förlängningen av verkställighetstiden för kraven på leveranssäkerhet (Toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoajan pidennyksen vaikutusanalyysi). Enligt utredningarna har många distributionsnätinnehavare börjat förbättra leveranssäkerheten genom att grovt taget dela in sitt nätområde i tre olika zoner: tätorter, områden i närheten av tätorter och glesbefolkade områden. Investeringarna i leveranssäkerhet har gjorts i samma ordning, så att strävan har varit att först ge tätorterna ett leveranssäkert elnät. Enligt utredningarna kan gränsen för 2019 i regel nås med relativt låga volymer av leveranssäkra nät (20—30 procent) när investeringarna inriktas, och i huvudsak har inriktats, på tätorter. Delmålet för 2023, att 75 procent av kunderna ska ha leveranssäker el, är enligt professor Partanen relativt sett en mycket större utmaning, eftersom minst 50 procent av en distributionsnätinnehavares nät i praktiken ska vara leveranssäkra. Att utvidga leveranssäkerheten till att omfatta de återstående 25 procent av kunderna är den allra största utmaningen och förutsätter att det utöver ett leveranssäkert nät också finns en fungerande felkorrigeringsorganisation, eftersom uppfyllandet av kraven på leveranssäkerhet endast genom ett leveranssäkert nät är ekonomiskt tungt i förhållande till nyttan.

I och med nätverksinvesteringarna har elnätets leveranssäkerhet förbättrats betydligt. I diagrammet nedan presenteras utifrån Energimyndighetens tillsynsinformation beloppen av de standardersättningar, uppdelade enligt elavbrottets längd, som betalats till kunderna. År 2011 skiljer sig tydligt från mängden på grund av stormarna Tapani och Hannu, då upp till 570 000 kunder var utan el.

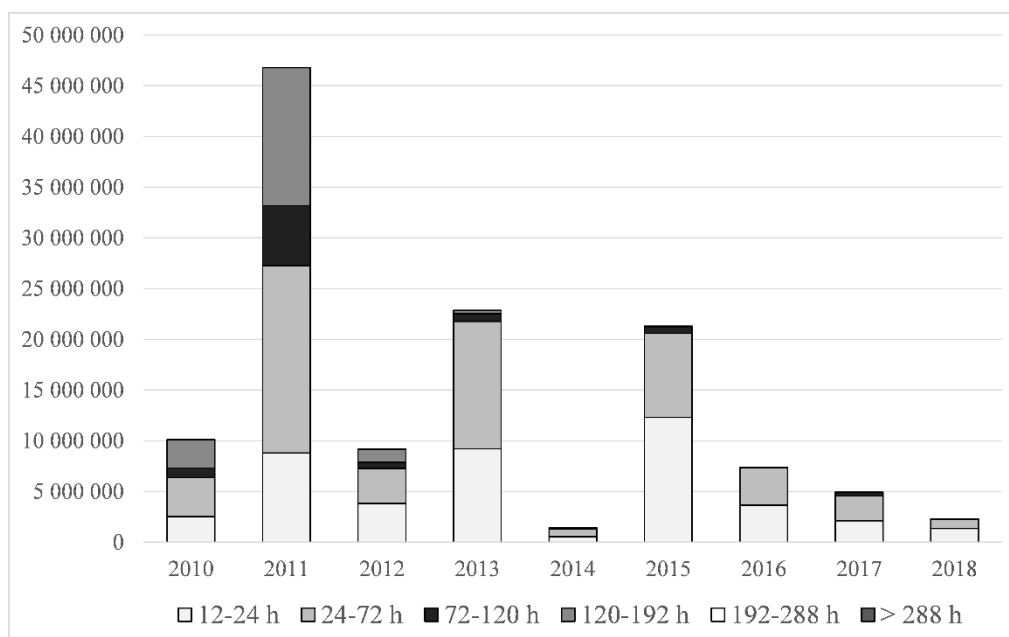

Diagram 6. Standardsättningar, indelade enligt elavbrottets längd, som betalats till kunderna 2010–2018. Källa: Partanen 2019

I januari 2019 drabbades Finland av stormen Aapeli, med vindhastigheter på samma nivå som i stormarna Tapani och Hannu, i byarna rentav högre. På grund av Aapeli drabbades ca 100 000 kunder av elavbrott. Antalet elavbrott skulle enligt flera expertbedömningar ha legat på samma nivå som vid stormarna Hannu och Tapani, om det inte redan hade gjorts investeringar och breddningar av ledningsområdena som förbättrat elnätets leveranssäkerhet.

Direktledningar

Intresset för egenproducerad elenergi har ökat under de senaste åren i och med att priset på teknik för decentraliserad elproduktion sjunkit. Det finns många orsaker till slutförbrukarnas intresse: för vissa är det ett sätt att påverka storleken på sin egen elräkning, för andra ett sätt att minska koldioxidavtrycket från sin elförbrukning. Ofta finns de platser som är mest gynnsamma för småskalig produktion inte på slutförbrukarens eller fastighetsinnehavarens egen fastighet. Då kan det mellan grannarna födas en tanke på att bygga ett elnät över fastighetsgränsen och med hjälp av det utnyttja den småskaliga produktion som man byggt upp tillsammans. På motsvarande sätt medför en större produktionsanläggning som man skaffar tillsammans med andra lägre kostnader per enhet och blir därmed förmånligare för dem som deltar i produktionen.

Enligt 13 § i elmarknadslagen har distributionsnätsinnehavare ensamrätt att bygga distributionsnät på sitt ansvarsområde. Bestämmelsen har en central betydelse när det gäller att möjliggöra en avståndsberoende prissättning för distributionsnätet och säkerställa att distributionsnätsinnehavaren kan fullgöra nätsinnehavarens skyldighet att utveckla nätet samt trygga tillgången till elnätstjänster i avlägsna områden. I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om undantag från distributionsnätsinnehavarens ensamrätt att bygga distributionsnät på sitt ansvarsområde. Undantaget gäller byggande av en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken ett eldriftsställe eller ett eller flera kraftverk ansluts till elnätet samt byggande av ett internt nät i en

fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. I andra fall fordras distributionsnätsinnehavarens samtycke till att nätet byggs. För att ett kraftverk eller en elproduktionsanläggning ska kunna anslutas till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps elnät med en elledning som överskrider fastighetsgränsen fordras således samtycke av distributionsnätsinnehavaren på ansvarsområdet. Distributionsnätsinnehavarna har i regel varit försiktiga med att ge sådana samtycken. Förutsättningarna och förfarandena för samtycke varierar dessutom regionalt. De gällande bestämmelserna har i viss mån begränsat utbyggnaden av decentraliserad småskalig elproduktion och produktionsanläggningarnas storlek per enhet. Bland de slutförbrukare som är intresserade av att bygga decentraliserad småskalig elproduktion har situationen upplevts som otillfredsställande.

I Finland har man hittills inte genomfört elmarknadsdirektivets bestämmelser om direktledningar.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering kommer det, för att priset på elöverföring ska kunna stävjas, bland annat att fattas beslut om en kostnadsutredning när det gäller elöverföring, såsom en förlängning av utjämningsperioden vid underavkastning. Dessutom ska flexibiliteten i elnätet utvecklas och det tas fram alternativa sätt att säkra elleveransen framför allt i glesbygdsområden. Vidare ska möjligheten att begränsa den årliga höjningen av elöverföringsavgifterna utredas. Potentialen för smarta elnät och efterfrågefleksibilitet bör utnyttjas fullt ut. Regleringen ska utvecklas så att det blir lättare för alla parter, även för husbolag, småhus och gårdsbruksenheter, att dra nytta av småskalig energiproduktion. Enligt regeringsprogrammet tar regeringen i sitt beslutsfattande också hänsyn till att livsviktig infrastruktur fungerar samt till befolkningens utkomst och förmåga att fungera i samhället. Även levnadsmöjligheterna och förutsättningarna för företagande i hela Finland ska säkerställas på ett mångsidigt sätt så att regionernas och städernas behov beaktas, och människors rätt till basservice i glesbefolkade områden och skärgården ska tryggas genom att samarbetet mellan regionerna stöds, nya tillvägagångssätt införs och tillräckliga resurser anvisas (med tanke på tillgången på tjänster, social trygghet, förutsättningar för att kunna röra på sig).

Syftet med denna proposition är att förverkliga dessa mål i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering.

3.2 Alternativa handlingsvägar

Huvudalternativ för att dämpa höjningen av priserna på elöverföring och eldistribution

Man kan tänka sig att dämpa höjningen av priserna på elöverföring och eldistribution genom lagstiftning på i princip två sätt, dvs. genom att ändra lagstiftningen så att den inverkar på sättet att fastställa en skälig prissättning och genom att ändra elnätsregleringen så att kostnadsnivån för produktionen av överförings- och distributionstjänster minskar.

Oberoende av lagstiftningsåtgärder kan Energimyndigheten inom ramen för gällande lagstiftning och sina befogenheter utveckla metoder för beräkning av prissättningen av elöverföring och eldistribution i syfte att stävja prisstegringen. Den nationella regleringen av den prissättning som gäller elnät bygger på principen att Energimyndigheten är skyldig att utveckla metoder för beräkning av överföringsavgifterna för att avhjälpa de brister som upptäckts i dem. Enligt den

proposition som gäller en tillsynslag (RP 20/2013 rd) ska Energimarknadsverket (senare Energimyndigheten) innan en ny tillsynsperiod börjar bereda ett nytt utkast till ett beslut om fastställande, i vilket de metoder som anges i beslutet vid behov har utvecklats utifrån erfarenheterna av tillsynen. Enligt 13 § 1 mom. i tillsynslagen kan Energimarknadsverket på eget initiativ ändra ett beslut om metoderna för beräkning av överförings- och distributionsavgifter även under en pågående tillsynsperiod, om ändringen grundar sig på ändrad lagstiftning.

Ändring av sättet att fastställa en skälig prissättning av elöverföring och eldistribution

Bestämmelser om prissättningen av elöverföring och eldistribution finns i elmarknadslagen på en rätt allmän nivå. Enligt 24 § i elmarknadslagen ska prissättningen av nättjänsterna vara skälig enligt en helhetsbedömning. Trots den allmänna lagbestämmelsen har de centrala kriterierna för skälig prissättning av överföring och distribution fastställts i detaljmotiveringen till 24 § i elmarknadslagen (RP 20/2013 rd). Kriterierna i detaljmotiveringen baserar sig på den ekonomiska vetenskapens teori om regleringen av naturliga monopol, på finansieringsteorin samt på ekonomiskutskottets och grundlagsutskottets ställningstaganden i synnerhet i samband med riksdagsbehandlingen av 1995 års elmarknadslag (EkUB 56/1994 rd och EkUB 17/2013 rd samt GrUU 19/1994 rd).

Enligt detaljmotiveringen i regeringspropositionen bör skälighet förutsättas av en nätverksamhet i monopolställning i fråga om prissättningen. Skäligheten ska bedömas som en helhet, varvid både kostnadsmotsvarigheten för priserna på nätverksamheten och en skälig avkastning på affärsverksamheten kan säkerställas. Grundprincipen är att prissättningen ska motsvara kostnaderna för verksamheten. Prissättningens kostnadsmotsvarighet bedöms följaktligen utifrån respektive nätinnehavares kostnader. Marknaden pressar inte prissättningen av nätverksamheten, vilket innebär att nätinnehavaren inte på ett naturligt sätt sporrar till att effektivisera sin verksamhet. En eventuell kostnadsineffektivitet kan man försöka kompensera med högre priser. Vid bedömningen av monopolprissättningen gäller det därför att analysera vilken företagets kostnadsnivå är jämfört med de kostnader som företaget de facto skulle ha möjlighet att uppnå. I en skälig prissättning ingår via regleringen ett element som sporrar till ekonomiskt effektiv verksamhet med hjälp av vilket det kan säkerställas att nätinnehavarens verksamhet är kostnadseffektiv.

Tillsynen över skäligheten i fråga om prissättningen ska utgå från det faktiska bruksvärdet för företagens elnätstillgångar, vilket beskriver varje företags marknadsvärde, och inte från t.ex. de kommersiella marknadsvärden som fastställts på basis av företagsarrangemang och som kan innehålla värderings- eller justeringsposter som inte hör till elnätsverksamheten.

För att rimliga förutsättningar för att nyttja egendomen ska bevaras ska nätinnehavaren trots allt garanteras möjlighet att få en skälig ersättning för nättjänsterna. Prissättningen av tjänsterna ska trygga en sådan skälig inkomstfinansiering och soliditet som behövs för att nätinnehavaren ska kunna fullgöra sina uppgifter. Inkomsterna får följaktligen täcka de skäliga kostnaderna för underhållet, driften och byggandet av nätet samt ge en avkastning som kan anses som skälig på det placerade kapitalet. En skälig avkastning ska i sin tur återspegla den grad av ekonomisk risk som utövat av verksamheten medför för det kapital som elnätsinnehavaren placerat i nätverksamheten samt beakta de låga finansieringsutgifterna för främmande kapital och anläggningarnas långa livslängd.

Vid bedömning av skäligheten i fråga om prissättningen ska hänsyn tas även till de investeringar som skyldigheten att utveckla nätet medför och till finansieringen av dem. För att kunna fullgöra

sina uppgifter kan nätinnehavaren bli tvungen att investera i så stora projekt att den inkomstfinansiering som är tillräcklig för att finansiera nätinnehavarens normala verksamhet inte räcker till för att finansiera de aktuella projekten. Nätinnehavaren bör då förlita sig på kapitalfinansiering.

Riksdagens ekonomiutskott har dessutom i sitt betänkande EkUB 17/2013 rd konstaterat att nätinnehavarens inkomstbildning bör räcka till också för att finansiera utveckling av nätet. Eftersom investeringsprojekt tar lång tid i anspråk och de enskilda projekten medför stora kostnader, kan det vara befogat att bedöma inkomstfinansieringens tillräcklighet på längre sikt.

De centrala principerna för att fastställa skäligheten i fråga om prissättningen av elnätstjänster har fastställts i lagstiftningskedet i riksdagen.

Också EU-lagstiftningen reglerar nätprissättningen och bestämmelserna om den. De materiellt-rättsliga bestämmelser om avgifter för tillträde till näten samt användning och förstärkning av näten som ingår i artikel 18 i elmarknadsförordningen, som trädde i kraft vid ingången av 2020, ska beaktas vid fastställande av skäligheten i den prissättning som gäller elnätet.

I elmarknadsdirektivet föreskrivs det om förfarandet för fastställande av elnätsavgifterna och metoderna för att beräkna dem. Enligt artikel 59 i direktivet ska den nationella tillsynsmyndigheten fastställa eller godkänna, enligt transparenta kriterier, överförings- eller distributionstariffer eller metoder för beräkning av dem, eller båda. Tillsynsmyndigheten ska vara skyldig att i tillräckligt god tid innan de träder i kraft fastställa eller godkänna åtminstone de metoder som används för att beräkna följande omständigheter eller fastställa villkoren för dem: anslutning och tillträde till nationella nät, inbegripet överförings- och distributionstariffer eller därmed sammanhängande metoder. Dessa tariffer eller metoder ska utformas så att de möjliggör nödvändiga investeringar i näten så att man med investeringarna i fråga kan säkra nätens funktion. I artikel 57 i direktivet föreskrivs det om tillsynsmyndighetens oberoende. För att skydda tillsynsmyndighetens oberoende ska medlemsstaterna bland annat särskilt se till att tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av politiska organ.

Kommissionen har inlett flera överträdelseförfaranden mot medlemsstater, om den nationella tillsynsmyndigheten inte har tillräckliga befogenheter att på förhand fastställa överförings- eller distributionstariffer eller beräkningsmetoder för dessa. År 2009 ansåg EU-domstolen att Belgien hade brutit mot 2003 års elmarknadsdirektiv när medlemsstaten i sin lagstiftning hade föreskrivit om ”avgörande faktorer vid beräkning av tarifferna”, som tillsynsmyndigheten var bunden av. Avkastningsmarginalen och avskrivningarna behandlades särskilt i fallet och ansågs vara sådana avgörande delar av beräkningsmetoden som tillsynsmyndigheten bör besluta om (C-474/08, kommissionen mot Belgien). EU-domstolen ansåg 2009 att Sverige hade brutit mot 2003 års elmarknadsdirektiv genom att inte ålägga tillsynsmyndigheten ansvar för att på förhand godkänna åtminstone de metoder som används för att beräkna eller fastställa villkoren för tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer (C-274/08, kommissionen mot Sverige).

EU-domstolen ansåg i sitt avgörande av den 3 december 2020 (C-767/19, kommissionen mot Belgien) att Belgien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt 2009 års elmarknadsdirektiv och naturgasmarknadsdirektivet genom att inte korrekt införliva artikel 37.4 a och b, 37.6 a–c och 37.9 i elmarknadsdirektivet eller artikel 41.4 a och b, 41.6 a–c och 41.9 i naturgasmarknadsdirektivet. Enligt punkt 4 i de nämnda bestämmelserna ska medlemsstaterna garantera tillsynsmyndighetens oberoende och säkerställa att den utövar sina befogenheter på ett opartiskt

och transparent sätt. För att bevara tillsynsmyndighetens oberoende ställning ska medlemsstaterna i synnerhet se till tillsynsmyndigheten kan fatta självständiga beslut oberoende av något politiskt organ. Enligt punkt 6 i bestämmelserna ska tillsynsmyndigheterna ansvara för att i förväg innan dessa träder i kraft fastställa eller godkänna åtminstone metoder för att beräkna eller fastställa villkoren för a) anslutning och tillträde till nationella nät, inklusive överförings- och distributionstariffer eller deras beräkningsmetoder, b) tillhandahållande av balanstjänster, och c) tillträde till gränsöverskridande infrastruktur, inbegripet förfaranden för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning. EU-domstolen konstaterade att den nationella lagstiftningen har gett den belgiska regeringen befogenhet att upprätta den tekniska förordningen för förvaltningen av och tillträde till överföringssystem för el, respektive uppförandekoden för tillträde till överföringssystem och lagringsanläggningar för naturgas, samt LNG-anläggningar. Enligt domstolen kan regeringen genom att fastställa den tekniska förordningen och uppförandekoden, vilka är av normativ karaktär, definiera vissa operativa krav och regler, samt villkor, förutsättningar och information som enligt el- och naturgasmarknadsdirektiven ska omfattas av tillsynsmyndighetens befogenheter. Domstolen påpekade att tillsynsmyndigheten måste kunna fatta sina beslut självständigt, enbart på grundval av allmänintresset, för att säkerställa att de mål som eftersträvas med direktiven uppnås, utan att påverkas av normer fastställda av regeringen. EU-domstolens dom i målet är av betydelse också av den anledningen att bestämmelserna i 2009 års elmarknadsdirektiv ingår med motsvarande innehåll i det gällande elmarknadsdirektivet från 2019.

EU-domstolen ansåg i sitt avgörande av den 16 juli 2020 i målet C-771/18, kommissionen mot Ungern, att Ungern har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt 2009 års elmarknadsdirektiv och naturgasmarknadsdirektivet genom att inte säkerställa rätten till ett effektivt rättsmedel mot den nationella tillsynsmyndighetens förordningar om fastställande av avgifter för tillträde till näten. Enligt ungersk lagstiftning har den nationella tillsynsmyndigheten genom förordningar av normativ karaktär fastställt de avgifter som tas ut för tillträde till nätet, i vilka ändring inte har kunnat sökas på annat sätt än hos den ungerska författningsdomstolen, vars behörighet är begränsad till tillsyn över iakttagandet av vissa konstitutionella aspekter.

För närvarande pågår ett överträdelseförfarande mot Tyskland angående alltför detaljerad nationell lagstiftning och tillsynsmyndighetens behörighet (C-718/18, kommissionen mot Tyskland).

År 2018 gjordes det i Sverige genom en förordning av infrastrukturdepartementet (2018:1520) en sådan ändring av avkastningsnivån som gällde metoden för beräkning av överföringsavgifter. Till följd av detta sände kommissionen ett brev till Sverige där den ansåg att det finns skäl att misstänka att fastställandet av avkastningsnivån genom förordning bryter mot elmarknadsdirektivets krav när det gäller tillsynsmyndighetens behörighet.

På grund av bestämmelserna om tillsynsmyndighetens behörighet i elmarknadsdirektivet är det problematiskt att i detalj reglera överförings- och distributionstarifferna eller metoderna för att beräkna dem genom de normer som utfärdas av medlemsstaternas lagstiftande organ. EU-domstolen har i sitt avgörande i mål C-474/08, kommissionen mot Belgien, ansett att sättet att fastställa avkastningsmarginalen och avskrivningarna är av avgörande betydelse för metoderna för att beräkna tarifferna. I samband med den offentliga kritik som riktats mot den beräkningsmetod som Energimyndigheten fastställt lyfts som exempel fram det sätt på vilket regleringskapitalet bestäms och det sätt på vilket förhållandet mellan eget kapital och främmande kapital bestäms som används vid beräkningen av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (WACC) också som sådana avgörande faktorer i fråga om beräkningsmetoderna som enligt elmarknadsdirektivet hör till tillsynsmyndighetens behörighet. Sättet att fastställa regleringskapitalet hör till de

mest centrala delarna när det gäller beräkningsmetoder och är direkt knutet till sättet att fastställa avskrivningar. På motsvarande sätt är fastställandet av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden en central del av sättet att fastställa avkastningsmarginalen. Införande av nationell lagstiftning om faktorer av detta slag i anknytning till beräkningsmetoderna skulle sannolikt leda till att kommissionen inleder ett överträdelseförfarande mot Finland.

I Finland har också högsta förvaltningsdomstolen i sitt avgörande HFD:2014:81 tagit ställning till den nationella tillsynsmyndighetens oberoende vid beslut om metoder för beräkning av elöverförings- och eldistributionstariffer. I fallet i fråga hade marknadsdomstolen med anledning av nätinnehavarens besvär övertagit avgörandet av ett ärende som gällde fastställande av metoderna för beräkning av elöverföringspriser och som Energimarknadsverket hade lämnat utan prövning. Högsta förvaltningsdomstolen hade att ta ställning till om marknadsdomstolen hade iakttagit den ordning som föreskrivs i förvaltningsprocess systemet när den på de grunder som den anfört i sitt beslut inte återvisat nätinnehavarens ansökan till Energimarknadsverket utan tagit den till omedelbar prövning. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att marknadsdomstolen hade överskridit sin behörighet genom att till saklig prövning ta upp nätinnehavarens ansökan, som verket inte hade prövat eller avgjort i sak. Högsta förvaltningsdomstolen motiverade sitt beslut med att bl.a. konstatera att eftersom avgörandet av en ansökan om ändring av ett beslut om fastställande av metoder för beräkning av överföringsavgifter förutsatte att verket som är en oberoende tillsynsmyndighet utövade prövningsrätt, borde marknadsdomstolen inte som första instans ha tagit ansökan till omedelbart avgörande i sak. Högsta förvaltningsdomstolen tillämpade i sitt beslut utöver den nationella lagstiftningen även artikel 35.4 och 35.4 a (nuvarande artikel 57), artikel 37.1 a (nuvarande artikel 59) och artikel 49.1 (nuvarande artikel 71) i 2009 års elmarknadsdirektiv.

Bestämmelserna om avkastningsnivån för elöverföring och eldistribution begränsas också av bestämmelserna om egendomsskydd i 15 § i grundlagen. Grundlagsutskottet har tagit ställning till regleringen av prissättningen av överföring och distribution bl.a. i sitt utlåtande GrUU 19/1994 rd, som gäller 1995 års elmarknadslag. Grundlagsutskottet har ansett att begränsningen av användningen av egendom inte ska kränka ägarens rätt att normalt, skäligen och rationellt disponera över sin egendom. Skyldigheten att överlåta nyttjanderätt får inte hindra ägaren eller verksamhetsutövaren från att disponera över sin egendom på ett sätt som ger den skäliga nytta som han eller hon önskar. För att egendomen ska kunna disponeras på ett skäligen sätt bör nätinnehavaren ges garantier för en skälig ersättning för elöverföringstjänsterna (t.ex. GrUU 2/1986 rd och 19/1994 rd). Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande även fäst vikt vid det faktum att det är skäl att överväga en komplettering av paragrafens ordalydelse till denna del, för bestämmelsen om prissättning av nättjänster kan i första hand uppfattas ur kundens synvinkel (GrUU 19/1994 rd). Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelserna om prisreglering till exempel i utlåtandena GrUU 49/2005 rd, GrUU 32/2009 rd och GrUU 28/2012 rd.

De specialvillkor som hänför sig till egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen ska beaktas i regleringen av den prissättning som gäller elnätet. Grundlagsutskottet har ansett att begränsningen av användningen av egendom inte ska kränka ägarens rätt att normalt, skäligen och rationellt disponera över sin egendom. Skyldigheten att överlåta nyttjanderätt får inte hindra ägaren eller verksamhetsutövaren från att disponera över sin egendom på ett sätt som ger den skäliga nytta som han eller hon önskar. Den gällande 24 § i elmarknadslagen och tillämpningspraxisen för den baserar sig på den ekonomiska teorin om regleringen av prissättningen av naturliga monopol. På motsvarande sätt grundar sig fastställandet av en skälig avkastningsnivå på den i finansieringsteorin och på kapitalmarknaden etablerade modellen med vägd genomsnittlig kapitalkostnad (WACC). Med beaktande av grundlagsutskottets utlåtandep Praxis kan det bedömas att det kan vara problematiskt med avseende på egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen om

man i lagstiftningen övergår till att bedöma den skäligen prissättningen av elöverföring och eldistribution och nivån på den skäligen avkastningen på ett sätt som avviker från de etablerade lärorna inom den ekonomiska vetenskapen och finansieringsteorin eller enbart sett ur kundens perspektiv.

I samband med övergången till förhandsreglering av priserna på elöverföring och eldistribution under första hälften av 2000-talet ställdes som mål för det nya regelverket att det skulle anpassa sig till den allmänna ekonomiska utvecklingen, såsom höjningar och sänkningar av räntenivån samt förändringar i omständigheterna och lagstiftningen. Vidare ansågs det viktigt att regelverket utvecklas för att korrigera de brister som upptäckts i det och eventuella felaktiga styrande effekter. En detaljerad reglering genom lagstiftningen gör regelsystemet stelare och försvagar anpassningen av regleringen till förändringarna i den allmänna ekonomiska utvecklingen. Detaljerade bestämmelser kan orsaka problem som påverkar nätinnehavarnas ekonomi, om det politiska beslutsfattandet inte kan följa t.ex. förändringar på finansmarknaden eller förändringar som sker under andra omständigheter. Exempelvis om en låg avkastningsnivå under en period med låg räntenivå inte i tillräcklig utsträckning följer räntehöjningen på finansmarknaden, kan nätinnehavare vars kostnadsstruktur i typiska fall till cirka 80 procent baserar sig på kapitalkostnader och avskrivningar av investeringar råka i finansieringssvårigheter. Följden kan också bli att investeringsbehoven försummas och nätens skick försämras.

Av de orsaker som beskrivs ovan är det inte motiverat att ändra det nuvarande sättet att fastställa skäligheten och den skäligen avkastningen i fråga om prissättningen av elöverföring och eldistribution genom lagstiftning. En mer detaljerad definition av skälig prissättning i lagstiftningen skulle sannolikt leda till att kommissionen inleder ett överträdelseförfarande mot Finland vid Europeiska unionens domstol.

Det bör också noteras att de allmänna grunderna för metoderna för beräkning av överförings- och distributionsavgifter anges i artikel 18 i elmarknadsförordningen och i 24 § i elmarknadslagen och i motiveringen till den. Kriterierna i motiveringen baserar sig på den ekonomiska vetenskapens teori om regleringen av naturliga monopol, på finansieringsteorin samt på ekonomiutskottets och grundlagsutskottets ställningstaganden i samband med riksdagsbehandlingen av 1995 års elmarknadslag och ekonomiutskottets ställningstaganden i samband med behandlingen av 2013 års elmarknadslag. De ovan beskrivna allmänna grunderna för beräkningsmetoderna är i linje med EU:s elmarknadslagstiftning. Därför behöver vår nationella lagstiftning inte heller kompletteras i fråga om de allmänna grunderna för beräkningsmetoderna för överförings- och distributionsavgifter.

Den nationella regleringen av den prissättning som gäller elnät bygger på principen att Energimyndigheten är skyldig att utveckla metoder för beräkning av överföringsavgifterna för att avhjälpa de fel som upptäckts i dem. Beräkningsmetoderna utvecklas öppet och i brett samråd med intressentgrupperna. Enligt den proposition som gäller en tillsynslag (RP 20/2013 rd) ska Energimarknadsverket (senare Energimyndigheten) innan en ny tillsynsperiod börjar bereda ett nytt utkast till ett beslut om fastställande, i vilket de metoder som anges i beslutet vid behov har utvecklats utifrån erfarenheterna av tillsynen. Myndigheten bör se till att detta utkast blir föremål för en tillräckligt offentlig debatt innan nya beslut om fastställande av nästa tillsynsperiod meddelas.

Enligt 13 § 1 mom. i tillsynslagen kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra ett beslut om metoderna för beräkning av överförings- och distributionsavgifter även under en pågående tillsynsperiod, om ändringen grundar sig på ändrad lagstiftning. I regeringspropositionen ingår

förslag som i betydande grad ändrar särskilt den regleringsmiljö som gäller distributionsnätsinnehavare. Sådana särdrag ingår särskilt i de ändringsförslag som gäller förlängning av verkställighetstiden för kraven på driftsäkerhet i ett distributionsnät (119 § i förslaget till elmarknadslag), skyldigheten att utveckla elnätet och utvecklingsplanerna för distributionsnät (19 och 52 § i förslaget till elmarknadslag).

I samband med den fortsatta beredningen av propositionen har Energimyndigheten i en bakgrundsutredning till arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten på grund av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om distributionsnätsinnehavare måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer redan i fråga om den pågående tillsynsperioden. Energimyndigheten har bedömt att den utifrån regeringspropositionen och ändringarna i elnätens verksamhetsmiljö i detta sammanhang kan utveckla beräkningsmetoderna som följer: 1) Uppdatering av de priser per enhet som använts i intäktsbasen. Syftet med detta är att beakta den väsentliga minskningen av investeringskostnaderna sedan 2016 och göra det möjligt att bedöma investeringarnas kostnadseffektivitet; 2) Fastställa en skälig avkastningsnivå (WACC-procentsats). Syftet med detta är att beakta den förlängda tidtabellen för uppfyllandet av kraven på leveranssäkerhet och att den riskfria räntan tillräckligt snabbt ska återspegla förändringar i marknadsräntorna samt Energimyndighetens erfarenheter av tillsynen och resultatet av den under de senaste åren; 3) Behovet av ett leveranssäkerhetsincitament. Syftet med detta är att bedöma om det finns behov av ett leveranssäkerhetsincitament i och med att tidtabellen för målen för leveranssäkerheten förlängs.

Lagstiftning som direkt riktar sig till beräkningsmetodernas innehåll är således inte en förutsättning för en översyn av beräkningsmetoderna. Energimyndigheten är skyldig att utveckla metoder för beräkning av överföringsavgifterna för att avhjälpa de brister som upptäckts i dem. Därför finns det inte heller något behov av att komplettera vår nationella lagstiftning i detta avseende.

Inverkan på kostnads- och kravnivån för produktion av överförings- och distributionstjänster

Genom lagstiftning kan man bidra till att dämpa höjningen av priserna på elöverföring och eldistribution genom att sänka kostnads- och kravnivån för produktionen av överförings- och distributionstjänster.

Lindring av kraven på leveranssäkerhet inom eldistribution eller slopande av kraven

Höjningen av nivån på leveranssäkerheten inom eldistributionen och de investeringar som höjningen föranleder har under de senaste åren varit en central orsak till att priserna på eldistributionen har gått upp. Enligt 119 § i elmarknadslagen ska distributionsnätsinnehavarna stegvis uppfylla de krav som ställs på leveranssäkerheten inom eldistributionen före utgången av 2028. Dessutom har Energimyndigheten i form av undantagstillstånd beviljat 10 distributionsnätsinnehavare förlängning av verkställighetstiden till högst utgången av 2036. Vid utgången av 2019 ska kraven på leveranssäkerhet ha uppfyllts hos minst 50 procent av kunderna i varje distributionsnät, med undantag för fritidsbostäder.

Enligt de utvecklingsplaner som nätsinnehavarna lämnat in uppfyllde 74 procent av alla driftställen kraven på leveranssäkerhet vid ingången av 2018. Av de driftställen som fanns inom detaljplaneområden uppfyllde då 87 procent kvalitetskraven. Utanför detaljplaneområdena uppfylldes kvalitetskraven av 38 procent av driftställena. Vid ingången av 2018 fanns det 920 000 driftställen som ännu inte uppfyllde kvalitetskraven för verksamheten.

Enligt arbets- och näringsministeriets utredning minskar det årliga behovet av nätinvesteringar, som för närvarande uppgår till cirka 800 miljoner euro per år, på 2020-talet och ökar på motsvarande sätt på 2030-talet, om tidtabellen för uppfyllandet av kraven på leveranssäkerhet inom distributionsnäten förlängs från och med 2028. De totala investeringarna blir något lägre med en längre tidtabell än med en kortare tidtabell. Detta jämnar ut trycket på att höja priserna på eldistribution på 2020-talet och medför kostnadsbesparingar för nätinnehavarna. Denna effekt överförs till följd av nättillsynen också till de distributionsavgifter som kunderna ska betala.

De krav på leveranssäkerhet som föreskrivits för distributionsnäten har inte i någon betydande grad höjt distributionsavgifterna hos de distributionsnätsinnehavare som huvudsakligen är verksamma i stads- och tätortsmiljöer. Därför finns det inte något motsvarande tryck på att minska höjningen av kostnadsnivån i dessa distributionsnät. Det finns till följd av detta inga grunder för att förlänga tidsfristen för uppfyllandet av kraven på leveranssäkerhet i fråga om dessa distributionsnät.

I en konsekvensbedömning som arbets- och näringsministeriet låtit göra har det bedömts att konsekvenserna av att skjuta fram tidsfristen för när kraven på leveranssäkerhet ska vara uppfyllda är neutrala i fråga om distributionspriserna och leveranssäkerheten för kunder hos sådana distributionsnätsinnehavare vars andel kabel i medelspänningsnätet i början av 2018 uppgår till ca 60 procent. Detta gränsvärde utgör således ett naturligt kriterium för att lämna kraven på leveranssäkerhet oförändrade i fråga om distributionsnätsinnehavare som överskrider gränsvärdet.

En dämpning av prisstegringen inom eldistributionen kan också genomföras så att den specificerade regleringen av kravnivån för leveranssäkerheten inom eldistributionen från 2013 slopas.

Syftet med att sätta mål för leveranssäkerheten var att reagera på de ökande behoven av leveranssäkerhet hos ett allt mer elberoende samhälle, förebygga att underhållet av eldistributionsnäten blir eftersatt och förbereda sig på ett ökat antal extrema väderfenomen till följd av klimatförändringen.

Bakgrunden till bestämmelserna om krav på leveranssäkerhet var upprepade omfattande störningar i eldistributionen på olika håll i Finland åren 2001—2011. När det var som värst i december 2011 orsakade stormar elavbrott för sammanlagt 570 000 elanvändare, dvs. ca 17 procent av alla elanvändare som anslutit sig till mellanspännings- och lågspänningsnäten. Som mest var 300 000 elanvändare, dvs. ca 9 procent av alla elanvändare, utan el samtidigt. De längsta rapporterade elavbrotten varade i 15 dygn.

Förslagen till krav på leveranssäkerhet inom eldistributionen i proposition RP 20/2013 rd baserade sig på exceptionellt omfattande beredning, som genomfördes i flera olika skeden åren 2001—2013. I beredningen deltog berörda myndigheter, de viktigaste akademiska forskare som är förtroagna med distributionsnätssektorn, branschfolk samt organisationer som företräder elförbrukarna och andra intressentgrupper.

Riksdagens ekonomiutskott ansåg i sitt betänkande EkUB 17/2013 rd om regeringspropositionen att utskottet ger sitt fulla stöd för regleringen. Utskottet konstaterade bl.a. att ett av propositionens huvudsyften är att förhindra långa störningar i eldistributionen och på så vis jämställa landets olika delar vad leveranssäkerheten beträffar. Leveranssäkerheten kommer att öka särskilt i glesbygden och i tätorter på landsbygden. I vårt allt mer elberoende samhälle drabbas enligt utskottet såväl elanvändare som samhället i stort av kännbara kostnader när avbrotten i eldistributionen blir långa. Å andra sidan kräver en rejäl förbättring av leveranssäkerheten stora

investeringar. Utskottet påpekade vidare att förslagen som ska förbättra leveranssäkerheten bygger på antagandet om fortsatta extrema väderfenomen som t.o.m. kan bli vanligare. Utskottet gick igenom en avsevärd mängd forskningsmaterial på området och konstaterade som sin slutsats att forskningsrönen talar för att den föreslagna lagstiftningen behövs.

De kostnadskalkyler och ekonomiska konsekvenser som presenterades i samband med att lagstiftningen antogs har visat sig vara korrekta. De har till och med bedömts en aning i överkant.

Man känner väl till orsakerna till problemen med elavbrott. Akilleshälen i den finländska eldistributionen är det föråldrade luftburna elnät i den skogsrika glesbygden som tillkommit under elektrifieringsperioden på landsbygden. År 2012 nådde medelspänningsnätet över 100 000 kilometer i form av luftledningar i skogarna och andelen kabel för hela landets medelspänningsnät var 13 procent. Det fanns även tätorter som fortsättningsvis var beroende av endast en enda eltilförsel. I elnäten hade det uppstått en ersättningsinvesteringsskuld på 300 miljoner euro.

För närvarande kan det bedömas att kraven på leveranssäkerhet uppfylls klart hos över 75 procent av eldriftsställena. Det kan bedömas att kraven nästan uppfylls i sin helhet nära detaljplanområdena. Närmast är tyngdpunkten i fråga om åtgärder på väg att flyttas över särskilt till mellanspänningsnäten i glesbygden, där de centrala problemen med eldistributionen finns. Slopandet av kraven på leveranssäkerhet medför en risk för att utvecklingen av näten i dessa områden väsentligt minskar. Åtminstone en del av distributionsnätsinnehavarna fortsätter att bygga medelspänningsledningar som luftledningar i skogarna i enlighet med den föråldrade strukturen. Risken för att en del av distributionsnätsinnehavarna på nytt börjar försumma nyinvesteringar i sina äldre nät ökar. Risken är att det centrala målet att förbättra eldistributionens säkerhet, dvs. att höja nivån på leveranssäkerheten i distributionsnäten i glesbygden, äventyras.

Slopandet av målen för leveranssäkerheten leder således till att utvecklingen av den regionala jämlikheten inom eldistributionen minskar. För en del av kunderna i glesbygden blir det servicelöfte om ett leveranssäkert elnät som ingår i elmarknadslagen uppfyllt. På grund av den avståndsberoende distributionsprissättningen blir också dessa kunder tvungna att betala samma distributionsavgifter som de distributionsnätsinnehavares kunder för vilkas del kraven på leveranssäkerhet uppfylls. En del distributionsnätsinnehavare fortsätter sina investeringar som syftar till att förbättra leveranssäkerheten. Beroende på distributionsnätsinnehavarnas val är kunderna i mycket olika ställning i olika delar av landet i förhållande till varandra när det gäller säkerheten inom eldistributionen.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering tar regeringen i sitt beslutsfattande också hänsyn till att livsviktig infrastruktur fungerar samt till befolkningens utkomst och förmåga att fungera i samhället. Även levnadsmöjligheterna och förutsättningarna för företagande i hela Finland ska säkerställas på ett mångsidigt sätt så att regionernas och städernas behov beaktas, och människors rätt till basservice i glesbefolkade områden och skärgården ska tryggas genom att samarbetet mellan regionerna stöds, nya tillvägagångssätt införs och tillräckliga resurser anvisas (med tanke på tillgången på tjänster, social trygghet, förutsättningar för att kunna röra på sig).

Av de orsaker som beskrivs ovan är det inte ändamålsenligt att slopa den specificerade regleringen av kravnivån för eldistributionssäkerheten från 2013 för att dämpa höjningen av priserna på eldistribution. På basis av de iakttagelser som gjorts vid behandlingen av undantagstillstånd som gäller uppskov med verkställighetstiden kan man genom uppskov med verkställighetstiden för kraven på leveranssäkerhet uppnå kostnadsbesparingar och minska trycket på att höja dis-

tributionspriserna. De totala investeringarna blir något lägre med en längre verkställighetstidtabell än med en kortare tidtabell. Detta jämnar ut trycket på att höja priserna på eldistribution på 2020-talet och medför kostnadsbesparingar för nätinnehavarna. Denna effekt överförs till följd av nättillsynen också till de distributionsavgifter som kunderna ska betala.

Förslaget om förlängning av tidsfristen för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet för distributionsnätsinnehavare innehåller en betydande ändring i den regleringsmiljö som gäller distributionsnätsinnehavare. I samband med den fortsatta beredningen av propositionen har Energimyndigheten i en bakgrundsutredning till arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten på grund av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om distributionsnätsinnehavare måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer redan i fråga om den pågående tillsynsperioden.

Ökad kostnadseffektivitet vid förnyelse och utveckling av nät

Under de senaste åren har det i den offentliga debatten ofta framförts att distributionsnätsinnehavarna vid förnyelse och byggande av nät i onödan investerar i jordkablar och inte använder sig av alternativa billigare sätt att säkerställa att kraven på leveranssäkerhet uppfylls.

Kravet på skälighet när det gäller prissättningen av elöverföring och eldistribution i 24 § i elmarknadslagen innehåller redan i nuläget en princip om att nätprissättningen inte är skälig, om nätinnehavaren agerar kostnadsineffektivt genom att utnyttja sin monopolställning. I Energimyndighetens modell för tillsyn över nätprissättningen finns redan nu incitament som främjar kostnadseffektiviteten.

Distributionsnätsinnehavarnas investeringskostnader kan minskas och höjningen av priserna på eldistribution kan dämpas genom att kravet på kostnadseffektivitet i fråga om nätinnehavarnas investeringar ska vara preciserat och genomförandet av det övervakas effektivare än tidigare. Detta kan förverkligas genom att det i bestämmelserna om skyldigheten att utveckla nätet tas in ett krav på att elnätet ska planeras, byggas och upprätthållas så att nätinnehavaren producerar överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt. Kravet på att investeringarna ska vara kostnadseffektiva kan preciseras i bestämmelserna om utvecklingsplanen för distributionsnät. I utvecklingsplanen kan det också förutsättas att distributionsnätsinnehavaren som ett alternativ till jordkablar i den mån det är möjligt också utnyttjar andra sätt att genomföra utvecklingsprojekt för distributionsnätet som kommer att bli billigare med tanke på livscykelkostnaderna. Genom utvecklingsplanen för distributionsnätet kan Energimyndigheten effektivare än för närvarande övervaka att förnyelsen och utvecklingen av distributionsnäten är kostnadseffektiv.

Förslagen om kostnadseffektivitet för nätinnehavarnas investeringar och distributionsnätsinnehavarnas nätutvecklingsplaner innehåller en betydande ändring i den regleringsmiljö som gäller distributionsnätsinnehavare. I samband med den fortsatta beredningen av propositionen har Energimyndigheten i en bakgrundsutredning till arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten på grund av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om distributionsnätsinnehavare måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer redan i fråga om den pågående tillsynsperioden.

Granskning av gränsen för den maximala höjningen av elöverförings- och eldistributionsavgifter och utjämningsperioden för underskottet i en skälig avkastning

År 2017 fastställdes det att den årliga maximala höjningen av elöverförings- och distributionsavgifterna ska vara 15 procent. Som övre gräns för den maximala höjningen valdes den gräns på 15 procent som blivit etablerad i tillämpningspraxisen för konsumentskyddslagstiftningen och lagstiftningen om hyra av bostadslägenheter. Den maximala godtagbara höjningen beräknas utifrån den genomsnittliga totalavgift som nätinnehavaren tar ut av varje kundgrupp som representerar användarna av elnätet under en granskningsperiod på tolv månader. Den maximala godtagbara höjningen beräknas i varje kundgrupp på det skattepliktiga pris för elöverföring och eldistribution som fastställts enligt den högsta skattesats som tillämpas på de nätanvändare som ingår i respektive kundgrupp. Enligt regeringens proposition RP 50/2017 rd baserar sig användningen av priset inklusive skatt som beräkningsgrund på att även den bedömning av oskälighet hos ett avtalsvillkor som avses i 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen görs på basis av priser inklusive skatt.

Utifrån Energimyndighetens tillsynsuppgifter kan det konstateras att den fastställda gränsen har fungerat som det var tänkt. Åren 2018—2019 har de högsta prishöjningarna varit 13,9 procent. Den genomsnittliga prishöjningen var 2,4 procent 2018 och 2,0 procent 2019. På 2010-talet under åren före lagändringen har de största höjningarna varierat från cirka 20 procent till nästan 55 procent. Medeltalet av höjningarna åren 2012—2017 har dock varit tämligen måttliga och varierat mellan 1,6 och 5,4 procent. Bestämmelsen om en maximal höjning verkar inte heller ha medfört några särskilda problem för fullgörandet av nätinnehavarnas uppgifter eller deras ekonomiska ställning. Med avseende på de mål som uppställts för bestämmelsen om en maximal höjning och lagstiftningens enhetlighet kan det bedömas att det inte finns något behov av att ändra den övre gränsen så att den blir lägre respektive högre.

I den offentliga debatten har man dock mycket starkt krävt att den övre gränsen för den maximala höjningen ska sänkas till en lägre nivå.

Regleringen av priserna på elöverföring och eldistribution baserar sig på ett förfarande där Energimyndigheten fastställer metoderna för beräkning av tarifferna för varje nätinnehavare innan den tillsynsperiod som gäller prissättning börjar. Beräkningsmetoderna fastställer för varje nätinnehavare för en fyraårig tillsynsperiod det sammanlagda maximibeloppet av omsättningen, dvs. en s.k. inkomstram, som nätinnehavaren inte får överskrida under tillsynsperioden. En överskridning och den ränta på minst 5 procent som påförs för överskridningen gottgörs kunderna under nästa tillsynsperiod genom att inkomstramen minskas med motsvarande belopp. Tillsynen över att nivån på överförings- och distributionspriserna är skälig sker uttryckligen genom reglering av metoderna för beräkning av tarifferna i förväg. Syftet med bestämmelserna om en maximal höjning av priserna är att komplettera denna reglering genom att förebygga enskilda oskäliga prishöjningar som gäller inte bara nätinnehavarens hela kundkrets utan också enskilda kundgrupper, t.ex. eluppvärmningskunder.

När det övervägs om den maximala höjningen ska sänkas ska det beaktas att den maximala höjningen av överförings- och distributionsavgifter för el i princip inte inverkar på prisnivån för elöverföring och eldistribution under ett granskningsintervall som omfattar en tillsynsperiod och granskat enligt de utjämningsperioder som anges i regelverket. Prishöjningarna ska alltid vara kostnadsbaserade och nätinnehavaren ska i sitt beslut om prishöjning beakta det maximala omsättningsbelopp som tillåts enligt de metoder för beräkning av tariffier som Energimyndigheten fastställt. Även en liten prishöjning kan leda till att den tillåtna maximala omsättningen överskrids, om nätinnehavarens prissättning från tidigare ligger nära det maximala beloppet enligt beräkningsmetoderna.

Även om en sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen inte inverkar på det maximala beloppet av den omsättning som anses godtagbar för nätinnehavaren, har sänkningen av den övre gränsen dock konsekvenser för nätinnehavarnas beteende. Det bedöms att en betydande sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen sporrar nätinnehavarna att för säkerhets skull prissätta nära den övre gränsen för inkomstramen för att försäkra sig om att de även i framtiden får den maximala tillåtna avkastningen. En låg gräns för den maximala höjningen kan också innebära att nätinnehavarna bara för säkerhets skull måste höja priserna årligen så mycket som den övre gränsen tillåter, för att nätinnehavarnas möjligheter att utnyttja sina underskott ska kvarstå även i fortsättningen. Detta kan rentav främja en höjning av överförings- och distributionspriserna.

En sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen försvårar även förnyandet av föråldrade tariffstrukturer. I samband med att tariffstrukturerna omarbetas minskar avgifterna för en del av kunderna och ökar på motsvarande sätt för andra kunder. Eftersom den maximala höjningen beräknas på basis av höjningen av de genomsnittliga priserna för kundgrupperna, förutsätter en lägre maximal höjning av nätinnehavarna en noggrannare planering av ändringarna i tariffstrukturerna och längre övergångsperioder för genomförandet av ändringarna. I detta fall inverkar förändringen särskilt på stamnätsinnehavaren och innehavarna av högspänningsdistributionsnät, vars direkta kunder inte är kunder som skyddas av konsumentskyddslagen. När det gäller distributionsnätinnehavarna syns denna förändring först när den övre gränsen för den maximala höjningen är väldigt låg, t.ex. närmare fem procent.

Om den övre gränsen för den maximala höjningen sänks till en klart lägre nivå än för närvarande, skulle det förutsätta att nätinnehavarna också planerar finansieringen av verksamheten noggrannare än tidigare. Bestämmelserna om den maximala höjningen kan också styra nätinnehavarna att höja sina kundavgifter årligen i stället för större höjningar som görs mera sällan.

Genomförandet av energi- och klimatpolitiken förutsätter under de kommande åren betydande investeringar i stamnätet. Stamnätsbolaget Fingrid Oyj har bedömt att en låg gräns för den maximala höjningen hindrar bolaget från att i tillräcklig utsträckning investera i sådana förstärkningar av överföringskapaciteten för stamnätet och utlandsförbindelserna som behövs på grund av den ökande vindkraftsproduktionen och den ökande elförbrukningen, som beror på energiomställningen. Fingrid har ansett att en alltför låg gräns för den maximala höjningen medför en risk för att Finlands stamnät blir ett hinder för att målen för energi- och klimatpolitiken ska uppnås. Enligt bolaget ska det i stamnätet göras investeringar i betydande utsträckning och med framförhållning för att bolagets kunder ska kunna investera i produktionen av förnybar el och i förbrukningen. Fingrid anser att en höjning av finansieringsräntan med en procentenhet medför ett tryck på att höja bolagets skattefria överföringsavgifter med cirka tio procent. Enligt bolaget kan de nya likströmsförbindelserna till Sverige eller de investeringar som anslutningen av havsbaserad vindkraft till nätet föranleder uppgå till 500 miljoner euro i enskilda investeringar. Även investeringar av detta slag medför ett tryck på att höja bolagets skattefria överföringsavgifter med cirka tio procent. Utöver dessa eventuella investeringar investerar Fingrid på 2020-talet årligen cirka 200 miljoner euro i stamnätet.

För sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen finns dessutom ramvillkor som följer av elmarknadsdirektivet och grundlagens egendomsskydd. Såsom beskrivs ovan ska den övre gränsen för den maximala höjningen med beaktande av EU-domstolens rättspraxis och kommissionens tillsynsverksamhet inte sättas så lågt att den eventuellt kan minska den skäliga avkastningen enligt de metoder för beräkning av tariffer som Energimyndigheten fastställt inom ramen för sin behörighet eller så att nätinnehavarna inte kan göra de investeringar i näten som

behövs för att säkerställa att näten fungerar. Risken är att kommissionen inleder ett överträdelseförfarande mot Finland.

Med beaktande av grundlagsutskottets ovan beskrivna utlåtandep Praxis kan en betydande sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen vara problematisk med avseende även på egendomsskyddet i grundlagen. En sänkning av den maximala höjningen ser de facto ut att resultera i en nedskärning av den skäliga avkastningen för en del av nätinnehavarna, fastän en nätinnehavare drar nytta av lagstiftningens flexibla mekanismer, eftersom utvecklandet av näten åren 2016-2019 ser ut att med några eventuella enskilda undantag uppfylla de krav som ställs i lagstiftningen. Detta framgår av Energimyndighetens nätövervakningsuppgifter. Grundlagsutskottets utlåtandep Praxis verkar också förutsätta att nätinnehavarens underskott som uppkommit innan en lägre maximal höjning fastställdes ska lämnas utanför den lägre maximala höjningen. Eftersom det enligt det nuvarande regelverket är möjligt att täcka underskottet under tillsynsperioden under nästa tillsynsperiod, kan en lägre gräns utan övergångstid retroaktivt minska nätinnehavarens skäliga avkastning under den föregående perioden.

Det är svårt att fastställa en lägre gräns för den maximala höjningen än den nuvarande gränsen, eftersom nätinnehavarnas ekonomiska situation och finansieringsbehov varierar kraftigt. Dessutom har flera nätinnehavare på eget initiativ följt en försiktig tariffinje, som har lett till att Energimyndigheten har fastställt stora underskott för dem under tidigare tillsynsperioder. Konsekvenserna av en sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen kan man försöka bedöma utifrån underskotten under den tillsynsperiod som upphörde 2019. Nätinnehavarna har dock under de kommande åren tid att anpassa sin verksamhet till en sänkning av den övre gränsen, till skillnad från vad som gäller den tillsynsperiod som upphört. Det bedöms därför att det finns ett spelrum för nedskärningar i framtida höjningar, men det är svårt att göra en exakt bedömning av detta.

I diagram 7 nedan presenteras behovet av att höja nätinnehavarnas omsättning för att de i enlighet med grundlagsutskottets utlåtande ska kunna samla in den tillåtna avkastningen enligt metoderna för beräkning av tariffer som Energimyndigheten fastställt också i fråga om underskottet under den föregående perioden. Omsättningen har beräknats i diagrammet utan skatt, eftersom Energimyndigheten inte har uppgifter om fördelningen av den mängd energi som distributionsnätinnehavarna överfört till sina kundgrupper. Skatternas effekt på värdena för den övre gränsen för den maximala höjningen har därför inte kunnat beaktas i kalkylen. Eftersom den maximala höjningen beräknas utifrån de skattepliktiga överförings- och distributionsavgifterna för varje kundgrupp, är distributionsnätinnehavarnas möjligheter att höja priset de facto högre jämfört med de referensvärden som använts i diagrammet. I exempelvis sådana kundgrupper där det finns konsumentkunder innebär en maximal höjning på 15 procent en möjlighet att höja distributionsnätinnehavarens andel av distributionsfakturan med ca 24 procent, och i sådana kundgrupper där det finns industrikunder en möjlighet att höja distributionsnätinnehavarens andel av distributionsfakturan med ca 22 procent. I diagrammet har det antagits att bolagen ska samla in det underskott som har uppkommit under den tillsynsperiod som avslutades 2019 under de två följande tillsynsperioderna åren 2020–2027 med stöd av undantagstillstånd av Energimyndigheten. På basis av diagrammet ser man att redan den nuvarande höjningsgränsen på 15 procent, dvs. en höjning av distributionspriset med ca 22–24 procent, minskar möjligheten för ca 10 nätinnehavare att samla in det underskott som ackumulerats under den tillsynsperiod som avslutades 2019 under de två följande perioderna. Ju lägre gränsen sänks, desto fler nätinnehavare kommer gränsen att påverka.

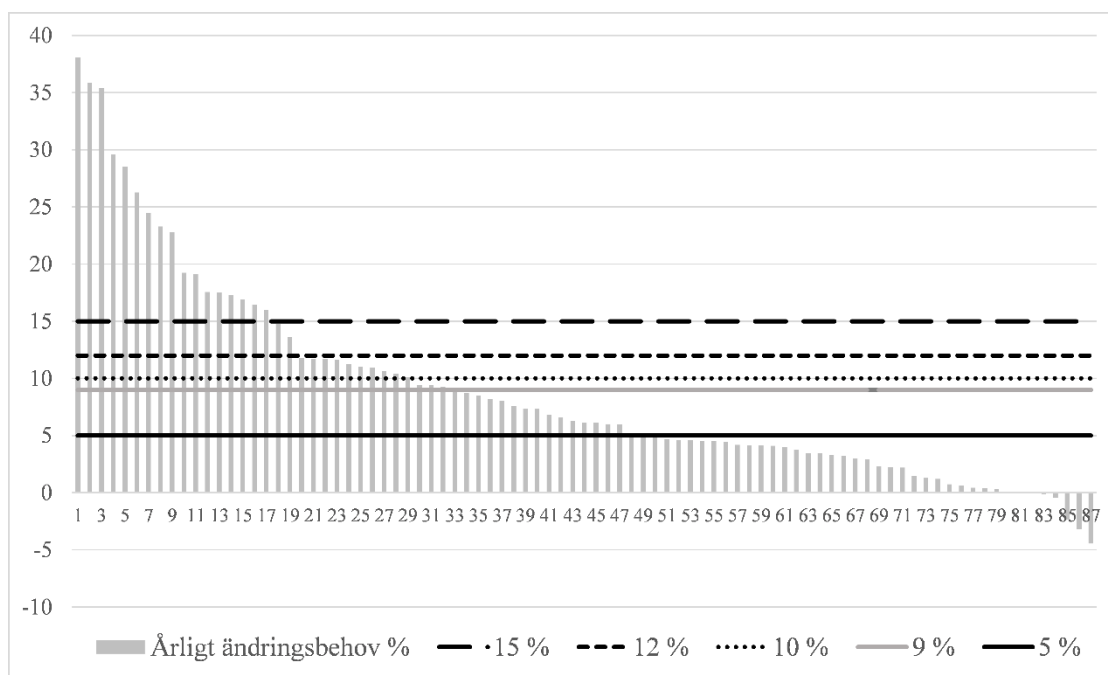

Diagram 7. Nätinnehavarnas årliga behov att ändra omsättningen i procent i ett läge där de samlar in tidigare ackumulerat underskott från sina kunder under de två följande perioderna (2020–2027). Källa: Energimyndigheten

Utifrån den situation som beskrivs ovan kan det bedömas att en eventuell sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen bör hållas relativt måttlig. Dessutom ska en övergångsperiod reserveras för utjämnning av det underskott som uppkommit innan ändringen trädde i kraft under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019.

Kännetecknet för Finlands nätregleringsmodell är att nätinnehavaren inte förutsätts uppvisa balans i fråga om en skälig avkastning vid utgången av tillsynsperioden. Ett eventuellt överskott eller underskott i den skäliga avkastningen kan jämnas ut under följande tillsynsperiod genom prissättning. Enligt de nuvarande bestämmelserna ska ett underskott som uppkommit under en tillsynsperiod i regel täckas under följande fyraåriga tillsynsperiod för att det inte ska preskrivas. Syftet med detta förfarande är att hindra nätinnehavarna från att samla in stora underskott i bolaget, som senare kan realiseras i samband med företagsförvärv. Efter detta kan den nya ägaren kraftigt höja priserna på överföring eller distribution. I den utredning som professor Partanen gjort för arbets- och näringsministeriet (Partanen: Sähkösiirtohinna ja toimitusvarmuus, työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 43/2018) har det föreslagits att utjämningsperioden för nätinnehavarens underskott förlängs från fyra år till åtta år.

Den positiva effekten av en förlängning av utjämningsperioden för underskott är att förlängningen utjämnar trycket på att höja överförings- och distributionspriserna, eftersom nätinnehavare med betydande underskott har möjlighet att verkställa prishöjningarna över en längre tidsperiod. En förlängning av utjämningsperioden för underskott gör det också möjligt att sänka gränsen för den maximala höjningen av överförings- och distributionsavgifter något mer än vad som föreslås.

En förlängning av utjämningsperioden för underskott har dock betydande negativa konsekvenser med avseende på nätinnehavarnas kunder och regleringen av elnäten. En lång utjämningsperiod för underskott gör det möjligt för nätägarna att till nätbolaget samla in stora volymer av sådana tillgångar utanför balansräkningen som ägaren kan realisera vid företagsförvärv. En ny ägare som har betalat en köpeskilling för dessa tillgångar har behov av och möjlighet att höja priserna kraftigt efter det att köpet har genomförts. Det har också ansetts att det för kunderna uppstår sådana dolda skulder till nätinnehavaren i form av underskott som kan realiseras senare och som till och med i någon mån kan inverka på fastighetsaffärerna. Nätinnehavarens kund kan inte veta beloppet av en sådan dold skuld. Också styrningseffekterna av tillsynen över prissättningen på nätet försvagas om nätinnehavarna har sådana underskott i reserven som kan kompensera t.ex. effekten av effektivitetsincitament eller en eventuell sänkning av den skäligen avkastningen.

Under remissbehandlingen av utkastet till proposition har elanvändarna och de organisationer som företräder dem i hög grad kritiserat en förlängning av utjämningsperioden vid underavkastning. Också Energimyndigheten har fäst vikt vid de negativa konsekvenserna av en förlängning av utjämningsperioden.

På grund av att de negativa effekterna är större än nyttan av en förlängning av utjämningsperioden för underskott anses det inte vara motiverat med en allmän förlängning av utjämningsperioden vid underavkastning. På grund av sänkningen av den maximala höjningen av överförings- och distributionspriserna är det dock nödvändigt att genom undantagsförfarande möjliggöra en förlängning av utjämningsperioden vid underavkastning som uppkommit för elnätsinnehavaren under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019, för att förslaget inte retroaktivt ska leda till ett ingrepp i det underskott vars utjämningsperiod pågår när den ändring som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen träder i kraft.

Direktledningar

Den nätreglering som gäller lokala energikooperativ kan göras mindre stram genom att de särskilda bestämmelser i elmarknadsdirektivet som gäller direktledningar genomförs. I sin mest omfattande form kan dock bestämmelserna om direktledningar leda till så kallade fripassageproblem och samhällsekonomiska förluster.

Byggande av elnät och överföring av el över fastigheters eller fastighetsgruppers gränser har i elmarknadslagen definierats som tillståndspliktig elnätsverksamhet. Distributionsnätsinnehavaren har ensamrätt att bygga ett distributionsnät inom sitt ansvarsområde. Dessa principer har en central betydelse när det gäller att möjliggöra ett avståndsoberoende överföringspris i distributionsnätet och att säkerställa att distributionsnätsinnehavaren kan fullgöra nätinnehavarens utvecklingsskyldighet och trygga tillgången till elnätstjänster i avlägsna områden. Slopandet av dessa principer kan i det befintliga elnätet leda till en situation där det i allt större utsträckning uppstår energikooperativ i tätbefolkade områden. Kostnaderna för en eventuell anslutning till eller ett eventuellt utträde ur ett medelspännings- eller högspänningsnät ska betalas av de kunder som anslutit sig till lågspänningsnätet och är placerade i utkanten av nätet. Slopandet av dessa principer innebär att det blir tillåtet att bygga flera parallella ledningar, vilket inte kan anses vara hållbart ur samhällsekonomisk synvinkel. De totala kostnaderna för elsystemet och elöverföringen stiger. Eftersom skyldigheten att utveckla nätet inte ska tillämpas på direktledningarna, kommer detta i stor skala att ha skadliga konsekvenser för elnätens leveranssäkerhet.

Anslutning av två till nätet anslutna driftställen till varandra kan orsaka problem både med avseende på elsäkerheten och verkställandet av elavtalen. I dessa situationer går det inte att på ett

tillförlitligt sätt mäta elförbrukningen på dessa två driftställen (uttag från och inmatning till nätet). Kopplingen kan leda till en situation där el från det ena driftstället går via mätaren på det andra driftstället. Den ovannämnda kopplingen kan dessutom leda till att avstängning av elen med huvudbrytaren på det ena driftstället inte gör detta objekt spänningsfritt, vilket äventyrar elsäkerheten på driftstället.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering bör potentialen för smarta elnät och efterfrågefleksibilitet utnyttjas fullt ut. Regleringen ska utvecklas så att det blir lättare för alla parter, även för husbolag, småhus och gårdsbruksenheter, att dra nytta av småskalig energiproduktion. Enligt regeringsprogrammet tar regeringen i sitt beslutsfattande också hänsyn till att livsviktig infrastruktur fungerar samt till befolkningens utkomst och förmåga att fungera i samhället. Även levnadsmöjligheterna och förutsättningarna för företagande i hela Finland ska säkerställas på ett mångsidigt sätt så att regionernas och städernas behov beaktas, och människors rätt till basservice i glesbefolkade områden och skärgården ska tryggas.

De negativa effekter som slutförbrukare och lokala energikooperativ som utnyttjar direktledningar har på prissättningen av den avståndsberoende eldistributionen, nivån på distributionspriserna i glesbygden och tillgången till nättjänster, leveranssäkerheten i distributionsnäten samt elsäkerheten är dock obetydliga och kan kontrolleras när rätten att bygga direktledningar begränsas till anslutning av småskalig elproduktion till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps nät. Samtidigt uppnås dock i stor utsträckning de ytterligare fördelar som uppstår när decentraliserad småskalig elproduktion placeras på ett flexibla sätt och när en ökad enhetsstorlek möjliggörs till följd av detta.

3.3 De viktigaste förslagen

Allmänt

De viktigaste förslagen i propositionen syftar till att stävja prisstegringen inom eldistributionen genom åtgärder som sänker distributionsnätsinnehavarnas kostnadsnivå. Dessutom föreslås det sådana ändringar i bestämmelserna som jämnar ut höjningen av kostnadsnivån genom att kostnaderna periodiseras över en längre tidsperiod. Enligt 13 § i tillsynslagen kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra sina beslut om beräkningsmetoderna för överförings- och distributionsavgifter under beslutens giltighetstid, om ändringen grundar sig på en sådan ändring av lagstiftningen som påverkar regleringen av elnäten. Energimyndigheten har i samband med den fortsatta beredningen av propositionen i en bakgrundsutredning till arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten efter det att lagförslagen har trätt i kraft på grund av de ändringar som gjorts i bestämmelserna om elnät måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer.

Ökad kostnadseffektivitet vid förnyelse och byggande av nät

I elmarknadslagens 19 § om skyldigheten att utveckla elnätet föreslås en kompletterande bestämmelse enligt vilken nätinnehavaren ska planera, bygga och upprätthålla elnätet på ett sådant sätt att nätinnehavaren producerar överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt. Nätinnehavaren ska genom att utveckla sitt nät sträva efter att använda kostnadseffektiva nätlösningar och åtgärder. Enbart konkurrensutsättning av upphandlingen av investeringar eller åtgärder räcker inte i sig för att uppfylla det krav på kostnadseffektivitet som ställs i bestämmelsen.

Enligt 52 § i elmarknadslagen ska distributionsnätinnehavaren vartannat år utarbeta en utvecklingsplan för distributionsnätet som styr distributionsnätinnehavarens nätutvecklingsverksamhet och uppfyllandet av de lagstadgade skyldigheter som hänför sig till den. Utvecklingen av distributionsnäten och förbättringen av nivån på leveranssäkerheten övervakas med hjälp av utvecklingsplanen för distributionsnät. Det föreslås att bestämmelsen om utvecklingsplanen kompletteras så att man i fortsättningen med hjälp av planen ska kunna övervaka att nätinnehavaren planerar, bygger och upprätthåller sitt elnät så att utbudet av elnätstjänster är kostnadseffektivt för nätanvändarna. I propositionen föreslås det vidare att utvecklingsplanen i fortsättningen även ska innehålla en plan för eventuell användning av flexibilitet i elförbrukningen, ellager, nätinnehavarens energieffektiviserande åtgärder och andra resurser som ett alternativ till en utvidgning av överföringskapaciteten i distributionsnätet. Enligt förslaget ska distributionsnätinnehavarna åläggas att höra kunderna i samband med utarbetandet av utvecklingsplanen och att publicera sin utvecklingsplan. Syftet med förslaget är att distributionsnätinnehavarna på ett mer övergripande sätt ska beakta alla tillgängliga möjliga åtgärder för att höja nivån på leveranssäkerheten och motivera de valda lösningarna för sina kunder. Utöver jordkablar bör man också beakta andra alternativ för att utveckla nätet och förbättra leveranssäkerheten.

Energimyndigheten ska i fortsättningen också övervaka att utvecklingen av elnäten sker kostnadseffektivt. För Energimyndigheten föreslås i elmarknadslagens 52 § nya befogenheter att bestämma att distributionsnätinnehavaren ska ändra sin utvecklingsplan för distributionsnät ifall åtgärderna i planen inte som helhet betraktade kan anses vara kostnadseffektiva jämfört med sådana alternativa åtgärder som uppfyller kraven. Dessutom ska myndigheten övervaka kostnadseffektiviteten i utbudet av nättjänster inom ramen för de nuvarande befogenheterna, t.ex. genom tillsyn över nätprissättningen.

Förlängning av tiden för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen

Det föreslås att tiden för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen förlängs med åtta år till utgången av 2036 främst för de distributionsnätinnehavare som i huvudsak finns i glesbygden och som är tvungna att genomföra stora strukturella nätförändringar för att kunna uppfylla kraven på leveranssäkerhet. Ändringen sänker dessa nätinnehavares investeringskostnader, eftersom de kan undvika att förnya delar av nätet i förtid. Behovet att investera minskar också på grund av den naturliga nedgången i elförbrukningen på landsbygden. Förslaget innebär vidare att höjningen av kostnadsnivån jämnas ut då investeringarna kan periodiseras över en längre tid.

I övergångsbestämmelsen i 119 § i elmarknadslagen föreskrivs det om en övergångsperiod inom vilken distributionsnätinnehavaren ska uppfylla de krav på driftsäkerhet i distributionsnätet som föreskrivs samt om verkställigheten av dessa krav. Det undantagsförfarande som föreskrivs i 2 och 3 mom., enligt vilket distributionsnätinnehavarna på vissa grunder har kunnat få extra tid för att förverkliga målen för driftsäkerheten, ersätts med en ny bestämmelse i 2 mom. Enligt det föreslagna 2 mom. ska tidsfristen för att förverkliga målen i fråga om leveranssäkerheten i distributionsnätet förlängas för de distributionsnätinnehavare vars andel jordkablar i medelspanningsnätet vid utgången av 2018 har varit högst 60 procent. Förfarandet med undantagstillstånd slopas. Bestämmelsen i 1 mom. förblir alltså i kraft, men den ska i fortsättningen tillämpas på de distributionsnätinnehavare inom vars ansvarsområde andelen jordkablar i medelspanningsnätet har överskridit 60 procent i slutet av 2018.

I 100 § i elmarknadslagen finns bestämmelser om standardersättningar som betalas på grund av avbrott i eldistributionen eller elleveransen. Syftet med standardersättningarna är å ena sidan att uppmuntra nätbolagen att sörja för leveranssäkerheten gentemot kunderna och å andra sidan att

ersätta kunderna för de olägenheter som de upplevt under elavbrott. Det föreslås att de tidsgränser som berättigar till standardersättningar sänks som kompensation för att tiden för att uppfylla kraven på driftsäkerhet skjuts fram med högst åtta år. Enligt propositionen får slutförbrukaren i fortsättningen som standardersättning en rabatt på 50 procent på den årliga överföringsavgiften för ett avbrott som varat i 48—72 timmar i stället för det nuvarande avbrottet på 72–120 timmar. En förbättring av standardersättningarna för avbrott kompenserar för att en del av nätanvändarna uppfyller kraven på driftsäkerhet med fördröjning.

Sänkning av den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution och förlängning av utjämningsperioden för underskottet i en skäligen avkastning

Det föreslås att den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution i 26 a § i elmarknadslagen sänks. Avsikten är att ändringen ska begränsas så att bestämmelsen inte minskar den skäligen avkastningen på prissättningen av nättjänster enligt 24 § och inte hindrar nätinnehavarna från att fullgöra sina lagstadgade uppgifter, såsom utvecklandet av sitt elnät. Fastställandet av avgifterna för elöverföring och eldistribution och beräkningsgrunderna för dem hör enligt elmarknadsdirektivet till den nationella tillsynsmyndighetens behörighet. Enligt elmarknadsdirektivet ska tarifferna och metoderna för att beräkna dem göra det möjligt att göra de investeringar i näten som behövs för att säkerställa att näten fungerar. Vid fastställandet av den maximala höjningen ska också bestämmelserna om egendomsskydd i 15 § i grundlagen och grundlagsutskottets utlåtandep Praxis i fråga om detta beaktas. Man har försökt beakta dessa villkor i förslaget.

Det föreslås att den maximala höjning av avgifterna som ingår i 26 a § i elmarknadslagen sänks från 15 procent till 8 procent. Bestämmelsen ska tillämpas på överförings- och distributionsnätinnehavare. Avsikten är att den nya lägre maximala höjningen ska träda i kraft snabbt efter det att ändringslagen har stadfäst.

Enligt 14 § 3 mom. i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden kan Energimyndigheten av vägande skäl förlänga utjämningsperioden för ett överskott eller underskott som uppkommit för en el- eller naturgasnätinnehavare under tillsynsperioden för överförings- och distributionsavgifter med högst fyra år. Det föreslås preciseringar i bestämmelserna om utjämningsperioden för underskott och en tidsbegränsad möjlighet till förlängning av utjämningsperioden för underskott. Enligt den övergångsbestämmelse som hänför sig till ändringen av 26 a § i elmarknadslagen ska Energimyndigheten bevilja elnätinnehavaren en förlängning av utjämningsperioden för underskott till underskottets hela belopp, om nätinnehavaren har ansökt om förlängning för ett underskott som uppkommit under den tillsynsperiod för överförings- och distributionsavgifter som upphörde den 31 december 2019. I fråga om ett underskott som uppkommit under den nämnda tillsynsperioden beviljas elnätinnehavaren således undantagsvis en förlängning av utjämningsperioden med högst åtta år. Energimyndigheten kan på ansökan av nätinnehavaren fortsätta den förlängning av utjämningsperioden för underskott som beviljats med stöd av övergångsbestämmelsen med högst fyra tilläggsår, om underskottet har uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019. En förutsättning för förlängningen är att nätinnehavaren trots den beviljade förlängningen på fyra år inte har kunnat täcka underskottet i sin helhet på grund av den begränsning av höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution som föreskrivs i 26 a § i elmarknadslagen. Till följd av övergångsbestämmelsen inverkar den bestämmelse som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen således inte retroaktivt på utjämnningen av elnätinnehavarnas underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019. Om lagförslaget formuleras på detta sätt bedöms det till denna del att det kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. En förlängning av utjämningsperioden för underskott utjämnar trycket på att höja priserna på elöverföring och eldistribution, eftersom nätinnehavare

med betydande underskott under den tillsynsperiod som upphörde 2019 har möjlighet att verkställa prishöjningarna över en längre tidsperiod.

Direktledningar

I 13 § i elmarknadslagen föreslås en bestämmelse som gör det möjligt att ansluta småskalig elproduktion, dvs. en helhet bestående av ett kraftverk eller flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere, genom en direktledning över fastighetsgränsen till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps nät för direkt elleverans. Distributionsnätsinnehavarens samtycke till byggande av en direktledning slopas.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för elföretag

Allmänt

I slutet av 2019 fanns det 77 distributionsnätsinnehavare i Finland. Omsättningen för distributionsnätsinnehavarna uppgick till ca 2,1 miljarder euro 2019.

I sin helhet kommer förslaget att göra det möjligt att minska antalet nätinvesteringar och därigenom minska det kapital som är bundet till nätverket under den tid för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen som varar till utgången av 2036. Också de verksamhetsmodeller som är alternativ till nätverksinvesteringar syftar till att sänka kostnadsnivån och minska det bundna kapitalet. Distributionsnätsinnehavarnas administrativa arbete ökar måttligt i och med det extra arbete som ändringarna i utvecklingsplanerna medför. En förkortning av tidsgränserna för standardersättningar ökar i någon mån beloppet av de standardersättningar som distributionsnätsinnehavarna betalar sina kunder för elavbrott.

Enligt arbets- och näringsministeriets bedömning har de ändringar i metoderna för att beräkna distributionstariffer som Energimyndigheten meddelat en betydande inverkan på distributionsnätsinnehavarnas inkomster och på de intäkter som de intäktsfört till sina ägare.

Krav på leveranssäkerhet inom eldistribution

Professor Jarmo Partanen har på uppdrag av arbets- och näringsministeriet utrett vilka konsekvenser en förlängning av tiden för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen har för distributionspriserna (Partanen: Toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoajan pidennyksen vaikutusanalyysi, 12/2019). I utredningen åskådliggjordes konsekvenserna av de ändrade investeringarna genom exempelkalkyler för nätbolagens centrala ekonomiska nyckeltal. Som utgångsdata användes i kalkylerna utvecklingsplaner för nätet inom ett stort exempelområde, där de investeringsprogram för alternativa verkställighetstidtabeller som är förmånligast med tanke på livscykelkostnaderna har fastställts. I utredningen betonades det att de numeriska värden som hänför sig till exemplen inte som sådana kan skalas på riksnivå, eftersom konsekvenserna är nätbolagsspecifika och avviker avsevärt från varandra från nätbolag till nätbolag.

Bestämmelsen om att förlänga tiden för nätsinnehavarna att uppfylla kraven på leveranssäkerhet ska tillämpas på sammanlagt 58 distributionsnätsinnehavare. Energimyndigheten har beviljat

tio distributionsnätinnehavare förlängd tid som baserar sig på förfarandet med undantagstillstånd enligt den gällande lagen. Den föreslagna ändringen medför ingen ändring i verkställighetstiden för de åtta distributionsnätinnehavare som omfattas av tillämpningsområdet för bestämmelsen och som sedan tidigare har beviljats ett maximalt långt undantag från verkställighetstiden. Ändringen gäller således sammanlagt 50 distributionsnätinnehavare som har sammanlagt ca 1,8 miljoner kunder.

Enligt utredningen kommer det årliga behovet av nätinvesteringar, som för närvarande uppgår till cirka 800 miljoner euro per år, till följd av att tidtabellen för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet förlängs att minska på 2020-talet och på motsvarande sätt att öka på 2030-talet jämfört med den nuvarande tidtabellen. De totala investeringarna blir något lägre med en längre tidtabell än med en kortare tidtabell.

Enligt utredningen inverkar sänkningen av investeringsnivåerna i viss mån på återanskaffningsvärdena för näten och nästan till fullt belopp på utvecklingen av nätens aktuella bruksvärde samt på beloppet av den skäliga avkastning som fastställs enligt metoderna för beräkning av tariffer. Enligt en längre tidtabell för genomförandet är ökningen av det aktuella bruksvärdet långsammare fram till 2028. I exempelkalkyler som hänför sig till ett nätbolag som redan har fått förlängd tid fram till 2036 är skillnaden mellan det aktuella bruksvärdet och en skälig avkastning 20—25 procent år 2028. Efter 2028 bryts trenden och år 2036 har skillnaderna mellan de aktuella bruksvärdena och den skäliga avkastningen minskat betydligt, men stannar dock på en lägre nivå än med en kortare verkställighetstidtabell. I exempelkalkylen är skillnaden mellan de nuvarande bruksvärdena 5—7 procent år 2036.

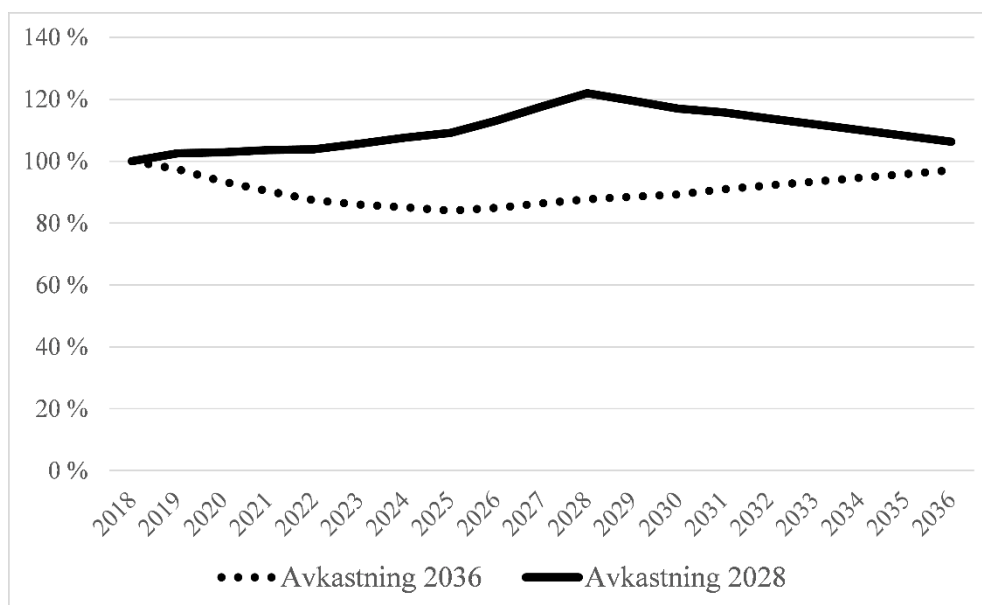

Diagram 8. Utvecklingen av en skälig avkastning i alternativa tidtabeller för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen (tiden för verkställande löper ut 2028 och 2036) i ett exempelfall. Källa: Partanen 2019

Den förlängda investeringsperioden minskar på basis av utredningen avsevärt antalet förtida investeringar som ska genomföras innan den teknisk-ekonomiska livslängden för nätkomponenterna har löpt ut. Till följd av detta slopas en betydande del av den ersättning för det aktuella

RP 265/2020 rd

bruksvärdet som fås via det s.k. leveranssäkerhetsincitamentet enligt metoderna för beräkning av tariffer som Energimyndigheten fastställt och som för närvarande uppgår till cirka 30 miljoner euro per år. På motsvarande sätt ökar den kostnad något som hänför sig till skötseln av skogar intill ledningsgator (9 miljoner euro per år) och som ingår i leveranssäkerhetsincitamentet.

En längre tidtabell för uppfyllandet av kraven ger bättre möjligheter att i slutet av 2020-talet och på 2030-talet i samarbete med nätbolagen och tjänsteproducenterna utnyttja de tekniker för smarta nät som håller på att utvecklas men som ännu befinner sig i försöksfasen. Utnyttjandet av elanvändarnas och tjänsteproducenternas energilager, den lokala elproduktionen och flexibiliteten i elförbrukningen kan erbjuda kostnadseffektiva lösningar i synnerhet i områden där längden på nätet per kund är stor.

En förlängning av övergångsperioden minskar utifrån utredningen också behovet av nätinvesteringar i eventuellt onödiga ledningar i områden där avfolkningen väntas fortsätta.

I tabellen nedan presenteras en kvalitativ bedömning av hur den längre tidtabellen för uppfyllandet av kraven påverkar tillsynsmodellens olika parametrar.

Nyckeltal	Förändring, riktning och omfattning			Total effekt
	2020-2028	2029-2036	2036–	
Investeringar	Minskar	Ökar		Minskar något
Nätets återanskaffningsvärde	Lägre	Lägre	Något lägre	På en något lägre nivå
Linjära avskrivningar, nätets återanskaffningsvärde/tp	Lägre	Lägre	Något lägre	På en något lägre nivå
Nätets aktuella bruksvärde	Klart lägre	Lägre	Lägre	På en lägre nivå
Skälig avkastning	Klart lägre	Lägre	Lägre	På en lägre nivå
Leveranssäkerhetsincitament Nedskrivning av aktuellt bruksvärde	Avsevärt lägre	Inverkar i viss mån		På en klart lägre nivå
Leveranssäkerhetsincitament, operativa kostnader	Ökar	Ökar något		Ökar
Kostnader vid elavbrott	Ökar något	Ökar något		Något högre

Kvalitetsincitament	Minskande effekt	Minskande effekt	På en lägre nivå
Omsättning som tillsynsmodellen tillåter	Lägre	Lägre	Något lägre Lägre
Långa avbrott/ Standardsättningar	Ökar något	Ökar	Ökar något

Tabell 2. Effekterna av en förlängning av tiden för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet fram till 2036 jämfört med en situation där tidsfristen för uppfyllande av kraven är 2028 (Källa: Partanen 2019)

Höjning av avgifterna för elöverföring och eldistribution

Begränsningen i fråga om höjning av avgifterna för elöverföring och eldistribution påverkar i princip inte prisnivån för elöverföring och eldistribution under det granskningsintervall som baserar sig på tillsynsperioden samt under de utjämningsperioder som föreskrivs i regelverket. Den föreslagna sänkningen av den maximala höjningen från 15 procent till 8 procent begränsar emellertid i allt större utsträckning nätinnehavarnas möjligheter att göra stora engångshöjningar i sin prissättning och stora engångsändringar i prissättningen för olika kundgrupper. I detta fall inverkar ändringen särskilt på överföringsnätinnehavaren och innehavarna av högspänningsdistributionsnät, vars direkta kunder inte är kunder som skyddas av konsumentskyddslagen. Nätinnehavarna blir också tvungna att planera ekonomin mer långsiktigt än i nuläget då verksamheten förändras.

Stamnätsbolaget Fingrid Oyj har bedömt att en låg gräns för den maximala höjningen hindrar bolaget från att i tillräcklig utsträckning investera i sådana förstärkningar av överföringskapaciteten för stamnätet och utlandsförbindelserna som behövs på grund av den ökande vindkraftsproduktionen och den ökande elförbrukningen, som beror på energiomställningen. Fingrid anser att en höjning av finansieringsräntan med en procentenhet medför ett tryck på att höja bolagets skattefria överföringsavgifter med cirka tio procent. Enligt bolaget kan de nya likströmsförbindelserna till Sverige eller de investeringar som anslutningen av havsbaserad vindkraft till nätet föranleder uppgå till 500 miljoner euro i enskilda investeringar. Även investeringar av detta slag medför ett tryck på att höja bolagets skattefria överföringsavgifter med cirka tio procent. Utöver dessa eventuella investeringar investerar Fingrid på 2020-talet årligen cirka 200 miljoner euro i stamnätet.

Till bestämmelsen om sänkning av den maximala höjningen av överförings- och distributionsavgifter hör en övergångsbestämmelse som hänför sig till ändringen av 26 a § i elmarknadslagen och som förhindrar retroaktiv nedskärning av nätinnehavarens skäligen avkastning och planar ut höjningen av överförings- och distributionspriserna under åren 2020-2027.

Tillsyn över skyldigheten att utveckla nätet

Distributionsnätinnehavarna är redan inom ramen för den gällande lagstiftningen tvungna att utarbeta en utvecklingsplan för distributionsnät, där åtgärderna för att uppfylla kraven på leveranssäkerhet beskrivs. Genom att det till utvecklingskyldigheten och utvecklingsplanerna fogas ett krav på kostnadseffektivitet och genom att planerna görs offentliga blir distributionsnätinnehavarna skyldiga att bättre än för närvarande motivera de nätlösningar de valt för sina

kunder och söka alternativa sätt att investera. Betoningen av kostnadseffektivitet i utvecklingsplanerna kommer att öka distributionsnätsinnehavarnas administrativa arbetsbörda när planen utarbetas och kunderna hörs medan planen utarbetas. Planen kan ge nätbolaget möjligheter att rikta sina investeringar så att de bättre motsvarar kundernas behov. En systematisk granskning av olika investeringsalternativ och av investeringarnas kostnadseffektivitet kan också minska investeringsbehoven i näten, särskilt när alternativa verksamhetsmodeller utvecklas.

Innan Energimyndigheten utfärdar en norm om det närmare innehållet i utvecklingsplanen är det svårt att ge en exakt uppskattning av den ökade mängden administrativt arbete. Enligt Finsk Energiindustri rf:s bedömning kräver utredningsarbetet i anslutning till de nya planerna 2—4 månadsverken av varje distributionsnätsinnehavare och därefter den första utvecklingsplanen som utarbetas på ett nytt sätt 1—4 extra månadsverken jämfört med utarbetandet av en plan enligt den gällande lagen. Följande planer beräknas kräva ca 1—2 extra månadsverken av varje distributionsnätsinnehavare. För hela Finlands del förutsätter utredningsarbetet således uppskattningsvis 13—26 årsverken, utarbetandet av den första utvecklingsplanen 7—26 extra årsverken och utarbetandet av senare utvecklingsplaner 6—13 extra årsverken. Den första planen medför tilläggskostnader för distributionsnätsinnehavarna till ett belopp av sammanlagt ca 1,6—4 miljoner euro och de följande planerna tilläggskostnader till ett belopp av 0,5—1 miljon euro.

Konsekvenser av förslagen för metoderna för beräkning av överförings- och distributionstariffer

Enligt 13 § 1 mom. i tillsynslagen kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra sitt beslut om metoderna för beräkning av överförings- och distributionsavgifter bl.a. om ändringen grundar sig på ändrad lagstiftning. I regeringspropositionen ingår förslag som i betydande grad ändrar särskilt den regleringsmiljö som gäller distributionsnätsinnehavare. Sådana särdrag ingår särskilt i de ändringsförslag som gäller förlängning av tiden för uppfyllande av kraven på driftsäkerhet i ett distributionsnät (119 § i förslaget till elmarknadslag), skyldigheten att utveckla elnätet och utvecklingsplanerna för distributionsnät (19 och 52 § i förslaget till elmarknadslag). I samband med den fortsatta beredningen av propositionen har Energimyndigheten för arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten på grund av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om distributionsnätsinnehavare måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer redan i fråga om den pågående tillsynsperioden. Enligt Energimyndighetens meddelande kan ändringarna sättas i kraft vid ingången av 2022, om behandlingen av regeringspropositionen framskrider i snabb takt.

Arbets- och näringsministeriet har utifrån Energimyndighetens utredning till ministeriet den 3 november 2020 samt professor Jarmo Partanens två utredningar till ministeriet (Partanen 2018 och 2019) bedömt storleksklassen i fråga om konsekvenserna av de ändringar som Energimyndigheten planerar i metoderna för att beräkna distributionstarifferna år 2022. Konsekvensbedömningen baserar sig för det första på det antagande som gjorts utifrån Partanens utredning om att priserna per enhet på distributionsnätskomponenter sjunker med i genomsnitt 15 procent jämfört med år 2020. För det andra har man antagit att Energimyndigheten återgår till att använda det sätt att fastställa avkastningsnivån i realtid som tillämpades före 2016. Vid tillämpning av nuvarande metoder är avkastningsnivån 5,73 procent år 2020 och 5,0 procent år 2022. Om Energimyndigheten återgår till att använda den räntesats i realtid som var i bruk före 2016, sjunker avkastningsnivån till ca 4 procent år 2022. Man har utgått från distributionsnätets aktuella bruksvärde (11,6 miljarder euro) och återanskaffningsvärde (21 miljarder euro) enligt 2019 års värden och en avskrivningstid på i genomsnitt 40 år.

Efter det att priserna per enhet och avkastningsnivån uppdaterats utifrån arbets- och näringsministeriets ovan beskrivna beräkningsantaganden minskar distributionsnätsinnehavarnas tillåtna avkastning med 32 procent jämfört med de nuvarande beräkningsmetoderna år 2022. Enligt en beräkning som ministeriet gjort kan distributionsnätsinnehavarna år 2022 samla in 350 miljoner euro mindre i distributionsavgifter av sina kunder jämfört med år 2020 och 270 miljoner euro mindre i distributionsavgifter jämfört med de nuvarande beräkningsmetoderna.

Utöver det som beskrivs ovan skulle en eventuell begränsning av leveranssäkerhetsincitamentet minska intäkterna för cirka en tredjedel av distributionsnätsinnehavarna. Partanen har bedömt att den förlängda investeringsperioden avsevärt minskar de investeringar som ska göras innan den teknisk-ekonomiska livslängden för nätkomponenterna löper ut. Till följd av detta kan en betydande del av den ersättning för det aktuella bruksvärdet som enligt Energimyndighetens tillsynsmodell fås via leveranssäkerhetsincitamentet och som för närvarande uppgår till cirka 30 miljoner euro per år slopas (Partanen 2019).

De ovan beskrivna effekterna baserar sig på arbets- och näringsministeriets uppskattning. Energimyndigheten gör inom ramen för sin behörighet självständigt på basis av sitt eget utredningsarbete de ändringar i beräkningsmetoderna som lagändringarna förutsätter. Därför kan konsekvenserna av regeringens proposition för distributionsnätsinnehavarna bedömas slutgiltigt först efter det att Energimyndighetens beslut om fastställande har ändrats.

Direktledning

Med hjälp av direktledning strävar man efter att främja utnyttjandet av småskalig förnybar elproduktion. Enligt en utredning som gjorts av Villmanstrands tekniska universitet kan ett energikooperativ som överskrider en fastighets gränser förbättra den småskaliga produktionens egenförbrukning i en viss situation med ca 30 procent jämfört med fastighetsspecifika paneler. Eftersom elproduktionen kopplas till samma driftställe som förbrukningen minskar den mängd el som tagits från elnätet och på detta sätt distributionsnätsinnehavarens energibaserade inkomstflöde från kunden. I detta fall ska en del av de kostnader som föranleds av kunden eller energikooperativet i fråga betalas av andra nätanvändare. Samma fenomen sker också med annan småskalig produktion, som inte utnyttjar konceptet med en direktledning. Konsekvenserna av att börja tillämpa bestämmelserna om direktledning kommer dock förmodligen att bli små. Även i fortsättningen är den mest sannolika placeringen av småskalig produktion på samma fastighet som förbrukningsobjektet.

Syftet med direktledningen är att koppla produktionsenheten eller produktionsenheterna direkt till förbrukningsobjektet utan att driftställena sammankopplas. Det kan dock inte uteslutas att driftställena inte sammankopplas antingen avsiktligt eller av misstag. Detta kräver att det yrkesfolk inom elbranschen som arbetar på driftstället och innehavaren av driftstället är särskilt omsorgsfulla och kontrollerar att driftstället är spänningsfritt när de utför elarbeten.

Konsekvenser för företag och hushåll i egenskap av elanvändare

Allmänt

En senareläggning av tidsgränserna för kraven på leveranssäkerhet kommer att påverka trycket på att höja kundernas överföringsfakturer för ca 50 procent av kunderna. Effekten drabbar således cirka 1,8 miljoner kunder. Å andra sidan kommer tillgången till leveranssäker el att fördröjas med högst åtta år för ca 25 procent av kunderna, dvs. 900 000 kunder. Genom ändringar i standardersättningsgränserna kan olägenheten för dessa kunder minskas.

Till följd av lagändringarna omfattar konsekvenserna av de ändringar som Energimyndigheten gör i metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer samtliga av distributionsnätsinnehavarnas cirka 3,6 miljoner kunder. Effekten av slopandet av leveranssäkerhetsincitamentet riktar sig till kunderna i de bolag som har utnyttjat incitamentet.

Krav på leveranssäkerhet inom eldistribution

Bestämmelsen om att förlänga tiden för nättinnehavarna att uppfylla kraven på leveranssäkerhet ska tillämpas på sammanlagt 58 distributionsnätsinnehavare. Deras distributionsnät betjänar sammanlagt ca 2,2 miljoner elkunder, dvs. ca 62 procent av alla elkunder i Finland. Energimyndigheten har utifrån den gällande lagstiftningen meddelat åtta distributionsnätsinnehavare ett beslut om förlängning av verkställighetstiden till 2036. Dessa distributionsnätsinnehavare har cirka 400 000 elkunder.

Enligt professor Partanens utredning från 2019 är en ändring av tidtabellen för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet för alla distributionsnätsinnehavare till utgången av 2036 neutral i fråga om distributionspriset och leveranssäkerheten för ca 50 procent av elkunderna, eftersom en del av distributionsnätsinnehavarna redan har fått förlängning av verkställighetstiden. Enbart i fråga om tidtabellen för leveranssäker eltillförsel är ändringen neutral för 75 procent av elkunderna, eftersom hälften av distributionsnätsinnehavarnas kunder redan vid utgången av 2019 ska omfattas av kraven på leveranssäkerhet.

Behovet av att höja överföringspriserna minskar för alla kundgrupper i de nätbolag där en förlängning av tidtabellen kan ge fördelar. I enlighet med vad som anförts ovan gäller detta ca 50 procent av elkunderna. I exempelkalkylerna för ett visst område i utredningen är priserna år 2028 ca 10—15 procent lägre och år 2036 cirka 5 procent lägre än enligt den nuvarande tidtabellen. Exempelkalkylen gäller ett område som redan har fått en övergångsperiod för att uppnå leveranssäkerhetsnivåerna fram till 2036. Konsekvenserna kan vara mindre för andra distributionsnätsinnehavares kunder.

Fördröjningen av tillgången till leveranssäker eltillförsel som skjuts fram till 2036 gäller framför allt sådana elanvändare i glesbygden som huvudsakligen är privathushåll, gårdsbruksenheter och hus för fritidsbruk.

Standardersättningar

Det är svårt att förutse konsekvenserna av bestämmelserna om sådan standardersättning som betalas för avbrott i eldistributionen, eftersom konsekvenserna i stor utsträckning beror på hur allmänna förhållandena med stormar och tungt packad snö är samt på nätets struktur. Beloppet av de standardersättningar som betalats ut har minskat betydligt sedan elmarknadslagen från 2013 trädde i kraft i och med investeringar som har förbättrat leveranssäkerheten (se diagram 4). Enligt professor Partanens rapport från 2019 skulle den ändring av grunderna för fastställande av standardersättningar som innebar att en rabatt på 50 procent hade beviljats vid ett 36 timmars avbrott ha höjt de kostnader som distributionsnätsinnehavarna betalar för avbrott med ca 17 procent åren 2016—2018 (ca 0,8 miljoner euro per år). I fråga om enskilda bolag skulle de årliga förändringarna som mest ha varit cirka en miljon euro per år (en ökning på 63 procent). Det totala antalet kunder som får större standardersättningar skulle ha varit 2 000—8 000 kunder åren 2016—2018. Antalet driftställen som uppfyller kraven på leveranssäkerhet kommer att öka betydligt fram till 2024, då avsikten är att de nya standardersättningsgränserna ska träda i kraft. Dessutom har tidsgränsen för en ersättning på 50 procent i förslaget höjts till 48 timmar. Av

dessa orsaker kommer antalet ersättningsfall på motsvarande sätt att minska tydligt jämfört med den referensperiod 2016—2018 som presenteras i Partanens rapport.

Genom kraven på leveranssäkerhet strävar man efter att begränsa elavbrotten till högst 36 timmar. Standardersättningarna betalas framför allt till sådana elanvändare i glesbygden som ännu inte omfattas av en bättre kravnivå på leveranssäkerheten. Dessa kunder består i huvudsak av privathushåll, gårdsbruksenheter och hus för fritidsbruk.

Sänkning av den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution

I och med den nuvarande maximala höjningen på 15 procent har de högsta höjningarna av överföringspriserna varit 13,9 procent. En sänkning av gränsen till 8 procent skulle således ha minskat dessa högsta höjningar med 5,9 procentenheter. Möjligheten till höjningar minskar med högst 7 procentenheter. Ändringarna av den maximala höjningen inverkar inte på överföringspriset under ett granskningsintervall som omfattar en tillsynsperiod och granskat enligt de utjämningsperioder som anges i regelverket.

Till bestämmelsen om sänkning av den maximala höjningen av överförings- och distributionsavgifter hör en övergångsbestämmelse som hänför sig till ändringen av 26 a § i elmarknadslagen och som planar ut höjningen av överförings- och distributionspriserna åren 2020–2027.

Konsekvenser av förslagen för metoderna för beräkning av överförings- och distributionstariffer

Enligt 13 § 1 mom. i tillsynslagen kan Energimyndigheten på eget initiativ ändra sitt beslut om metoderna för beräkning av överförings- och distributionsavgifter bl.a. om ändringen grundar sig på ändringar i lagstiftningen. I regeringspropositionen ingår förslag som i betydande grad ändrar särskilt den regleringsmiljö som gäller distributionsnätinnehavare. Sådana särdrag ingår särskilt i de ändringsförslag som gäller förlängning av tiden för uppfyllande av kraven på driftsäkerhet i ett distributionsnät (119 § i förslaget till elmarknadslag), skyldigheten att utveckla elnätet och utvecklingsplanerna för distributionsnät (19 och 52 § i förslaget till elmarknadslag). I samband med den fortsatta beredningen av propositionen har Energimyndigheten för arbets- och näringsministeriet konstaterat att myndigheten på grund av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om distributionsnätinnehavare måste ändra sina gällande beslut om fastställande av metoderna för beräkning av distributionsnätinnehavarnas tariffer redan i fråga om den pågående tillsynsperioden.

Efter det att priserna per enhet och avkastningsnivån uppdaterats utifrån arbets- och näringsministeriets ovan beskrivna beräkningsantaganden minskar distributionsnätinnehavarnas tillåtna avkastning med 32 procent jämfört med de nuvarande beräkningsmetoderna år 2022. Enligt en beräkning som ministeriet gjort kan distributionsnätinnehavarna år 2022 samla in 350 miljoner euro mindre i distributionsavgifter av sina kunder jämfört med år 2020 och 270 miljoner euro mindre i distributionsavgifter jämfört med de nuvarande beräkningsmetoderna.

Utöver det som beskrivs ovan skulle en eventuell begränsning av leveranssäkerhetsincitamentet minska intäkterna för cirka en tredjedel av distributionsnätinnehavarna. Partanen har bedömt att den förlängda investeringsperioden avsevärt minskar de investeringar som ska göras innan den teknisk-ekonomiska livslängden för nätkomponenterna löper ut. Till följd av detta kan en betydande del av den ersättning för det aktuella bruksvärdet som enligt Energimyndighetens tillsynsmodell fås via leveranssäkerhetsincitamentet och som för närvarande uppgår till cirka 30 miljoner euro per år slopas.

De ovan beskrivna effekterna baserar sig på arbets- och näringsministeriets uppskattning. Energimyndigheten gör inom ramen för sin behörighet självständigt på basis av sitt eget utredningsarbete de ändringar i beräkningsmetoderna som lagändringarna förutsätter. Därför kan konsekvenserna av propositionen för distributionsavgifterna för distributionsnätsinnehavarnas kunder bedömas slutgiltigt först efter det att Energimyndighetens beslut om fastställande har ändrats.

Samtliga av de cirka 3,6 miljoner kunder som anslutit sig till distributionsnäten omfattas av konsekvenserna av de ändringar som görs i metoderna för beräkning av distributionsnätsinnehavarnas tariffer.

Direktledningar

Tillämpningen av bestämmelserna om direktledningar och på detta grundat möjliggörande av energikoopertiv som överskrider fastighetens gränser ökar kundernas möjligheter att utnyttja förnybar småskalig elproduktion och samtidigt minska sina koldioxidutsläpp. Med energikoopertiv kan man också eftersträva till exempel en högre nivå på leveranssäkerheten.

Konsekvenser för den kommunala ekonomin

Av de 77 distributionsnätsbolagen i Finland har kommunerna majoritetsinnehav i 46 bolag. År 2019 delade dessa distributionsnätsbolag ut ca 180 miljoner euro till sina ägare i form av poster av vinstutdelningsnatur (utdelning och koncernbidrag). Posterna av vinstutdelningsnatur har under de senaste 10 åren i genomsnitt uppgått till 63 procent av deras skäliga avkastning. Arbets- och näringsministeriet uppskattar att de poster av vinstutdelningsnatur som betalas till ägarna av de distributionsnätsbolag som är i kommunal ägo minskar med ca 50 miljoner euro år 2022 jämfört med år 2019, om medeltalet för de senaste 10 åren används som grund för uppskattningen. Vinstutdelningens belopp beror dock på ägarens vilja och är därför svårt att förutse. Även bolagets ägarstruktur kan inverka på vinstutdelningen. Bolagets medel kan vid inkomstbeskattningen delas ut till ägarna i form av avdragsgilla räntekostnader, om bolaget exempelvis har lyft koncernlån eller delägarlån.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Den i detta förslag avsedda noggrannare tillsynen över elnätsinnehavarnas mer omfattande utvecklingsplaner och kostnadseffektivitet bedöms öka behovet av personal vid Energimyndigheten med ca fyra årsverken. Ett årsverke kan genomföras som visstidsanställning så att anställningsförhållandet upphör när de första utvecklingsplanerna enligt den nya lagen har samlats in och kontrollerats.

Förslagen ökar i sin helhet behovet av personal vid Energimyndigheten i det första skedet med fyra årsverken, vilket motsvarar ett årligt behov av tilläggsanslag på ca 320 000 euro. Efter granskningen av de första utvecklingsplanerna minskar behovet till tre årsverken, vilket motsvarar ett årligt behov av tilläggsanslag på ca 240 000 euro. Av dessa har två årsverken beaktats i budgeten för 2021, och till övriga delar bedöms eventuella behov av tilläggsanslag i samband med ram- och budgetberedningen, om de inte kan tillgodoses genom en omfördelning av övriga resurser.

Bestämmelserna om direktledningar minskar statens inkomster från elskatten, eftersom den elproduktion som kopplats till samma driftställe som förbrukningen minskar den mängd el som tagits ut från elnätet. Minskningen av skatteinkomstbeloppet beräknas vara liten i förhållande till skatteintäkterna. Det har inte varit möjligt att uppskatta beloppets storlek.

4.3 Konsekvenser för miljön

Syftet med propositionen är att stävja trycket på att höja priserna på elöverföring och eldistribution. Elproduktionen håller i stor utsträckning på att övergå till utsläppsnåla produktionsformer, varvid lägre överföringspriser kan få kunderna att oftare övergå från att använda andra energiformer till att bli elanvändare. På lång sikt kan detta leda till lägre klimatutsläpp. Konsekvenserna är indirekta och det är svårt att bedöma vilka konsekvenser en enskild åtgärd har för helheten.

Genomförandet av energi- och klimatpolitiken förutsätter under de kommande åren betydande investeringar i stamnätet. Stamnätsbolaget Fingrid har bedömt att en låg gräns för den maximala höjningen hindrar bolaget från att i tillräcklig utsträckning investera i sådana förstärkningar av överföringskapaciteten för stamnätet och utlandsförbindelserna som behövs på grund av den ökande vindkraftsproduktionen och den ökande elförbrukningen, som beror på energiomställningen. Fingrid har ansett att en alltför låg gräns för den maximala höjningen medför en risk för att Finlands stamnät blir ett hinder för att målen för energi- och klimatpolitiken ska uppnås. Enligt bolaget ska det i stamnätet göras investeringar i betydande utsträckning och med framförhållning för att bolagets kunder ska kunna investera i produktionen av förnybar el och i förbrukningen.

I enlighet med propositionen åläggs distributionsnätinnehavarna att utreda alternativen till nätverksinvesteringar. Alternativen till nätverksinvesteringar kräver i princip mindre investeringar, vilket sannolikt innebär att också koldioxidavtrycket av investeringarna enligt dessa alternativ kan vara mindre. Särskilt om nätverksinvesteringen kan ersättas med konsumtionsflexibilitet minskar koldioxidavtrycket. Det är dock en utmaning att bedöma miljökonsekvenser som sträcker sig över hela livscykeln t.ex. i fråga om olika reservkraftslösningar och lagring av el.

Förslaget om direktledningar ökar utnyttjandet av förnybar energi och särskilt solenergi. Detta minskar växthusgasutsläppen från energiproduktionen. Det har inte varit möjligt att uppskatta storleken på minskningen.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

I den regeringsproposition RP 20/2013 rd som gäller 2013 års elmarknadslag anses det att de viktigaste samhälleliga fördelarna med en förbättring av leveranssäkerheten är att den olägenhet som beror på avbrott hos kunderna minskar och att tillgången till tjänster i kommunikationsnäten förbättras. I propositionen motiverades de olika gränserna för leveranssäkerhet i tätortsområden och glesbygdsområden framför allt med de stora investeringar som förbättrandet av leveranssäkerheten kräver, i synnerhet i glesbygdsområden. Investeringarna ansågs öka sysselsättningen för nätinnehavare, nätverksplaneringsföretag, utrustningsleverantörer, installationsföretag och markbyggnadsföretag samt företag inom skogsvårdsbranschen.

I och med förslaget kommer de fördelar som uppskattades 2013 att uppnås till fullo åtta år senare, men med en något lägre kostnadsnivå. De ändringar som nu föreslås ger nätinnehavarna möjlighet att göra behövliga investeringar på längre sikt, varvid volymen av de totala investeringarna uppskattas bli lägre jämfört med den kortare tidtabellen.

Konsekvenserna av de nu föreslagna ändringarna för leveranssäkerheten gäller framför allt glesbygden och försvagar jämlikheten mellan områdena. Höjningarna av standardersättningarna riktar till samma kunder, vilket lindrar den försämrade jämlikheten. Ett centralt syfte med propositionen är dessutom att försöka tygla elöverförings- och eldistributionsavgifterna i sin helhet.

Enligt de föreslagna ändringarna ska nätinnehavaren utveckla sitt nät kostnadseffektivt och bedöma olika sätt att uppfylla kvalitetskraven, vilket styr distributionsnätinnehavaren att i större utsträckning utreda olika alternativa sätt att förbättra leveranssäkerheten. De föreslagna ändringarna gör det möjligt att överföra eller helt låta bli att göra vissa investeringar, vilket minskar sysselsättningseffekterna. Om distributionsnätinnehavarna fortsätter med den nuvarande luftledningsstrukturen, ökar behovet av felutredning och skötsel av kantskogarna.

Klimatförändringen kommer att öka antalet stormar i Finland, och anpassningen till detta förutsätter att vädersäkerheten förbättras i distributionsnäten. Kvalitetskraven på leveranssäkerhet stöder således också anpassningen till klimatförändringen. Förlängningen av verkställighetstiden försämrar möjligheterna till anpassning till klimatförändringen i glesbygden.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid arbets- och näringsministeriet.

Arbets- och näringsministeriet begärde den 16 januari 2020 yttranden om förslaget till proposition av kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, inrikesministeriet, Energimyndigheten, Försörjningsberedskapscentralen, Konkurrens- och konsumentverket, Konsumenttvistenämnden, Transport- och kommunikationsverket, Bioenergi rf, Finlands Näringsliv rf, Finsk Energiindustri rf, Kuluttajaliitto–Konsumentförbundet rf, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf, Lokalkraft rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Suomen Biokierto ja Biokaasu ry, Suomen Kaasuyhdistys ry, Finlands Fastighetsförbund rf, Finlands Kommunförbundet rf, Finlands Närenergiförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf, Energianvändare i Finland rf, Finska vindkraftföreningen rf och Företagarna i Finland rf samt Fingrid Oyj och Gasgrid Finland Oy.

Förslaget om direktledningar baserar sig på den slutrapport som arbets- och näringsministeriets arbetsgrupp för smarta nät publicerade den 24 oktober 2018. Samma dag begärde arbets- och näringsministeriet utlåtanden om slutrapporten via webbplatsen utlåtande.fi.

Energimyndigheten har på arbets- och näringsministeriets begäran den 3 november 2020 tillställt ministeriet en utredning om tillsynen över prissättningen av distributionsnätverksamheten.

Arbets- och näringsministeriet har av justitierådet, juris doktor Alice Guimaraes-Purokoski begärt ett juridiskt sakkunnigutlåtande om den behörighet som den nationella tillsynsmyndighet som avses i elmarknadsdirektivet utifrån EU-rättens rättskällor har när det gäller att fastställa metoderna för beräkning av överförings- och distributionstariffer. Utlåtandet blev klart den 8 januari 2021.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Arbets- och näringsministeriet fick totalt 28 yttranden med anledning av begäran om yttranden om utkastet till regeringsproposition. Yttranden lämnades av kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, inrikesministeriet, Energimyndigheten, Försörjningsberedskapscentralen, Konkurrens- och konsumentverket, Transport- och kommunikationsverket, Energiindustri rf, Kuluttajaliitto–Konsumentförbundet rf, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf, Lokalkraft rf, Suomen Biokierto ja Biokaasu ry, Finlands Fastighetsförbund

rf, Finlands Kommunförbundet rf, Finlands Närenergiförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf, Finlands Egnahems distriktförbund i Helsingfors rf, Finlands Egnahemsförbunds Nylands distrikt rf, Energianvändare i Finland rf, Teknologindustri rf, Caruna Ab, Elenia Oy, Gasgrid Finland Oy, Järvi-Suomen Energia Oy, Kemira Oyj, Kymmenedalens Elnät Ab och PKS Sähkösiirto Oy. Dessutom inkom två privatpersoner med yttranden.

Såväl myndigheter som intresseorganisationer som företräder nättinnehavarna samt nättinnehavare förhöll sig positivt till det utkast till regeringsproposition som varit på remiss. Däremot förhöll sig aktörer som företräder elanvändarna och i viss mån även Energimyndigheten mer kritiskt till utkastet. De viktigaste förslagen i utkastet, dvs. kravet på kostnadseffektivitet vid utvecklandet av elnäten och användningen av utvecklingsplaner för distributionsnät för tillsynen över detta samt förlängningen av tidsfristen för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet inom eldistributionen med åtta år, fick i praktiken ett enhälligt stöd av remissinstanserna. Mest kritiskt förhöll sig remissinstanserna till en förlängning av den utjämningsperiod för underskott som hör till nätregleringssystemet. Här var remissinstansernas åsikter dock mest delade. En del av remissinstanserna framförde ett krav på att sänkningen av nivån på den skäliga avkastningen på elöverföring och eldistribution ska inkluderas i regeringspropositionen eller på något annat sätt tas upp till ny granskning.

När den slutrapport som arbetsgruppen för smarta nät publicerat skickades på remiss fick arbets- och näringsministeriet totalt 29 yttranden. Yttrande lämnades av Energimyndigheten, Energiindustri rf, Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry, Finlands Närenergiförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf, Finlands Egnahems distriktförbund i Helsingfors rf, Energianvändare i Finland rf, Finlands fastighetstekniska industri och handel rf, Teknologindustri rf, Lokalkraft rf, Caruna Ab, Elenia Oy, Ensto Oy, Fingrid Oyj, Fortum Abp, Hansen Technologies Finland Oy, en grupp bestående av stadsnät Kaupunkiverkot KV11 (Helen Elnät Ab, JE-Siirto Oy, Kuopion Sähköverkko Oy, LE-Sähköverkko Oy, Lappeenrannan Energiaverkot Oy, Oulun Energia Siirto ja Jakelu Oy, Pori Energia Sähköverkot Oy, Tampereen Sähköverkko Oy, Turku Energia Sähköverkot Oy, Vasa Elnät Ab, Vanda Energi Elnät Ab), en grupp bestående av elnätsbolag i Lappland (Rovakaira Oy, Koillis-Lapin Sähkö Oy, Tornionlaakson Sähkö Oy, Muonion Sähköosuuskunta, Enontekiön Sähkö Oy), Liikennevirta Oy, Loiste Sähköverkko Oy, Parikkalan Valo Oy, Ramboll Finland Oy, Oy Turku Energia-Åbo Energi Ab, UPM Kymmene Oyj och Vattenfall Oy. Yttrande inkom också från projektet BCDC Energia, konsortiet EL-TRAN och projektet FinSolar samt från en privatperson.

Remissinstanserna ansåg att ett energikooperativ som överskrider fastighetens gränser allmänt taget bör understödjas. En del av remissinstanserna betonade elsäkerheten (Caruna, Elenia, Energiindustri) och att man bör undvika att bygga parallella distributionsnät (Närenergiförbundet, Elenia). Enligt projektet BCDC Energia bör det tydligare anges varför ett kooperativ som överskrider fastighetens gränser inte kan sammankoppla sina medlemmar med hjälp av en slinga. Caruna lyfte fram att geografisk information om ledningar med en spänning på över 1 kilovolt bör finnas tillgänglig. Elenia ansåg att man i det fortsatta arbetet tydligare bör definiera produktionsenheternas storleksklass och principerna för anslutning till det befintliga distributionsnätet. Elnätsbolagen i Lappland ansåg att det inte är en önskvärd förändring att anslutningsledning tillåts över fastighetens gränser. Lokalkraft konstaterade i sitt yttrande att energikooperativens betydelse med avseende på minskningen av utsläppen är ytterst liten eller obefintlig, eftersom elproduktionen redan för närvarande är utsläppsfri till 80 procent. Lokalkraft ansåg att det åtminstone inte ur ett helhetsperspektiv är skäl att påskynda uppkomsten av sådana energikooperativ som lösgör sig från nätet. Den skattemässiga behandlingen av energikooperativens elproduktion bör också överensstämma med den skattemässiga behandlingen av de större enheternas elproduktion. Parikkalan Valo konstaterade att kunderna kan bilda elproducerande

grupperingar, vilket innebär att det inte behövs konstgjorda tekniska lösningar inom husbolagen, för verksamhet över fastighetsgränserna eller för decentraliserad verksamhet.

Avsikten har varit att i den mån det är möjligt beakta de förslag som lagts fram under remissbehandlingen. En sänkning av nivån på skäligen avkastning på elöverföring och eldistribution genom direkta lagstiftningsåtgärder samt de ändringsförslag som gäller en betydande sänkning av den maximala höjningen av avgifterna för elöverföring och eldistribution har inte kunnat beaktas. Motiveringen till detta anförs i det avsnitt som gäller alternativa handlingsvägar i propositionen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Elmarknadslagen

3 §. Definitioner. I paragrafen föreslås en definition av direktledning i enlighet med elmarknadsdirektivet. Med direktledning avses i lagen en elledning som ansluter en separat produktionsenhet till en separat kund och en elledning som ansluter en producent och en elleverantör till deras egna lokaler, dotterföretag eller kunder för direkt elleverans.

4 §. Tillståndsplikt för elnätsverksamhet. I paragrafen föreskrivs det om tillståndsplikt för elnätsverksamhet. Enligt 2 mom. omfattar tillståndsplikten inte sådan elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet. Det föreslås att bestämmelsen i momentet kompletteras så att den tillståndspliktiga elnätsverksamheten inte heller ska omfatta eldistribution genom en direktledning, om den el som distribueras har producerats vid småskalig elproduktion. Syftet med förslaget är att främja utnyttjandet av småskalig decentraliserad elproduktion som huvudsakligen baserar sig på förnybara energikällor och bildandet av lokala energikooperativ som överskrider fastighetsgränsen genom att möjliggöra anslutning av enheter för elproduktion som är belägna utanför en fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp till ett enskilt driftställe eller till en fastighets elnät.

I likhet med en anslutningsledning är driften av en direktledning inte tillståndspliktig elnätsverksamhet enligt 4 § i elmarknadslagen, förutsatt att direktledningen endast används för eldistribution från en eller flera produktionsenheter som används inom småskalig elproduktion till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps elnät. I denna situation ska inte heller elmarknadslagens allmänna skyldigheter som gäller distributionsnätinnehavare tillämpas på direktledningen. Enligt 3 § 14 punkten i elmarknadslagen avses med småskalig elproduktion i denna lag ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere.

En förutsättning för att en direktledning inte ska omfattas av den tillståndspliktiga nätverksamheten är att direktledningen inte bildar en slinga med eldriftsställets anslutningsledningar till elnätet eller mellan elnäten. Verksamheten blir tillståndspliktig elnätsverksamhet också i det fall att direktledningen förenar minst två driftställen som är anslutna till distributionsnätet med varandra.

13 §. Byggande av distributionsnät. I paragrafen föreskrivs det om distributionsnätinnehavarens ensamrätt att bygga distributionsnät inom sitt ansvarsområde. Bestämmelserna i paragrafen har en central betydelse när det gäller att möjliggöra en avståndsberoende distributionsprissättning för distributionsnätet och att säkerställa att distributionsnätinnehavaren kan fullgöra

nätinnehavarens utvecklingskyldighet och trygga tillgången till elnätstjänster i avlägsna områden.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs det om undantag från distributionsnätinnehavarens ensamrätt att bygga distributionsnät inom sitt ansvarsområde. I momentet föreslås det en ny 2 a punkt genom vilken andras rätt att bygga distributionsnät på distributionsnätinnehavarens ansvarsområde utökas. Enligt den föreslagna bestämmelsen får andra än distributionsnätinnehavaren på ansvarsområdet bygga ett distributionsnät på ansvarsområdet, om det är fråga om en direktledning genom vilken småskalig elproduktion ansluts till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps nät. Syftet med förslaget är att främja utnyttjandet av småskalig decentraliserad elproduktion som huvudsakligen baserar sig på förnybara energikällor och bildandet av lokala energikooperativ som överskrider fastighetsgränsen genom att möjliggöra anslutning av sådana enheter för småskalig elproduktion som är belägna utanför en fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp till ett driftställe eller en fastighets elnät. Enligt 3 § 14 punkten i elmarknadslagen avses med småskalig elproduktion i denna lag ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere. Med direktledning avses i enlighet med definitionerna i elmarknadsdirektivet en elledning som ansluter en separat produktionsenhet till en separat kund eller som ansluter en elproducent och en elleverantör till deras egna lokaler, dotterföretag och kunder för direkt elleverans.

Byggandet av en direktledning som baserar sig på småskalig elproduktion och som matar el till ett enskilt driftställe eller en enskild fastighet eller motsvarande fastighetsgrupp förutsätter inte distributionsnätinnehavarens samtycke enligt 2 mom. 4 punkten och inte heller att den drivs med elnätstillstånd. I likhet med en anslutningsledning är driften av en direktledning inte tillståndspliktig elnätsverksamhet enligt 4 § i elmarknadslagen, förutsatt att direktledningen endast används för elleverans från en produktionsenhet till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps elnät. I denna situation ska inte heller elmarknadslagens allmänna skyldigheter som gäller distributionsnätinnehavare tillämpas på direktledningen.

En förutsättning för rätt att bygga en direktledning är att direktledningen inte bildar en slinga med eldriftsställenas anslutningsledningar till elnätet eller mellan elnäten. Verksamheten blir tillståndspliktig elnätsverksamhet om direktledningen förenar minst två driftställen som är anslutna till distributionsnätet med varandra.

Innehavaren av en direktledning ska ansvara för elkvaliteten och elsäkerheten bakom anslutningen. Distributionsnätinnehavaren ska ha rätt att ställa tekniska krav på byggandet av en direktledning i enlighet med bestämmelserna om anslutningsskyldighet i 20 § och anslutningsvillkor i 53 § i elmarknadslagen.

Enligt 72 § i elmarknadslagen ska slutförbrukarna ha möjlighet till elleverans via distributionsnätet. Ett avtal om anslutning till och utträde ur ett lokalt energikooperativ som baserar sig på en direktledning kan ingås mellan parterna i energikooperativet i syfte att komplettera bestämmelserna i 72 § i elmarknadslagen.

19 §. Skyldighet att utveckla nätet. I paragrafen finns en allmän bestämmelse om skyldigheten att utveckla nätet som tillämpas på alla elnätinnehavare. Utvecklingskyldigheten preciseras av kvalitetskraven på verksamhet i olika nättyper. Bestämmelser om dessa kvalitetskrav finns på ett annat ställe i elmarknadslagen. Tillsammans bildar dessa bestämmelser en helhet genom vilken miniminivån på elnätens driftsäkerhet och nätinnehavarnas skyldigheter att upprätthålla den fastställs för varje elnät och varje del av elnätet.

En bestämmelse som preciserar innehållet i fråga om skyldigheten att utveckla nätet finns i 2 mom., där det preciseras de principer enligt vilka nätinnehavaren ska planera, bygga och upprätthålla sitt elnät. Elnätet ska för det första uppfylla de kvalitetskrav på verksamheten som föreskrivits för elnätstypen i fråga. Dessutom ska elöverföringen och eldistributionen också i övrigt vara av god kvalitet i varje elnät. Av elnäten och elnätstjänsterna förutsätts det att de fungerar tillförlitligt och säkert vid normala klimatrelaterade, mekaniska eller andra yttre störningar som kan förutses. Det väsentliga är då att den externa händelsen är regelbunden och förutsägbar. Dessutom förutsätts det att elnätet och elnätstjänsterna fungerar så tillförlitligt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och vid sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen. Kravnivån är inte lika hög i störningssituationer under normala förhållanden och under undantagsförhållanden som i fråga om sådana normala och förväntade störningar som avses i 2 punkten. Ett centralt krav för elnäten med avseende på elsystemet är att de är kompatibla med elsystemet och vid behov kan anslutas till ett annat elnät. Vidare förväntas det av elnätet också att driftställen och kraftverk som uppfyller kraven kan anslutas till nätet. Nätinnehavaren ska även i övrigt kunna fullgöra de skyldigheter som hör till nätinnehavaren eller som denne ålagts med stöd av elmarknadslagen.

I 2 mom. föreslås en kompletterande bestämmelse enligt vilken nätinnehavaren ska planera, bygga och upprätthålla elnätet på ett sådant sätt att nätinnehavaren kan producera överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt. Nätinnehavaren ska således genom utveckling av sitt nät sträva efter att använda kostnadseffektiva nätlösningar och åtgärder. Enbart konkurrensutsättning av upphandlingen av investeringar eller åtgärder räcker således inte i sig för att uppfylla det krav på kostnadseffektivitet som ställs i bestämmelsen. I övrigt föreslås det inga ändringar i utvecklingskyldighetens innehåll eller tillämpningspraxis.

Marknaden pressar inte prissättningen av nätverksamheten, vilket innebär att nätinnehavaren inte på ett naturligt sätt sporras till att effektivisera sin verksamhet. En eventuell kostnadsineffektivitet kan kompenseras med högre priser, om nätinnehavarna inte styrs till kostnadseffektiv verksamhet med hjälp av nätreglering. Med kostnadseffektivitet i utbudet av nättjänster avses i detta sammanhang för det första företagets kostnadsnivå jämfört med de kostnader som företaget faktiskt har möjlighet till. Vid bedömningen av kostnadseffektiviteten när nätet utvecklas bör det dessutom beaktas att de sinsemellan jämförbara utvecklingsåtgärderna uppfyller de krav som ställs på elnätsverksamheten och nätinnehavaren i lagstiftningen, såsom kraven på nätets funktionsförmåga och nivån på leveranssäkerheten. Vidare bör utvecklingsåtgärdernas kostnadseffektivitet granskas som mer omfattande helheter och under åtgärdernas hela livscykel. Jämfört med ett alternativt förfarande för en enskild investering eller utvecklingsåtgärd innebär ett dyrare genomförandesätt inte som sådant ett förfarande som strider mot bestämmelserna, om åtgärden som en del av en större åtgärdshelhet som helhet betraktat leder till ett mer kostnadseffektivt utbud av nättjänster i nätinnehavarens elnät.

Energimyndigheten ska i fortsättningen också övervaka att utvecklingen av elnäten sker kostnadseffektivt. För Energimyndigheten föreslås i lagens 52 § nya befogenheter att bestämma att distributionsnätsinnehavaren ska ändra sin utvecklingsplan för distributionsnät ifall åtgärderna i planen inte som helhet betraktade kan anses vara kostnadseffektiva jämfört med sådana alternativa åtgärder som uppfyller kraven. Dessutom ska verket övervaka kostnadseffektiviteten i utbudet av nättjänster inom ramen för de nuvarande befogenheterna, t.ex. genom tillsyn över nätprissättningen. Styrningseffekterna av de tillsynsåtgärder som de föreslagna bestämmelserna i 19 och 52 § förutsätter bör vara i linje med den övriga nättillsynen. Därför behöver man, på grund av de ändringar som föreslås i 19 och 52 §, också i metoderna för tillsynen över nätprissättningen beakta de nya alternativa metoderna för utveckling av nätet och investeringarna i anslutning till dem, t.ex. beakta investeringarna i de priser per enhet för nätkomponenter som

används vid värderingen av nätet. På motsvarande sätt bör de nuvarande metoderna för utveckling av nätet och behandlingen av investeringar i anslutning till dem uppdateras i enlighet med nuläget, så att en jämförelse mellan nuvarande och nya metoder för utveckling av nätet blir likvärdig.

26 a §. Höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution. I paragrafen föreskrivs det om maximal godtagbar höjning av avgifterna för elöverföring och eldistribution. Det föreslås att den maximala höjning av avgifterna som ingår i 1 mom. sänks från 15 procent till 8 procent. I övrigt föreslås inga ändringar i bestämmelsen och dess tillämpningspraxis. De maximala höjningarna av avgifter bedöms enligt glidande granskningsperioder på tolv månader som börjar vid tidpunkten för varje höjning och som jämförs med tolv månadersperioderna före varje höjning. Den maximala höjningen beräknas fortfarande enligt kundgrupp utifrån de skattepliktiga avgifterna för elöverföring och eldistribution.

Syftet med bestämmelsen i paragrafen är inte att ge nätinnehavarna en självständig rätt att höja avgifterna för elöverföring och eldistribution, utan även villkoren i respektive avtal om elöverföring eller eldistribution samt 93 § i elmarknadslagen och bestämmelserna i övrig lagstiftning ska alltså tillämpas på höjningarna. På så sätt kan skäligheten hos en prishöjning som enligt den nya bestämmelsen kan betraktas som godtagbar även i fortsättningen i enskilda fall bedömas också enligt 4 kap. 1 § i konsumentskyddslagen (38/1978). På motsvarande sätt ska bestämmelserna om höjning av eldistributionsavgifter tas i beaktande t.ex. i fråga om den övergångsperiod som föreskrivs i 93 § 3 mom. i elmarknadslagen för enhetliga priser inom verksamhetsområdena för distributionsnätinnehavare som går samman. Det ska alltid finnas en övergångsperiod för harmoniseringen av priser, om prishöjningarna till följd av sammanslagningen skulle överstiga de föreskrivna maximihöjningarna för någon kundgrupp.

I samband med att de tariffstrukturer som nätinnehavarna tillämpar i sin prissättning ändras kan det ske t.o.m. stora förändringar i de olika tariffkomponenternas andel av kundgruppernas totalavgifter. Ändringarna i nätinnehavarnas tariffstrukturer bör därför genomföras så att de inte får oskäligt stora engångseffekter på den totalavgift som en kundgrupp betalar.

Den föreslagna bestämmelsen kompletterar bestämmelserna om prissättningen av nättjänster. Det föreskrivs särskilt om skäligheten i prissättningen av nättjänster i 24 §. Bestämmelser om det förfarande genom vilket Energimyndigheten fastställer metoderna för att prissätta nättjänsterna för nätinnehavarna innan de tas i bruk och om tillsynen över att de prissättningsmetoder som fastställts för nätinnehavarna iaktas finns i 3 kap. i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden.

Enligt 1 mom. får nätinnehavaren höja sina avgifter för elöverföring och eldistribution med högst 8 procent jämfört med de avgifter som nätinnehavaren tagit ut för elöverföring och eldistribution under de tolv månaderna som omedelbart föregår höjningen. Priseffekten av höjningen ska bedömas utifrån det totala priset inklusive skatt under en tolv månader lång granskningsperiod efter höjningen. I bestämmelsen fastställs således en övre gräns på 8 procent för enskilda höjningar av elöverförings- och eldistributionsavgifter. Om nätinnehavaren under den tolv månadersperiod som börjar efter höjningen genomför ytterligare höjningar av avgifterna för elöverföring eller eldistribution, får de avgiftshöjningar som nätinnehavaren tillämpar under denna period dock inte överstiga 8 procent av beloppet av de avgifter som tagits ut under de tolv månader som föregick den första höjningen. Av två på varandra följande glidande granskningsperioder på tolv månader får beloppet av avgifterna således vara högst 8 procent högre under den senare perioden jämfört med den tidigare. Läget före och läget efter höjningen av avgifterna ska bedömas utifrån den elöverförings- eller eldistributionsprodukt som vid respektive tidpunkt är

förmånligast för kundgruppen eller en enskild kund. En bedömning av höjningens storlek förutsätts därmed inte utifrån ändringarna i avgifterna för en och samma produkt, utan läget före höjningen kan beräknas för en annan produkt än i fråga om läget efter höjningen. Detta underlättar ibruktagandet av nya produkter och styr nätanvändarna till att utnyttja den produkt som är förmånligast för dem.

Energimyndigheten övervakar prissättningen enligt 26 a § med stöd av befogenheten i 9 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden. Enligt bestämmelsen ska Energimyndigheten förplikta den som bryter mot eller försummar de förpliktelser som föreskrivs i lagstiftningen om elmarknaden att rätta till sin överträdelse eller försummelse. I beslutet kan det bestämmas hur överträdelsen eller försummelsen ska rättas. Vidare kan det i beslutet också bestämmas att en avgift som tagits ut felaktigt ska betalas tillbaka till kunden, om inte återbäringsförfarandet enligt 14 § tillämpas.

Energimyndigheten ska beakta bestämmelserna om höjning av distributionsavgifter också när myndigheten i enlighet med 55 § i elmarknadslagen fastställer en övergångsperiod för harmoniseringen av priserna för olika distributionsområden som slås samman, eller när myndigheten beslutar att förlänga en utjämningsperiod för underskott med stöd av 14 § 3 mom. i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknadslagen.

Till den ändring som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen hör en övergångsbestämmelse som kompletterar ändringen. Bestämmelsen behövs för att den nya lägre gräns för den maximala höjningen som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen inte retroaktivt ska inskränka elnätinnehavarens rätt till sådan skälig avkastning på överföringstjänster som uppkommit medan den tidigare lagen var i kraft. Till följd av övergångsbestämmelsen inverkar den bestämmelse som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen således inte retroaktivt på utjämnningen av elnätinnehavarnas underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019. Till denna del bedöms det att lagförslaget gällande 26 a § i elmarknadslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

52 §. Utvecklingsplan för distributionsnät. Distributionsnätinnehavaren ska utarbeta en utvecklingsplan för sitt distributionsnät som styr distributionsnätinnehavarens nätutvecklingsverksamhet och fullgörandet av de lagstadgade skyldigheter som hänför sig till den. Utvecklingen av distributionsnäten och förbättringen av nivån på leveranssäkerheten ska övervakas med hjälp av en utvecklingsplan för distributionsnät. Det föreslås att bestämmelsen om utvecklingsplanen för distributionsnät kompletteras så att man med hjälp av planen ska kunna övervaka att nätinnehavaren planerar, bygger och upprätthåller sitt elnät så att utbudet av elnätstjänster för nätanvändarna är kostnadseffektivt. Genom paragrafen genomförs också bestämmelserna i artikel 32 i elmarknadsdirektivet om utvecklingsplanen för distributionsnät i den nationella lagstiftningen. Direktivets krav i fråga om distributionsnätinnehavarens utvecklingsplaner utvidgas till att gälla alla distributionsnätinnehavare med undantag för slutna distributionsnät, eftersom behovet att reglera utvecklingen av distributionsnäten och förbättrandet av deras leveranssäkerhet samt kostnadseffektiviteten i nätinnehavarens utvecklingsverksamhet är motiverat för att trygga en god kvalitet på eldistributionen och leveranssäkerheten samt ett skäligt pris på nättjänsterna i hela Finland.

Enligt 1 mom. ska utvecklingen av distributionsnätinnehavarens distributionsnät grunda sig på en öppen utvecklingsplan för distributionsnätet, som ska innehålla åtminstone 1) en plan för de centrala investeringar i distributionsnätet som behövs för upprätthållande av överföringskapaciteten i distributionsnätet samt för anslutning av ny elproduktionskapacitet och nya laster till distributionsnätet under de följande tio åren, inklusive laddningspunkter för elfordon och

behov av landströmsförsörjning för havsgående fartyg och fartyg i inlandssjöfart, 2) de åtgärder som leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls och upprätthålls i distributionsnätet, 3) en plan för eventuell användning av flexibilitet i elförbrukningen, ellager, distributionsnätsinnehavarens energieffektivitetsåtgärder och andra resurser som ett alternativ till en utvidgning av distributionsnätets överföringskapacitet och 4) lämpliga jämförelser av kostnadseffektiviteten hos utvecklingsåtgärderna för distributionsnätet. Syftet med förslaget är att distributionsnätsinnehavarna ska beakta alla tillgängliga möjliga åtgärder för att höja nivån på leveranssäkerheten. Utöver jordkablar bör man också beakta andra alternativ för att förbättra leveranssäkerheten. Den bedömning som ingår i utvecklingsplanerna ska i regel gälla de allmänna principerna för nätutveckling samt utbudet av lösningar och kostnadsanalys på företagsnivå samt deras ändamålsenlighet. Vid bedömningen av kostnadseffektiviteten bör man beakta de totala kostnaderna under investeringarnas livscykel. Distributionsnätsinnehavaren ska genom lämpliga jämförelser visa att de åtgärder som ingår i utvecklingsplanen som helhet betraktade är kostnadseffektiva jämfört med alternativa åtgärder som uppfyller kraven.

Enligt 2 mom. ska utvecklingsplanen innehålla detaljerade åtgärder som är fördelade på perioder om två kalenderår och som systematiskt och långsiktigt förbättrar distributionsnätets tillförlitlighet och säkerhet och som leder till att distributionsnätet uppfyller de krav som föreskrivs i 51 och 119 §. I utvecklingsplanen ska man utifrån nätanvändarnas rimliga behov fästa vikt vid att eltillgången tryggas på elförbrukningsplatser med funktioner och tjänster som är viktiga för att säkerställa ledningen av och säkerheten i samhället, befolkningens försörjning eller näringslivets funktionsförmåga. Befolkningens försörjning förutsätter en kontinuerlig funktionsförmåga inom vissa centrala samhällsfunktioner och ekonomiska sektorer. Funktioner som är viktiga med avseende på befolkningens försörjning kan också anses omfatta t.ex. sjukhus, hälsostationer, ålderdomshem och vårdinrättningar för utvecklingsstörda. Funktioner som är viktiga med avseende på säkerställandet av näringslivets funktionsförmåga kan vara bl.a. kritiska basstationer för kommunikationsnät. Utvecklingsplanen ska också säkerställa öppenheten när det gäller behövliga flexibilitetstjänster på medellång och lång sikt. Med flexibilitetstjänster avses i detta moment tjänster som distributionsnätsinnehavarna kan skaffa av sådana parter på elmarknaden som bedriver decentraliserad produktion, förbrukningsflexibilitet eller energilagring, när dessa tjänster bidrar till att stödja en effektiv och säker användning och utveckling av distributionsnätet. Vid placeringen av de elledningar som ingår i utvecklingsplanen ska man i den mån det är möjligt utnyttja dragningar som är gemensamma med andra samhällstekniska nät. Sådana kan vara t.ex. kommunikationsnät samt vatten- och avloppsnät. Man strävar efter att effektivisera planmässigheten vid installering av kablar samt samarbetet med kommunikationsnäten.

Enligt 3 mom. ska utvecklingsplanen utarbetas minst vartannat år. Distributionsnätsinnehavaren ska höra relevanta nätanvändare och innehavare av stamnät och högspänningsdistributionsnät om utvecklingsplanen. Distributionsnätsinnehavaren ska publicera utvecklingsplanen tillsammans med resultaten av hörandet.

Trots att utvecklingsplanen är offentlig ska distributionsnätsinnehavaren vid utarbetandet av den beakta bestämmelsen om sekretess och förbud mot utnyttjande i 76 §. Utvecklingsplanen ska inte innehålla uppgifter som strider mot sekretessen enligt 76 §.

Enligt 4 mom. ska utvecklingsplanen och resultaten av hörandet lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att distributionsnätsinnehavaren gör ändringar i planen, om 1) utvecklingsplanen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom., 2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls eller 3) de åtgärder som ingår i

utvecklingsplanen som helhet betraktade inte är kostnadseffektiva jämfört med alternativa åtgärder som uppfyller kraven. Energimyndigheten kan i en situation där distributionsnätsinnehavaren försummar att genomföra utvecklingsplanen ålägga distributionsnätsinnehavaren att genomföra sin plan. Försummelse av ett beslut som Energimyndigheten fattat i en sådan situation kan betraktas som försummelse eller överträdelse av utvecklingsskyldigheten.

I 5 mom. föreslås för Energimyndigheten ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planen ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

100 §. Standardersättning på grund av avbrott i eldistributionen eller elleveransen. I paragrafen föreskrivs det om standardersättningar i samband med avbrott i eldistributionen och elleveransen, dvs. elavbrott. Det föreslås att paragrafens bestämmelser om de tidsgränser som berättigar till standardersättning ändras som kompensation för att tidsfristen för nätsinnehavarna att uppfylla kraven på driftsäkerhet i distributionsnätet enligt 51 § skjuts fram med högst åtta år. En förbättring av standardersättningarna för avbrott kompenserar för att kraven på driftsäkerhet kommer att uppfyllas med fördröjning i fråga om en del av nätanvändarna.

I 2 mom. föreslås det att systemet med standardersättning ändras så att slutförbrukaren i fortsättningen som standardersättning får en rabatt på 50 procent på den årliga överföringsavgiften för ett avbrott som varat i 48—72 timmar i stället för det nuvarande avbrottet på 72—120 timmar. Vidare får slutförbrukaren som standardersättning en rabatt på 100 procent på den årliga överföringsavgiften för ett avbrott på 72—120 timmar i stället för det nuvarande avbrottet på 120—192 timmar och en rabatt på 150 procent på den årliga överföringsavgiften för ett avbrott på 120—288 timmar i stället för det nuvarande avbrottet på 192—288 timmar.

119 §. Övergångsbestämmelse om driftsäkerheten i ett distributionsnät. I övergångsbestämmelsen i 119 § föreskrivs det om en övergångsperiod inom vilken distributionsnätsinnehavaren ska uppfylla de krav på driftsäkerhet i distributionsnätet som anges i 51 § samt om verkställigheten av kraven. Det undantagsförfarande som föreskrivs i 2 och 3 mom., enligt vilket distributionsnätsinnehavarna på vissa grunder har kunnat få extra tid för att förverkliga målen för driftsäkerheten, ersätts med en ny bestämmelse i 2 mom. Enligt det föreslagna 2 mom. ska tidsfristen för att förverkliga målen i fråga om driftsäkerheten i distributionsnätet förlängas för de distributionsnätsinnehavare vars andel jordkablar i medelspänningsnätet vid utgången av 2018 har varit högst 60 procent. Förfarandet med undantagstillstånd slopas. Bestämmelsen i 1 mom. förblir alljämt i kraft, men den ska i fortsättningen tillämpas på de distributionsnätsinnehavare inom vars ansvarsområde andelen jordkablar i medelspänningsnätet har överskridit 60 procent den 31 december 2018. De gällande bestämmelserna i paragrafen ska också tillämpas på distributionsnätsinnehavare som omfattas av tillämpningsområdet för det föreslagna 2 mom. tills den nya bestämmelsen träder i kraft. Syftet med den nya bestämmelsen i 2 mom. är inte att ändra det krav i 1 mom. som gäller alla distributionsnätsinnehavare och enligt vilket kraven på driftsäkerhet ska uppfyllas för minst 50 procent av alla distributionsnätsanvändare, med undantag för fritidsbostäder, senast den 31 december 2019.

I paragrafen föreslås ett nytt 2 mom. som ska tillämpas på de distributionsnätsinnehavare som inom sitt ansvarsområde hade en andel jordkablar på högst 60 procent i medelspänningsnätet den 31 december 2018. Med medelspänningsnät avses ett distributionsnät med en nominell spänning på minst en kilovolt men under 70 kilovolt. Dessa distributionsnätsinnehavare ska inom sitt ansvarsområde uppfylla kraven i 51 § 1 mom. 2 och 3 punkten senast den 31 december 2036. Kraven ska då uppfyllas så att minst 75 procent av alla som använder distributionsnätet, med undantag för fritidsbostäder, uppfyller dem senast den 31 december 2028. Tidsfristen för

uppfyllande av kraven skjuts således fram med åtta år i fråga om det slutliga målet och med fem år i fråga om delmålet. För distributionsnätens vidkommande hör strandområdena och fritidsbosättningen på dem till de svåraste och dyraste objekten när det gäller att förverkliga de föreslagna målen för leveranssäkerheten. Därför föreslås det att fritidsbostäder inte ska omfattas av delmålet. På detta sätt kan nätinnehavaren granska de åtgärder som ska vidtas sist inom dessa områden i fråga om prioriteringsordningen.

En förlängning av tidsfristen för uppfyllande av kraven på driftsäkerhet i distributionsnät ändrar i betydande grad den regleringsmiljö som gäller distributionsnätinnehavare. Styrningseffekterna av de föreslagna bestämmelserna i 119 § 2 och 3 mom. bör vara i linje med den övriga nättillsynen. På grund av de ändringar som föreslås i de nämnda bestämmelserna behöver man också i metoderna för tillsynen över nätprissättningen beakta en förlängning av tidsfristen för uppfyllande av kraven på leveranssäkerhet och de ändringar i distributionsnätinnehavarnas investeringar och finansieringen av dem som hänför sig till den förlängningen. Konsekvenserna av förändringar i verksamhetsmiljön bör beaktas t.ex. i de olika element i metoderna för beräkning av distributionsnätinnehavarnas tariffer som hänför sig till finansieringen av investeringar och som sporrar till investeringar.

1.2 Lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

14 §. Energimyndighetens beslut efter tillsynsperioden. Enligt 3 mom. kan Energimyndigheten av vägande skäl förlänga den utjämningsperiod för överskott eller underskott som avses i 1 mom. med högst fyra år. Ett vägande skäl som berättigar till förlängning av utjämningsperioden kan t.ex. vara det att Energimyndighetens beslut enligt 1 mom. har ändrats avsevärt under utjämningsperioden till följd av ändringssökande. Ett vägande skäl kan också vara ett myndighetsbeslut eller någon annan åtgärd som i betydande grad har påverkat nätinnehavarens överförings- eller distributionsavgifter, eller en exceptionellt stor ökning av nätinnehavarens kostnader till följd av en storm, något annat plötsligt väderfenomen eller en plötslig förändring i naturförhållandena. I ett sådant fall kan genomförandet av utjämningsperioden leda till oändamålsenligt stora förändringar i överföringsavgifterna för både nätinnehavaren och dennes kunder. Avsikten är att förlängning ska beviljas på ansökan av nätinnehavaren. Energimyndigheten ska dock alltid förlänga utjämningsperioden för underskott med högst fyra år, om den begränsning av höjningarna av överförings- och distributionsavgifter som föreskrivs i 26 a § i elmarknadslagen eller i 24 § i naturgasmarknadslagen har hindrat nätinnehavaren från att täcka det underskott som Energimyndigheten fastställt genom sitt tillsynsbeslut under den tillsynsperiod som följer på den då underskottet uppkom. Nätinnehavarens rätt till förlängning ska i detta fall endast gälla den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av begränsningen enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen. Ansökan ska göras innan den utjämningsperiod löper ut för vilken förlängning söks. Bestämmelsen behövs eftersom avsikten med en begränsning i fråga om höjningen av överförings- och distributionsavgifterna för el och naturgas inte är att ändra vare sig de tillsynsmetoder som gäller bedömningen av skäligheten i prissättningen av överföringen eller distributionen eller ingripa i prisnivån för överföringen eller distributionen granskat enligt ett granskningsintervall som baserar sig på en tillsynsperiod och enligt en utjämningsperiod som föreskrivs i regelverket. På grund av de negativa effekter som sammanhänger med ackumuleringen av underskott finns det inte orsak att utan vägande skäl bevilja nätinnehavaren tilläggstid att samla in underskotten till företagets förmögenhet.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I den föreslagna lagen om ändring av elmarknadslagen ingår ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter. Det normgivningsbemyndigande som föreslås i propositionen motsvarar de normgivningsbemyndiganden som sedan tidigare ingår i elmarknadslagen och bemyndigandet avses bli genomfört enligt de riktlinjer som omfattats i 2013 års lag.

De normgivningsbemyndiganden som ges Energimyndigheten i elmarknadslagen gäller särskilt de detaljer och tillvägagångssätt kring fullgörandet av olika anmälningsskyldigheter som föreskrivs särskilt för elföretag. Ett bemyndigande för Energimyndigheten att utfärda närmare föreskrifter ingår i den föreslagna 52 § i elmarknadslagen. Normgivningsbemyndigandet gäller utfärdande av närmare föreskrifter om de uppgifter som ska lämnas i utvecklingsplanen för distributionsnät, om lämnande av planen till Energimyndigheten samt om ordnande av hörande om utvecklingsplanen.

3 Ikraftträdande

De lagar som ingår i regeringens proposition föreslås träda i kraft så snart som möjligt för att propositionen så snart som möjligt ska börja påverka de stigande priserna på eldistribution och de bakomliggande orsakerna till dem. Målet är att Energimyndigheten ska meddela ett normbeslut enligt den nya bestämmelsen om de uppgifter som ska uppges i utvecklingsplanen för distributionsnät samt om sådant förfarande vid hörande som gäller utvecklingsplanerna så snart som möjligt efter ikraftträdandet av lagen.

I ikraftträdandebestämmelsen i elmarknadslagen föreslås det övergångsbestämmelser som hänför sig till ändringen av höjningarna av avgifterna för elöverföring och eldistribution, ändringarna av standardersättningarna för avbrott i eldistributionen och elleveransen och utarbetandet av utvecklingsplaner för distributionsnät. Det föreslagna 100 § 2 mom. avses träda i kraft först den 1 januari 2024. Senareläggningen av tiden för att uppfylla kraven i fråga om distributionsnätets driftsäkerhet bedöms inverka på slutförbrukarnas servicenivå senast från och med denna tidpunkt.

I 2 mom. i ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs det om en övergångsbestämmelse som kompletterar 26 a § 1 mom. Enligt bestämmelsen ska Energimyndigheten bevilja nätinnehavaren en i 14 § 3 mom. i tillsynslagen avsedd förlängning av utjämningsperioden för underskott till underskottets hela belopp, om nätinnehavaren har ansökt om förlängning för ett underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019. Energimyndigheten kan på ansökan av nätinnehavaren dessutom fortsätta den förlängning av utjämningsperioden för underskott som beviljats med stöd av övergångsbestämmelsen med högst fyra tilläggsår, om underskottet har uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019. Förlängningen gäller i detta fall den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av begränsningen av höjningarna av överförings- och distributionsavgifter enligt 26 a § i elmarknadslagen. Ansökan ska göras under giltighetstiden för den beviljade förlängningen, dock tidigast sex månader innan förlängningen löper ut. Övergångsbestämmelsen behövs för att den nya lägre gräns för den maximala höjningen som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen inte retroaktivt ska inskränka nätinnehavarens rätt till sådan skälig avkastning på överföringstjänster som uppkommit medan den tidigare lagen var i kraft. Till följd av övergångsbestämmelsen inverkar den bestämmelse som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen således inte retroaktivt på utjämnningen av underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019. Till denna del bedöms det att förslaget till ändring av 26 a § i elmarknadslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

I 3 mom. i ikraftträdandebestämmelsen föreskrivs det att om eldistributionen eller elleveransen är avbruten när 100 § 2 mom. träder i kraft, anses avbrottet vid tillämpning av 2–5 punkten ha börjat från ikraftträdandet av lagändringen. De bestämmelser som leder till högre standardersättning ska således inte tillämpas retroaktivt på avbrott som har börjat innan lagändringen trätt i kraft.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

4.1 Egendomsskydd

Grundlagsutskottet har tidigare med avseende på grundlagens 15 § om egendomsskydd bedömt förslag som för bland annat ägarna till el-, naturgas- och teleföretag inneburit sådana skyldigheter eller begränsningar i fråga om rätten att nyttja egendom som syftat till att skapa eller trygga konkurrensvillkor. Utskottet har i dessa sammanhang som etablerad praxis utgått ifrån att skyldigheterna och begränsningarna är grundlagsenliga med beaktande av den speciella karaktären hos den egendom det i varje enskilt fall har varit fråga om, om de grundar sig på exakta bestämmelser i lag och är rimliga ur ägarens synvinkel (till exempel GrUU 2/1986 rd, GrUU 19/1994 rd, GrUU 1/1996 rd, GrUU 47/1996 rd, GrUU 4/2000 rd, GrUU 34/2000 rd, GrUU 8/2002 rd, GrUU 63/2002 rd och GrUU 36/2004 rd).

Grundlagsutskottet har ansett att det i princip är nödvändigt och acceptabelt att näringsverksamheten regleras i en marknadssituation där det råder s.k. naturligt monopol (till exempel GrUU 4/2000 rd och GrUU 36/2004 rd). I ett sådant läge är det enligt utskottets mening motiverat att främja konkurrensen och skydda kundernas rättigheter av förmögenhetsvärde genom effektivare metoder än vanligt. Utskottet har även ansett att vid bedömningen av att bestämmelserna är tillräckligt exakta kan hänsyn tas till omständigheternas delvis bokföringsmässiga och därmed tekniska särdrag liksom det faktum att regleringen i första hand gäller elaffärsverksamhet och inte enskilda (t.ex. GrUU 2/2004 rd, GrUU 36/2004 rd och GrUU 32/2009 rd). Utskottet har dessutom fäst vikt vid ordnande av lämplig rättssäkerhet för verksamhetsutövarna (till exempel GrUU 36/2004 rd).

Genom de föreslagna bestämmelserna om höjning av priserna på elöverföring och eldistribution begränsas nättinnehavarens och näringsidkarens rätt att bestämma hur användningen av dess egendom ska prissättas. Denna typ av bestämmelser ska bedömas också med hänsyn till det egendomsskydd som tryggas i 15 § 1 mom. i grundlagen och den näringsfrihet som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen. Grundlagsutskottet har ansett att begränsningen av användningen av egendom inte ska kränka ägarens rätt att normalt, skäligt och rationellt disponera över sin egendom. Skyldigheten att överlåta nyttjanderätt får inte hindra ägaren eller verksamhetsutövaren från att disponera över egendomen på ett sätt som ger den skäliga nytta som han eller hon önskar. För att egendomen ska kunna disponeras på ett skäligt sätt bör nättinnehavaren ges garantier för en skälig ersättning för elöverföringstjänsterna (t.ex. GrUU 2/1986 rd och 19/1994 rd). Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande även fäst vikt vid det faktum att det är skäl att överväga en komplettering av paragrafens ordalydelse till denna del, så att bestämmelsen om prissättning av nättjänster inte tolkas främst ur kundens synvinkel (GrUU 19/1994 rd). Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelserna om prisreglering till exempel i utlåtandena GrUU 49/2005 rd, GrUU 32/2009 rd och GrUU 28/2012 rd.

Skyldigheter eller begränsningar som gäller användningen av egendom ingår i 19 § (skyldighet att utveckla nätet), 26 a § (höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution) och 119 § (övergångsbestämmelse om driftsäkerheten i ett distributionsnät) i förslaget till ändring av elmarknadslagen.

I fråga om de föreslagna bestämmelserna om skyldighet att utveckla nätet i 19 och 119 § i elmarknadslagen finns det godtagbara grunder i anknytning till regleringen av naturligt monopol och genomförandet av unionens energimarknadslagstiftning. Bestämmelserna har samordnats med grundlagsutskottets utlåtandep Praxis. De föreslagna begränsningarna av användningen av egendom kränker inte ägarens rätt till normal, skälig och rationell användning av egendomen. Bestämmelserna om nätprissättningen i elmarknadslagen har definierats så att de inte hindrar ägaren och verksamhetsutövaren från att använda sin egendom på ett sätt som enligt grundlagsutskottets vedertagna utlåtandep Praxis ger en viss skälig nytta. För att möjligheten att använda egendomen på ett skäligt sätt ska kunna kvarstå tryggas nätinnehavaren en skälig ersättning för överföringstjänsterna. De bestämmelser om skyldigheten för elnätsinnehavare att utveckla nätet som föreslås i 19 och 119 § i elmarknadslagen bedöms vara problemfria med avseende på grundlagen även med hänsyn till nätinnehavarnas ställning, egendomens speciella karaktär, kravet att regleringen ska grunda sig på exakta bestämmelser samt regleringens rimlighet ur ägarens och näringsidkarens synvinkel. Den föreslagna regleringen av elnätsinnehavarens utvecklingskyldighet är påkallad av ett vägande samhälleligt behov och proportionell.

De bestämmelser som föreslås i 19 och 119 § i elmarknadslagen bedöms inte med beaktande av de ovan beskrivna omständigheterna vara problematiska med avseende på 15 och 18 § i grundlagen.

Även för den föreslagna regleringen av prissättningen i 26 a § i elmarknadslagen finns det godtagbara grunder i anknytning till regleringen av naturligt monopol. Den föreslagna regleringen av nätprissättningen är påkallad av ett vägande samhälleligt behov och proportionell. Avsikten har varit att anpassa regleringen till grundlagsutskottets utlåtandep Praxis. Den föreslagna regleringen av nätprissättningen bedöms vara problemfri med avseende på grundlagen när den föreslagna bestämmelsen bedöms i förhållande till nätinnehavarnas ställning, egendomens speciella karaktär och kravet på att regleringen ska grunda sig på exakta bestämmelser. Bedömningen påverkas delvis av att bestämmelserna i 26 a § i elmarknadslagen inte tillämpas retroaktivt på det underskott enligt regelverket för överförings- och distributionsavgifter som uppkommit innan lagen trädde i kraft och som Energimyndigheten har fastställt. Dessutom innehåller regleringen en möjlighet att avvika från prisregleringen genom Energimyndighetens beslut, om avvikelser är nödvändig för att förutsättningarna för beviljande av elnätstillstånd eller nätinnehavarens lagstadgade skyldigheter ska kunna uppfyllas.

För den sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen av överförings- och distributionspriser som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen bedöms det att det dock finns specialvillkor som beror på egendomsskyddet i grundlagen. Grundlagsutskottets utlåtandep Praxis bör beaktas när gränsvärdet bestäms. Den föreslagna begränsningen av användningen av egendom ska inte kränka ägarens rätt till normal, skälig och rationell användning av egendomen. De föreslagna bestämmelserna om prissättningen bör specificeras så att de inte hindrar ägaren och verksamhetsutövaren från att använda sin egendom på ett sätt som enligt grundlagsutskottets vedertagna utlåtandep Praxis ger en viss skälig nytta. För att möjligheten att använda egendomen på ett skäligt sätt ska kunna kvarstå bör nätinnehavaren tryggas en skälig ersättning för överföringstjänsterna. På grund av dessa specialvillkor ska den övre gränsen för den maximala höjningen inte fastställas till en så låg nivå att den kan minska den skäliga avkastningen enligt de metoder för beräkning av tariffer som Energimyndigheten fastställt inom ramen för sin behörighet eller så att nätinnehavarna inte kan göra de investeringar i sina nät som behövs för att säkerställa att näten fungerar. Med beaktande av grundlagsutskottets ovan beskrivna utlåtandep Praxis kan en gräns som har fastställts till en för låg nivå i detta avseende vara problematisk när det gäller egendomsskyddet i grundlagen.

Det är svårt att bestämma en lägre gräns för den maximala höjningen än den nuvarande gränsen på 15 procent så att den inte blir problematisk med avseende på grundlagens egendomsskydd, eftersom nätt innehavarnas ekonomiska situation och finansieringsbehov varierar kraftigt. Dessutom har flera nätt innehavare på eget initiativ följt en försiktig tariff linje, som har lett till att Energimyndigheten har fastställt stora underskott för dem under tidigare tillsynsperioder i förhållande till den tillåtna maximiavkastningen under tillsynsperioden. Vid beredningen av propositionen har man strävat efter att bedöma konsekvenserna av en sänkning av den övre gränsen för den maximala höjningen på basis av underskotten i den maximala tillåtna avkastning som nätt innehavarna fått under den tillsynsperiod som omfattade åren 2016–2019. Nätt innehavarna har under de kommande åren tid att anpassa sin verksamhet till en lägre övre gräns för den maximala höjningen än för närvarande, till skillnad från vad som gäller den tillsynsperiod som upphört. Avkastningen för dem som äger nätet beräknas också minska till följd av den sänkta ränta på kapital som ingår i de beräkningsmetoder som Energimyndigheten fastställt och de priser per enhet som används vid fastställandet av den intäktsbas som nättillgångarna utgör, så att konsekvenserna av minskningen sträcker sig åtminstone till den senare hälften av 2020-talet. Det bedöms därför att det finns ett spelrum för nedskärningar i framtida prishöjningar, men det är svårt att göra en exakt bedömning av detta.

Vid bedömningen ska det dock beaktas att sänkningen av gränsvärdet för den maximala höjningen på basis av den tillsynsperiod som avslutades 2019 de facto verkar resultera i att den skäligen avkastningen minskar för en del nätt innehavare, även om nätt innehavaren fullt ut utnyttjar de flexibla mekanismer som anges i lagstiftningen. Till grund för denna slutsats ligger vetskapen om att utvecklandet av näten åren 2016-2019 ser ut att med några eventuella enskilda undantag uppfylla de krav som ställs i lagstiftningen, vilket framgår av Energimyndighetens nätövervakningsuppgifter. Detta talar för en måttlig sänkning av gränsvärdet.

Grundlagsutskottet har inte tidigare uttalat sig i denna fråga.

I regeringspropositionen föreslås det att gränsen för den årliga maximala höjningen av avgifter för elöverföring och eldistribution enligt 26 a § i elmarknadslagen sänks från 15 procent till 8 procent. Eftersom det är oklart om en sådan betydande sänkning av gränsen för den årliga maximala höjningen eventuellt är problematisk med avseende på egendomsskyddet enligt 15 § 1 mom. i grundlagen, anser regeringen att det är önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande om förslaget till ändring av 26 a § i elmarknadslagen.

Grundlagsutskottets tidigare utlåtandep Praxis verkar också förutsätta att nätt innehavarens underskott som uppkommit innan en lägre maximal höjning fastställdes ska lämnas utanför den lägre maximala höjningen. Eftersom det enligt det nuvarande regelverket är möjligt att täcka tillsynsperiodens underskott under nästa tillsynsperiod, kan en lägre gräns utan övergångsperiod retroaktivt minska nätt innehavarens skäligen avkastning under den föregående tillsynsperioden. Till följd av den övergångsbestämmelse som föreslås i elmarknadslagen inverkar den bestämmelse som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen inte retroaktivt på utjämnningen av elnätsinnehavarnas underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde vid utgången av 2019. Till denna del bedöms förslaget till ändring av 26 a § i elmarknadslagen inte vara problematiskt med avseende på egendomsskyddet i 15 § 1 mom. i grundlagen.

4.2 Näringsfrihet

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Principen om näringsfrihet enligt grundlagen betraktas som en huvudregel för näringsutövande, men det är ändå möjligt att

frånga denna regel genom att tillståndsplikt föreskrivs. Bestämmelser om tillståndsplikt ska alltid utfärdas genom lag som ska uppfylla de krav på noggrann avgränsning och exakthet som gäller inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet. Inskränkningarnas huvudsakliga innehåll, t.ex. inskränkningarnas omfattning och villkor, ska framgå av lagen (t.ex. GrUU 34/2012 rd, GrUU 19/2009 rd, GrUU 31/2006 rd).

Grundlagsutskottet har granskat tillståndssystemen i elmarknadslagen och naturgasmarknadslagen i utlåtandena GrUU 36/2004 rd, GrUU 62/2002 rd och GrUU 4/2000 rd.

I 4 § 2 mom. i förslaget till ändring av elmarknadslagen föreskrivs det om gränserna för tillståndsplikt för elnätsverksamheten.

Den föreslagna regleringen grundar sig på unionens energimarknadslagstiftning som förpliktar medlemsstaterna att utse innehavare av överförings- och distributionsnät och säkerställa att nätverksamhet utövas endast av verksamhetsutövare som medlemsstaterna godkänt och som uppfyller tillståndsvillkoren. Regleringen av tillståndspliktig nätverksamhet grundar sig på exakta och noggrant avgränsade bestämmelser i lag, av vilka nätinnehavarnas och verksamhetsutövarnas rättigheter och skyldigheter framgår. Det finns i fråga om regleringen godtagbara grunder som hänför sig till genomförandet av unionens energimarknadslagstiftning och ett effektivt genomförande av lagstiftningen om energinät. Den föreslagna regleringen bedöms inte vara problematisk med tanke på 18 § 1 mom. i grundlagen.

4.3 Delegering av lagstiftningsbehörigheten

I 52 § i den föreslagna lagen om ändring av elmarknadslagen ingår ett bemyndigande för Energimyndigheten att utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska lämnas i utvecklingsplanen för distributionsnät, om lämnande av planen till Energimyndigheten samt om ordnande av sådant hörande som gäller planen.

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i lag. Bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag ska dock utfärdas genom lag. Enligt 80 § 2 mom. i grundlagen kan även andra myndigheter genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande ska vara exakt avgränsat. Av grundlagen följer dessutom att de frågor som bemyndigandet täcker måste preciseras exakt i lag (GrUU 34/2000 rd).

Grundlagsutskottet har utvärderat de bestämmelser om bemyndigande att utfärda normer som finns i elmarknadslagen och naturgasmarknadslagen i utlåtandena GrUU 4/2000 rd, GrUU 62/2002 rd, GrUU 36/2004 rd och GrUU 37/2004 rd.

Bemyndigandet i lagförslaget har utarbetats med beaktande av grundlagsutskottets utlåtandepraxis. Det föreslagna bemyndigandet har begränsats till att gälla endast detaljer av teknisk art, när grunderna för den rättsliga ställningen fastställs utifrån bestämmelserna i lagen. Bestämmelsen om bemyndigande har tagits in i och anknutits i sak till den paragraf som gäller det som ska regleras. Normgivningsbemyndigandet har även i övrigt angivits så noggrant och exakt som möjligt. Den föreslagna bestämmelsen är nödvändig eftersom föremålet för regleringen är av teknisk art. Utfärdande av föreskrifter som hör till Energimyndighetens behörighet är endast i

någon mån förenat med ändamålsenlighetsprövning. Det föreslagna bemyndigandet är för Energimyndighetens del motiverat med tanke på den särskilda sakkunskap som regleringen förutsätter.

Det normgivningsbemyndigande som ingår i lagförslagen bedöms inte strida mot 80 § i grundlagen.

4.4 Bedömning av lagstiftningsordningen

På ovannämnda grunder bedömer regeringen att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av den ändring som föreslås i 26 a § i elmarknadslagen anser regeringen det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i elmarknadslagen (588/2013) 119 § 3 mom., sådant det lyder i lag 590/2017,
ändras 4 § 2 mom., 19 § 2 mom., 26 a § 1 mom., 52 §, 100 § 2 mom. och 119 § 2 mom., av
dem 26 a § 1 mom. sådant det lyder i lag 590/2017, samt
fogas till 3 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1430/2014 och 108/2019, en ny 5 a
punkt och till 13 § 2 mom. en ny 2 a punkt, som följer:

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5 a) *direktledning* en elledning som ansluter en separat produktionsenhet till en separat kund och en elledning som ansluter en producent och en elleverantör till deras egna lokaler, dotterföretag eller kunder för direkt elleverans,

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Tillståndsplikten omfattar inte

- 1) elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet,
- 2) eldistribution genom en direktledning, om den el som distribueras har producerats vid småskalig elproduktion.

13 §

Byggande av distributionsnät

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

2 a) det är fråga om en direktledning genom vilken småskalig elproduktion ansluts till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps nät,

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

-
- Elnätet ska planeras, byggas och upprätthållas så att
- 1) det uppfyller kvalitetskraven på elnätsverksamhet och den tekniska kvaliteten på elöverföringen och eldistributionen också i övrigt är god,
 - 2) det och elnätstjänsterna fungerar tillförlitligt och säkert vid normala klimatrelaterade, mekaniska eller andra yttre störningar som kan förutses,
 - 3) det och elnätstjänsterna fungerar så tillförlitligt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och vid sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011),
 - 4) det är kompatibelt med elsystemet och vid behov kan anslutas till ett annat elnät,
 - 5) driftställen, kraftverk och ellager som uppfyller kraven kan anslutas till elnätet,
 - 6) nätinnehavaren kan producera överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt,
 - 7) nätinnehavaren utöver kraven i 1–6 punkten kan fullgöra de övriga skyldigheter som hör till nätinnehavaren eller som denne ålagts med stöd av denna lag.
-

26 a §

Höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution

Nätinnehavaren får höja sina avgifter för elöverföring och eldistribution med högst 8 procent jämfört med de avgifter som nätinnehavaren tagit ut för elöverföring och eldistribution under de tolv månader som omedelbart föregår höjningen. Om nätinnehavaren under den period på tolv månader som börjar från och med höjningen höjer avgifterna för elöverföring och eldistribution ytterligare, får summan av de avgiftshöjningar som tas ut under denna tid inte heller överstiga 8 procent av beloppet av de avgifter som tagits ut under de tolv månader som föregick den första höjningen.

52 §

Utvecklingsplan för distributionsnät

Utvecklingen av distributionsnätsinnehavarens distributionsnät ska grunda sig på en öppen utvecklingsplan för distributionsnätet som ska innehålla

- 1) en plan för de centrala investeringar i distributionsnätet som behövs för upprätthållande av överföringskapaciteten i distributionsnätet samt för anslutning av ny elproduktionskapacitet och nya laster till distributionsnätet under de följande tio åren, inklusive laddningspunkter för elfordon och behov av landströmsförsörjning för havsgående fartyg och fartyg i inlandssjöfart,
- 2) de åtgärder som leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls och upprätthålls i distributionsnätet,
- 3) en plan för eventuell användning av flexibilitet i elförbrukningen, ellager, distributionsnätsinnehavarens energieffektivitetsåtgärder och andra resurser som ett alternativ till en utvidgning av distributionsnätets överföringskapacitet,
- 4) lämpliga jämförelser av kostnadseffektiviteten hos utvecklingsåtgärderna för distributionsnätet.

Utvecklingsplanen ska innehålla detaljerade åtgärder som är fördelade på perioder om två kalenderår och som systematiskt och långsiktigt förbättrar distributionsnätets tillförlitlighet och säkerhet och som leder till att distributionsnätet uppfyller de krav som föreskrivs i 51 och 119

§. I utvecklingsplanen ska man utifrån nätanvändarnas rimliga behov fästa vikt vid att eltillgången tryggas på elförbrukningsplatser med funktioner och tjänster som är viktiga för att säkerställa ledningen av och säkerheten i samhället, befolkningens försörjning eller näringslivets funktionsförmåga. Utvecklingsplanen ska säkerställa öppenheten när det gäller behövliga flexibilitetstjänster på medellång och lång sikt. Vid placeringen av de elledningar som ingår i utvecklingsplanen ska man i den mån det är möjligt utnyttja dragningar som är gemensamma med andra samhällstekniska nät.

Utvecklingsplanen ska utarbetas minst vartannat år. Distributionsnätsinnehavaren ska höra relevanta nätanvändare och innehavare av stamnät och högspänningsdistributionsnät om utvecklingsplanen. Distributionsnätsinnehavaren ska publicera utvecklingsplanen tillsammans med resultaten av hörandet.

Utvecklingsplanen och resultaten av hörandet ska lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att distributionsnätsinnehavaren gör ändringar i den, om

- 1) planen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom.,
- 2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls, eller
- 3) de åtgärder som ingår i planen som helhet betraktade inte är kostnadseffektiva jämfört med alternativa åtgärder som uppfyller kraven.

Energimyndigheten får utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planen ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

100 §

Standardersättning på grund av avbrott i eldistributionen eller elleveransen

Av slutförbrukarens årliga avgift för överföringstjänsten utgör standardersättningen

- 1) 10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar,
 - 2) 25 procent, när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 48 timmar,
 - 3) 50 procent, när avbrottet har varat minst 48 timmar men mindre än 72 timmar,
 - 4) 100 procent, när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar,
 - 5) 150 procent, när avbrottet har varat minst 120 timmar men mindre än 288 timmar,
 - 6) 200 procent, när avbrottet har varat minst 288 timmar.
-

119 §

Övergångsbestämmelse om driftsäkerheten i ett distributionsnät

Om andelen jordkablar i det medelspänningsnät som hör till distributionsnätsinnehavarens ansvarsområde har varit högst 60 procent den 31 december 2018, ska distributionsnätsinnehavaren inom sitt ansvarsområde uppfylla kraven i 51 § 1 mom. 2 och 3 punkten senast den 31 december 2036. Kraven ska då uppfyllas senast den 31 december 2028 för minst 75 procent av alla som använder distributionsnätet, med undantag för fritidsbostäder.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 100 § 2 mom. träder dock i kraft först den 20 .

RP 265/2020 rd

Energimyndigheten ska bevilja nätinnehavaren en i 14 § 3 mom. i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) avsedd förlängning av utjämningsperioden för underskott till underskottets hela belopp, om nätinnehavaren har ansökt om förlängning för ett underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019. Energimyndigheten kan dessutom på ansökan av nätinnehavaren fortsätta den förlängning av utjämningsperioden för underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019 med högst fyra år. En förutsättning för förlängningen är att nätinnehavaren trots den beviljade förlängningen inte har kunnat täcka underskottet i sin helhet på grund av en begränsning av höjningen av avgifterna för överföring och distribution enligt 26 a §. Förlängningen gäller i detta fall den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av en begränsning av höjningen av avgifterna för överföring och distribution enligt 26 a §. Ansökan ska göras under giltighetstiden för den beviljade förlängningen, dock tidigast sex månader innan förlängningen löper ut.

Om eldistributionen eller elleveransen har varit avbruten vid ikraftträdandet av 100 § 2 mom., anses vid tillämpningen av 2—5 punkten i det momentet avbrottet ha börjat vid ikraftträdandet av det momentet.

2.

Lag

om ändring av 14 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) rubriken för 14 § samt 14 § 3 mom., av dem 14 § 3 mom. sådant det lyder i lag 589/2017, som följer:

14 §

Energimyndighetens beslut efter tillsynsperioden

Energimyndigheten kan av vägande skäl på ansökan av en nätinnehavare förlänga den i 1 mom. avsedda utjämningsperioden för överskott eller underskott med högst fyra år. Energimyndigheten ska på ansökan av en nätinnehavare förlänga utjämningsperioden för underskott med högst fyra år, om nätinnehavaren inte har kunnat täcka underskottet i enlighet med 1 mom. på grund av en begränsning av höjningen av avgifter för överföring och distribution enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen. Förlängningen gäller i detta fall den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av en begränsning av höjningen av avgifter för överföring och distribution enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen. Ansökan ska göras innan utjämningsperioden löper ut.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 28 januari 2021

Statsminister

Sanna Marin

Näringsminister Mika Lintilä

1.

Lag

om ändring av elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i elmarknadslagen (588/2013) 119 § 3 mom., sådant det lyder i lag 590/2017,
ändras 4 § 2 mom., 19 § 2 mom., 26 a § 1 mom., 52 §, 100 § 2 mom. och 119 § 2 mom., av
dem 26 a § 1 mom. sådant det lyder i lag 590/2017, samt
fogas till 3 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1430/2014 och 108/2019, en ny 5 a
punkt och till 13 § 2 mom. en ny 2 a punkt, som följer:

Gällande lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

Föreslagen lydelse

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

5 a) **direktledning** en elledning som ansluter
en separat produktionsenhet till en separat
kund och en elledning som ansluter en produ-
cent och en elleverantör till deras egna loka-
ler, dotterföretag eller kunder för direkt elle-
verans,

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Elnätsverksamhet är inte tillståndspliktig
om ett elnät används endast för skötseln av en
fastighets eller en motsvarande fastighets-
grupps interna elleveranser.

13 §

Byggande av distributionsnät

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Tillståndsplikten omfattar inte
1) elnätsverksamhet där endast en fastighets
eller en motsvarande fastighetsgrupps interna
elleveranser sköts med hjälp av elnätet,
2) eldistribution genom en direktledning,
om den el som distribueras har producerats
vid småskalig elproduktion.

13 §

Byggande av distributionsnät

Gällande lydelse

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

Föreslagen lydelse

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

2 a) det är fråga om en direktledning genom vilken småskalig elproduktion ansluts till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps nät,

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

Elnätet ska planeras, byggas och upprätthållas så att

1) det uppfyller kvalitetskraven på elnätverksamhet och den tekniska kvaliteten på elöverföringen och eldistributionen också i övrigt är god,

2) det och elnätstjänsterna fungerar tillförlitligt och säkert vid normala klimatrelaterade, mekaniska och andra yttre störningar som kan förutses,

3) det och elnätstjänsterna fungerar så tillförlitligt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och vid sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011),

4) det är kompatibelt med elsystemet och vid behov kan anslutas till ett annat elnät,

5) driftställen och kraftverk som uppfyller kraven kan anslutas till elnätet,

6) nätinnehavaren i övrigt kan fullgöra de skyldigheter som hör till nätinnehavaren eller som denne ålagts med stöd av denna lag.

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

Elnätet ska planeras, byggas och upprätthållas så att

1) det uppfyller kvalitetskraven på elnätverksamhet och den tekniska kvaliteten på elöverföringen och eldistributionen också i övrigt är god,

2) det och elnätstjänsterna fungerar tillförlitligt och säkert vid normala klimatrelaterade, mekaniska eller andra yttre störningar som kan förutses,

3) det och elnätstjänsterna fungerar så tillförlitligt som möjligt vid störningar under normala förhållanden och vid sådana undantagsförhållanden som avses i beredskapslagen (1552/2011),

4) det är kompatibelt med elsystemet och vid behov kan anslutas till ett annat elnät,

5) driftställen, kraftverk och ellager som uppfyller kraven kan anslutas till elnätet,

6) nätinnehavaren kan producera överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt,

7) nätinnehavaren utöver kraven i 1–6 punkten kan fullgöra de övriga skyldigheter som hör till nätinnehavaren eller som denne ålagts med stöd av denna lag.

26 a §

Höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution

Nätinnehavaren får höja sina avgifter för elöverföring och eldistribution med högst 15

26 a §

Höjning av avgifter för elöverföring och eldistribution

Nätinnehavaren får höja sina avgifter för elöverföring och eldistribution med högst 8

Gällande lydelse

procent jämfört med de avgifter som nätinnehavaren tagit ut för elöverföring och eldistribution under de tolv månader som omedelbart föregår höjningen. Om nätinnehavaren under den period på tolv månader som börjar från och med höjningen höjer avgifterna för elöverföring och eldistribution ytterligare, får summan av de avgiftshöjningar som tas ut under denna tid inte heller överstiga 15 procent av beloppet av de avgifter som tagits ut under de tolv månader som föregick den första höjningen.

Föreslagen lydelse

procent jämfört med de avgifter som nätinnehavaren tagit ut för elöverföring och eldistribution under de tolv månaderna omedelbart före höjningen. Om nätinnehavaren under den period på tolv månader som börjar från och med höjningen höjer avgifterna för elöverföring och eldistribution ytterligare, får summan av de avgiftshöjningar som tas ut under denna tid inte heller överstiga 8 procent av beloppet av de avgifter som tagits ut under de tolv månaderna omedelbart före den första höjningen.

52 §

Utvecklingsplan för distributionsnät

Distributionsnätsinnehavaren ska göra upp en utvecklingsplan för sitt distributionsnät. Planen ska innehålla de åtgärder som leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls och upprätthålls i distributionsnätet. Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller.

Utvecklingsplanen ska innehålla detaljerade åtgärder som är fördelade på perioder om två kalenderår och som systematiskt och långsiktigt förbättrar distributionsnätets tillförlitlighet och säkerhet och som leder till att distributionsnätet uppfyller de krav som föreskrivs

52 §

Utvecklingsplan för distributionsnät

Utvecklingen av distributionsnätsinnehavarens distributionsnät ska grunda sig på en öppen utvecklingsplan för distributionsnätet som ska innehålla

1) en plan för de centrala investeringar i distributionsnätet som behövs för upprätthållande av överföringskapaciteten i distributionsnätet samt för anslutning av ny elproduktionskapacitet och nya laster till distributionsnätet under de följande tio åren, inklusive laddningspunkter för elfordon och behov av landströmsförsörjning för havsgående fartyg och fartyg i inlandssjöfart,

2) de åtgärder som leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls och upprätthålls i distributionsnätet,

3) en plan för eventuell användning av flexibilitet i elförbrukningen, ellager, distributionsnätsinnehavarens energieffektivitetsåtgärder och andra resurser som ett alternativ till en utvidgning av distributionsnätets överföringskapacitet,

4) lämpliga jämförelser av kostnadseffektiviteten hos utvecklingsåtgärderna för distributionsnätet.

Utvecklingsplanen ska innehålla detaljerade åtgärder som är fördelade på perioder om två kalenderår och som systematiskt och långsiktigt förbättrar distributionsnätets tillförlitlighet och säkerhet och som leder till att distributionsnätet uppfyller de krav som föreskrivs

Gällande lydelse

i 51 och 119 §. I utvecklingsplanen ska man utifrån nätanvändarnas rimliga behov fästa vikt vid att eltillgången tryggas på elförbrukningsplatser med funktioner och tjänster som är viktiga för att säkerställa ledningen av och säkerheten i samhället, befolkningens försörjning eller näringslivets funktionsförmåga. Vid placeringen av de elledningar som ingår i utvecklingsplanen ska man så långt det är möjligt utnyttja dragningar som är gemensamma med andra samhällstekniska nät.

Utvecklingsplanen och ändringar i den ska lämnas till Energimarknadsverket. Verket har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att distributionsnätsinnehavaren gör ändringar i planen, om det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls eller om utvecklingsplanen inte uppfyller de krav som anges i 2 mom.

Energimarknadsverket får meddela närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen och om hur planen ska lämnas till Energimarknadsverket.

100 §

Standardersättning på grund av avbrott i el-distributionen eller elleveransen

Föreslagen lydelse

i 51 och 119 §. I utvecklingsplanen ska man utifrån nätanvändarnas rimliga behov fästa vikt vid att eltillgången tryggas på elförbrukningsplatser med funktioner och tjänster som är viktiga för att säkerställa ledningen av och säkerheten i samhället, befolkningens försörjning eller näringslivets funktionsförmåga. *Utvecklingsplanen ska säkerställa öppenheten när det gäller behövliga flexibilitetstjänster på medellång och lång sikt.* Vid placeringen av de elledningar som ingår i utvecklingsplanen ska man i den mån det är möjligt utnyttja dragningar som är gemensamma med andra samhällstekniska nät.

Utvecklingsplanen ska utarbetas minst vartannat år. Distributionsnätsinnehavaren ska höra relevanta nätanvändare och innehavare av stamnät och högspänningsdistributionsnät om utvecklingsplanen. Distributionsnätsinnehavaren ska publicera utvecklingsplanen tillsammans med resultaten av hörandet.

Utvecklingsplanen och resultaten av hörandet ska lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att distributionsnätsinnehavaren gör ändringar i den, om

1) planen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom.,

2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven enligt 51 och 119 § uppfylls, eller

3) de åtgärder som ingår i planen som helhet betraktade inte är kostnadseffektiva jämfört med alternativa åtgärder som uppfyller kraven.

Energimyndigheten får utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planen ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

100 §

Standardersättning på grund av avbrott i el-distributionen eller elleveransen

Gällande lydelse

Av slutförbrukarens årliga avgift för överföringstjänsten utgör standardersättningen

- 1) 10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar,
- 2) 25 procent, när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 72 timmar,
- 3) 50 procent, när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar,
- 4) 100 procent, när avbrottet har varat minst 120 timmar men mindre än 192 timmar,
- 5) 150 procent, när avbrottet har varat minst 192 timmar men mindre än 288 timmar,
- 6) 200 procent, när avbrottet har varat minst 288 timmar.

119 §

Övergångsbestämmelse om driftsäkerheten i ett distributionsnät

Energimarknadsverket kan på ansökan av distributionsnätsinnehavaren av vägande skäl förlänga verkställighetstiden i fråga om 75 procent av användarna av distributionsnätet högst till den 31 december 2025 och av synnerligen vägande skäl högst till den 31 december 2028 och av vägande skäl förlänga verkställighetstiden i fråga om alla användare av distributionsnätet högst till den 31 december 2032 och av synnerligen vägande skäl högst till den 31 december 2036. För att verkställighetstiden ska få förlängas krävs det att distributionsnätsinnehavaren har visat att kraven enligt 51 § 1 mom. 2 och 3 punkten innebär att innehavaren måste byta ut en betydligt större andel av mellan- och lågspänningsledningarna från luftledningarna till jordkablar än det innehavargenomsnitt visar som bestämts enligt situationen när lagen trädde i kraft. Innehavaren ska också visa att denne i förtid måste förnya en stor del av distributionsnätet för att uppfylla kraven. Ansökan om förlängd verkställighetstid ska göras senast den 31 december 2017.

Energimyndigheten kan på ansökan av distributionsnätsinnehavaren bevilja en förlängning av verkställighetstiden enligt 2 mom.

Föreslagen lydelse

Av slutförbrukarens årliga avgift för överföringstjänsten utgör standardersättningen

- 1) 10 procent, när avbrottet har varat minst 12 timmar men mindre än 24 timmar,
- 2) 25 procent, när avbrottet har varat minst 24 timmar men mindre än 48 timmar,
- 3) 50 procent, när avbrottet har varat minst 48 timmar men mindre än 72 timmar,
- 4) 100 procent, när avbrottet har varat minst 72 timmar men mindre än 120 timmar,
- 5) 150 procent, när avbrottet har varat minst 120 timmar men mindre än 288 timmar,
- 6) 200 procent, när avbrottet har varat minst 288 timmar.

119 §

Övergångsbestämmelse om driftsäkerheten i ett distributionsnät

Om andelen jordkablar i det medelspänningsnät som hör till distributionsnätsinnehavarens ansvarsområde har varit högst 60 procent den 31 december 2018, ska distributionsnätsinnehavaren inom sitt ansvarsområde uppfylla kraven i 51 § 1 mom. 2 och 3 punkten senast den 31 december 2036. Kraven ska då uppfyllas senast den 31 december 2028 för minst 75 procent av alla som använder distributionsnätet, med undantag för fritidsbostäder.

(upphävs)

Gällande lydelse

även till distributionsnätinnehavaren, om denna har visat att uppfyllande av kraven enligt 51 § 1 mom. 2 och 3 punkten förutsätter att innehavaren måste göra betydligt större investeringar än det innehavargenomsnitt visar som bestämts enligt situationen den 1 september 2013 och i förhållande till mängden distribuerad el eller att denna i förtid måste förnya en betydande del av distributionsnätet för att uppfylla de nämnda kraven. En förutsättning för förlängning är då dessutom att distributionsnätinnehavaren har ett distributionsnät på i genomsnitt över 200 meter per driftställe. Ansökan om förlängd verkställighetstid ska göras senast den 31 december 2018.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 100 § 2 mom. träder dock i kraft först den 20 .

Energimyndigheten ska bevilja nättinnehavaren en i 14 § 3 mom. i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) avsedd förlängning av utjämningsperioden för underskott till underskottets hela belopp, om nättinnehavaren har ansökt om förlängning för ett underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019. Energimyndigheten kan dessutom på ansökan av nättinnehavaren fortsätta den förlängning av utjämningsperioden för underskott som uppkommit under den tillsynsperiod som upphörde den 31 december 2019 med högst fyra år. En förutsättning för förlängningen är att nättinnehavaren trots den beviljade förlängningen inte har kunnat täcka underskottet i sin helhet på grund av en begränsning av höjningen av avgifterna för överföring och distribution enligt 26 a §. Förlängningen gäller i detta fall den del av underskottet som nättinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av en begränsning av höjningen av avgifterna för överföring och distribution enligt 26 a §. Ansökan ska göras under giltighetstiden för den beviljade förlängningen, dock tidigast sex månader innan förlängningen löper ut.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Om eldistributionen eller elleveransen har varit avbruten vid ikraftträdandet av 100 § 2 mom., anses vid tillämpningen av 2—5 punkten i det momentet avbrottet ha börjat vid ikraftträdandet av det momentet.

2.

Lag

om ändring av 14 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) rubriken för 14 § samt 14 § 3 mom., av dem 14 § 3 mom. sådant det lyder i lag 589/2017, som följer:

Gällande lydelse

14 §

Energimarknadsverkets beslut efter tillsynsperioden

Föreslagen lydelse

14 §

Energimyndighetens beslut efter tillsynsperioden

 Energimyndigheten kan av vägande skäl på ansökan av en nätinnehavare förlänga den utjämningsperiod som avses i 1 mom. med högst fyra år. Förlängning ska alltid beviljas för den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka i enlighet med 1 mom. på grund av en begränsning av höjningen av avgifter för överföring och distribution enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen.

 Energimyndigheten kan av vägande skäl på ansökan av en nätinnehavare förlänga den i 1 mom. avsedda utjämningsperioden *för överskott eller underskott* med högst fyra år. *Energimyndigheten ska på ansökan av en nätinnehavare förlänga utjämningsperioden för underskott med högst fyra år, om nätinnehavaren inte har kunnat täcka underskottet i enlighet med 1 mom. på grund av en begränsning av höjningen av avgifter för överföring och distribution enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen. Förlängningen gäller i detta fall den del av underskottet som nätinnehavaren inte har kunnat täcka på grund av en begränsning av höjningen av avgifter för överföring och distribution enligt 26 a § i elmarknadslagen eller 24 § i naturgasmarknadslagen. Ansökan ska göras innan utjämningsperioden löper ut.*

 Denna lag träder i kraft den 20 .
